

28 april–4 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 28 april		Sid.
Beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde		3
Vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.		12
Statens stöd åt växtförädlingen		23
Ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag		26
Om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen		36

Onsdagen den 3 maj

Rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål		44
Rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond		51
Om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser angående fordonståg m. m.		53
Svar på fråga av herr Sjönell ang. införande av s. k. sommartid i Sverige		58
Svar på interpellation av herr Siegbahn ang. receptbeläggningsen av vissa läkemedel, m. m.		59

Torsdagen den 4 maj

Interpellationer:

av herr Pettersson, Harald, ang. bestämmelserna om minimiflyghöjd		72
av fru Hamrin-Thorell ang. Eugeniahemmet		73

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 28 april

Statsutskottets utlåtande nr 73, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: finansdepartementet	3
Bevillningsutskottets betänkande nr 49, ang. överenskommelse med Norge om tulllätnader m. m. vid flottning i svensk-norska vattendrag	3
Tredje lagutskottets utlåtande nr 19, ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde	3
Jordbruksutskottets utlåtande nr 21, ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.	12
— nr 23, ang. statens stöd åt växtförädlingen, m. m.	23
— nr 25, ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m.	26
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, ang. utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen	36
— nr 25, om skydd mot korrosion	40
— nr 26, om utarbetande av ett tidsenligt byggnadskostnadsindex, m. m.	40
— nr 27, ang. åldringsvården	40

Onsdagen den 3 maj

Gemensam omröstning ang. befrielse från nöjesskatt för idrottstävlingar m. m.	43
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, ang. ändrad lydelse av 59 § kommunallagen, m. m.	44
Statsutskottets utlåtande nr 70, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: justitiedepartementet	44
— nr 71, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	44
— nr 72, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: socialdepartementet	44
— nr 75, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: handelsdepartementet	44
— nr 76, ang. stat för riksgäldsfonden	44
— nr 77, ang. befrielse från ersättningskyldighet till kronan ..	44
Bevillningsutskottets betänkande nr 42, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål	44
— nr 43, om skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.	51
— nr 45, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond	51
— nr 47, ang. möjligheterna att omforma den allmänna varuskatten till en flexibel och konjunkturnpassad utjämningskatt	53
Andra lagutskottets utlåtande nr 42, om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser rörande fordonståg m. m.	53
— nr 43, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om allmänna barnbidrag	58

Fredagen den 28 april

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 21 in-
nevarande månad.

Anmälades och godkändes tredje lag-
utskottets förslag till riksdagens skri-
velser till Konungen:

nr 199, i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag
angående tillägg till lagen den 30 juni
1943 (nr 431) om allmänna vägar m. m.,
dels ock i ämnet väckta motioner; samt
nr 200, i anledning av väckta motio-
ner om viss översyn av strandlagen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlå-
tande nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående ytterligare utgif-
ter å tilläggsstat II till riksstaten för
budgetåret 1960/61, i vad propositionen
avser finansdepartementets verksamhets-
område.

Vad utskottet i detta utlåtande hem-
ställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets
betänkande nr 49, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående godkännan-
de av överenskommelse mellan Sverige
och Norge om tullättnader m. m. vid
flottning i svensk-norska vattendrag.

Vad utskottet i detta betänkande hem-
ställt bifölls.

Ang. beräkningen av bostadsrätts över- låtelsevärde

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets
utlåtande nr 19, i anledning av motion
angående beräkningen av bostadsrätts
överlåtelsevärde.

Tredje lagutskottet hade behandlat en
i riksdagens andra kammare väckt mo-
tion nr 600, av herr *Carlsson* i Stock-
holm.

I motionen hade föreslagits, att riks-
dagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t
hemställa om utredning *dels* angående
sådana ändrade bestämmelser i lagen
om kontroll av upplåtelse och överlå-
telse av bostadsrätt, att innehavare av
bostadsrätt vid överlåtelse av denna
finge tillgodoräkna sig det värde som
kunde fastställas enligt bestämmelserna
i nämnda lag utan hinder av vad som
kunde vara stadgat i bostadsrättsföre-
ningens stadgar eller särskilt utfärdade
bestämmelser, samt att innehavare av
bostadsrätt vid försäljning av denna
skulle få tillgodoräkna sig den penning-
värdeförsämring, som skett under den
tid, bostadsrätten innehafts, *dels ock*
om huruvida nyssnämnda bestämmelse
borde gälla även ort, där lagen om hy-
resreglering icke gällde.

Utskottet hade i det nu föreliggande
utlåtandet på anförda skäl hemställt, att
förevarande motion II:600 icke måtte
föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar
Osvald, *Ebbe Ohlsson*, *Alexanderson*,
Johansson i Öckerö, *Bengtsson* i Göte-
borg och *Carlsson* i Stockholm, vilka
ansett, att utskottets yttrande bort hava
den lydelse, reservationen visade, samt
att utskottet bort hemställa, att riksdagen
i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte så-
som sin mening giva till känna vad re-
servanterna anført i anledning av mo-
tionen II: 600.

I reservationen hade bland annat an-
förts, att det vore uppenbart, att behov
förelåge av entydiga och för alla bo-
stadsrättsföreningar gällande bestämmel-
ser om värdering av bostadsrätt. Enligt

Ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

vad reservanterna inhämtat, hade statsutskottet i utlåtande nr 53 år 1961 från andra synpunkter än de nu aktuella uttalat sig för en lagstiftning, som beredde ökad trygghet åt enskilda bostadsrätts-havare. Reservanterna hade förutsatt, att i anledning härav en översyn av vissa bestämmelser i bostadsrättsföreningslagen skulle komma till stånd, och i detta sammanhang syntes lämpligen även det nu föreliggande problemet kunna upp-tagas.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Vid detta utskottsut-låtande är fogad en reservation av utskot-tets folkparti- och högerledamöter, som jag i någon mån skall motivera.

Det är här fråga om bostadsrättsinsti-tutet, och jag skall till att börja med er-inra något om dess funktion. Meningen med bostadsrätten är att även den, som inte bor i helt egen fastighet, skall kun-na ha en bostad som han kan kalla för sin egen och som han skall kunna för-foga över på ungefär samma sätt som om han hade äganderätt till den. Det gäller sålunda när bostaden är en lägen-het i ett hus som innehåller ett flertal lägenheter. Möjligheterna att bara äga en andel av huset är inte så praktiskt genomförbara, men med bostadsrättsin-stitutet har man fått en praktiskt lämplig anordning för detta.

Det är ju av stor betydelse att även den, som inte har möjlighet att skaffa sig en helt egen fastighet, kan få de för-måner som är förenade med att rå om sin bostad, d. v. s. dels möjligheten att nedbringa bostadskostnaderna, särskilt därigenom att han kan sköta bostaden på ett sådant sätt att den inte kräver det underhåll som kanske annars är vanligt, och dels möjligheten att vidtaga dispo-sitioner för att förbättra lägenheten i förvissning om att han själv skall få dis-ponera över den så länge han önskar.

Nu var det emellertid så, särskilt under tjugutalet, att det uppkom en del olägenheter med bostadsrättsförening-arna. En del personer tillämpade metoder som gjorde att folk lockades att in-köpa bostadsrätter på otillförlitliga upp-

gifter, vilket ledde till förluster; det kun-de gå så långt att köparen gick förlus-tig hela sin rätt till lägenheten. Det blev därför nödvändigt att stifta en särskild lag för att komma till rätta med dessa olägenheter, lagen om bostadsrättsför-eningar, som innebär viss kontroll på föreningarna ur dessa synpunkter och ett skydd för bostadsrättshavarna, så att de får sina rättigheter bättre tillgodo-sedda.

Redan dessförinnan uppkom stora bo-stadskoopertiva organisationer, HSB m. fl., och de har också i hög grad bi-dragit till att sanera bostadsrättsmark-naden och har spelat en stor roll i frå-ga om bostadsproduktionen.

När sedan hyresregleringslagen kom till, fann man det nödvändigt att även vidtaga vissa regleringsåtgärder beträ-fande bostadsrätterna. Man införde pa-rallellt med hyresregleringslagen en pris-kontroll beträffande bostadsrättslägen-heter, både när det gäller att första gången upplåta bostadsrätt och när det gäller att överlåta den från en person till en annan. Det är det sistnämnda för-farandet som är aktuellt i det här sam-manhanget. Huvudbestämmelsen i den lagstiftning, som då kom till, säger att hyresnämnden skall kontrollera att över-låtelsesumman inte är högre än vad som motsvarar bostadsrättens andel i föreningens behållna tillgångar. I prak-tiken innebär det att man utgår ifrån fastighetens värde, vanligen dess taxe-ringsvärde eftersom det kan vara svårt att bevisa något annat värde, och drar ifrån skulderna. Sedan delar man be-hållningen mellan de olika lägenheter-na, som är upplåtna med bostadsrätt, i förhållande till deras andelstal.

Det har tidigare här i riksdagen fram-ställts yrkande om upphävande av denna priskontroll på bostadsrättslägenheter. Man har menat, att när det inte ansetts nödvändigt med priskontroll på egna-hem, skulle det inte heller vara nödvän-digt beträffande bostadsrättslägenheter. De yrkandena har avslagits av riksdagen, och det är *inte* den frågan som har aktualiserats med den motion som är be-handlad i detta betänkande. Här är det

Ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

fråga om det förhållandet, att det har visat sig i praktiken att vid överlåtelse har inte ens det värde som hyresnämnderna godkänner vid prövning enligt bostadsrättskontrollagen kunnat uttagas av vederbörande bostadsrättshavare på grund av de bestämmelser som förekommer i en del bostadsrättsföreningars stadgar.

Det är nämligen så att de bostadskooperativa organisationerna, bland annat HSB, i föreningsstadgarna regelmässigt har en bestämmelse införd om att man vid överlåtelse inte får ta ut högre pris än vad styrelsen godkänner. Det finns också en praxis i fråga om beräkningarna av priset som säger att detta inte får överstiga insatsen plus de där-efter gjorda amorteringarna.

Detta är regler som kan fungera bra under tider med fast penningvärde. De kan t. o. m. sägas vara generösa så till vida som de inte tar hänsyn till att fastigheten kan ha förlorat i värde genom ålder och slitning. Men när penningvärdet försämras tar de inte heller hänsyn till detta, vilket innebär att en strikt tillämpning av stadgebestämmelserna hindrar bostadsrättshavaren att få ut det värde, som han rätteligen borde få ut om man skulle ta hänsyn till hela fastighetens aktuella värde.

Det har riktats kritik mot dessa stadgar från rättslärda, bland annat i den kommentar som utgivits om bostadsrättsföreningslagen av experten på sådana här frågor och frågor angående hyresreglering, borgmästare Svennegård. Han anser att det är i varje fall tvivelaktigt om dessa bestämmelser är lagliga. Det förhåller sig så att bostadsrättsföreningar i sina stadgar kan ha bestämmelser, som inskränker möjligheterna att bli medlem i föreningen till vissa kategorier — det är sådana bestämmelser som föreningarna har tillämpat i de här omtalade stadgebestämmelserna. Man säger sålunda, att man inte vill ta emot i föreningen en medlem om han har betalt mera för sin lägenhet än vad regeln om insats plus gjorda amorteringar leder till. Detta var säkert inte meningen med bestämmelserna, när man möjliggjorde för bostadsrättsföreningarnas styrelse att

pröva huruvida en person lämpligen skulle få bli medlem i föreningen eller inte. Det är så att säga en kringgående rörelse, men frågan har inte blivit satt på sin spets vid domstolsprövning.

I den motion, som här har behandlats, yrkas att sådana åtgärder skall vidtagas, att bostadsrättshavarna inte förhindras av sådana här bestämmelser att uttaga det värde, som de egentligen är berättigade till och som kan tillåtas enligt bostadsrättskontrollagen. I motionen har man förutsatt att det skulle kunna ske genom en ändring av bostadsrättskontrollagen, men i utskottet har man funnit att det snarare är i själva lagen om bostadsrättsföreningar, som dylika åtgärder borde vidtagas. Den är ju också tillämplig på alla orter oberoende av om hyresregleringslagen är tillämplig eller inte. Den är avsedd att vara tillämplig även under sådana tider då hyresregleringslagen inte gäller. Det är därför naturligt att sådan bestämmelse som föreslås skall ha sin plats där.

Mot detta yrkande har huvudsakligen gjorts gällande, att det inte är så farligt med dessa stadganden. Man tar sålunda inte hänsyn till värdeminskningen på fastigheten, och resultatet är därför inte så otillfredsställande ur bostadsrättshavarnas synpunkt.

Ja, det kanske kan vara riktigt i en hel del fall, särskilt beträffande de föreningar som tillkommit på senare tid, när husen är byggda efter världskriget, men det ställer sig annorlunda beträffande äldre föreningar. Där har ju penningvärdeförsämringen i större mått gjort sig gällande, och det kan påvisas åtskilliga fall när beräkningarna efter dessa stadgebestämmelser leder till ett alltför lågt resultat.

Jag har inhämtat uppgifter om taxeringsvärden på några stickprovsnvis utvalda bostadsrättsfastigheter i Stockholm. Det har visat sig att fastigheternas taxeringsvärden från år 1944 till 1957 har ökat med i regel 15 å 20 procent. Det innebär sålunda, att fastigheterna faktiskt inte har minskat i värde på grund av ålder och förslitning, utan tvärtom ökat i värde. Denna värdestegring hind-

Ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

ras nu bostadsrättshavaren att ta vid överlåtelse av sin lägenhet.

Det är visserligen meningen att en bostadsrättshavare skall inneha sin lägenhet under lång tid, men det kan ju inträffa omständigheter som gör att han måste flytta till annan ort eller till en annan stadsdel. Levnadsförhållandena och arbetsförhållandena kan tvinga honom att byta bostad; det kan också hända att barnen flyttar hemifrån så att vederbörande inte blir i behov av lika stor bostad som tidigare. Det är ju inte rimligt att han då skall vara beroende av bostadsrättsföreningens styrelses bedömning av lägenhetens värde och inte ha möjlighet att ta ut det värde, som lagstiftningen om hyresregleringen medger när det gäller bostadsrättslägenheter. En bestämmelse av sådan innebörd är givetvis också ägnad att leda till betalningar under bordet och andra osunda företeelser. Det är därför ett starkt underbyggt krav att bestämmelserna blir föremål för en översyn.

Jag vill med dessa ord yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Häri instämde herr *Osvald* (fp).

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Efter herr Alexanders anförande har jag ingen anledning att förlänga debatten, och jag ber endast att få yrka bifall till reservationen.

Herr **LARSSON, HERBERT**, (s):

Herr talman! Tredje lagutskottet har vid sin behandling av motion nr 600 i andra kammaren angående beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde ej kunnat ansluta sig till motionärens yrkande, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en utredning angående ändrade bestämmelser om upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt. Ej heller har utskottet kunnat ansluta sig till motiveringen för en sådan hemställan.

Denna fråga har i olika motioner tidigare framförts och varit föremål för behandling inom utskottet liksom i kam-

rarna vid såväl 1954, 1955 och 1956 som 1957 års riksdagar. Vid samtliga tillfällen har utskottet yrkat avslag på motionerna, och riksdagen har beslutat i enlighet med utskottets utlåtande.

I anslutning till behandlingen av motion 600 har utskottet inhämtat remissyttranden från bl. a. HSB, Hyresgästernas riksförbund, Svenska riksbyggen och Svenska entreprenörföreningen. De föreliggande remissyttrandena finns angivna i utskottets utlåtande, och dessa yttranden har icke givit stöd för utskottet att ändra sin tidigare intagna ståndpunkt. Den omständigheten att antalet bostadsrättshavare kraftigt ökat under senaste tiden, som reservanterna anført, kan knappast utgöra ett skäl för den berörda översynen.

När det gäller frågan om bostadsrätts värde vid en försäljning eller överlåtelse får man enligt mitt förmenande ej glömma den principiella sidan. Bostadsrättsinnehavare blir man först efter anslutning till bostadsrättsförening, och ett villkor för att ett sådant företag skall godkännas av den statliga länemyndigheten är att det skall vara ett kooperativt organiserat och utan eget vinstsyfte arbetande företag som avses i 9 §, första stycket B av tertiärlånekungörelsen. Vidare slås fast, att överlåtelse av bostadsrätt ej får ske utan styrelsens medgivande.

För de bostadskooperativa organisationerna har riksdagen fastställt särskilda belåningsvärden upp till 95 procent, medan den enskilde byggnadsföretagaren får en belåning av 85 procent. I förstnämnda fallet avses en spekulationsfri bostadsbebyggelse, och bostadsrättsinnehavare inom bostadsrättsföreningen tillskjuter ett eget kapital, svarande mot den del av byggnadskostnaden som överskrider belåningsvärdet. Varje bostadsrättsförening utgör en ekonomisk förening, oavsett om den är ansluten till en landsomfattande bostadskooperativ organisation såsom HSB och Svenska riksbyggen eller den är en s. k. byggmästarförening.

Till grund för föreningen ligger dess stadgar. Redan vid inträdet i bostads-

Ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

rättsföreningen känner sålunda varje medlem föreningens betingelser. Bostadsrätten ger redan från början medlemmarna en förmånligare boendeform med lägre hyra än exempelvis i den privata marknaden.

De gemensamma ansträngningar som föreningen gör för att nedbringa förvaltningskostnaderna kommer alla till godo, oavsett om vederbörande själv deltar i verksamheten eller ej. Om bostadsrättsföreningen är ansluten till en riksförbund såsom HSB eller Svenska riksförbundet, åtnjuter föreningen dessutom en konsultationsverksamhet, omfattande såväl förvaltningsmässig som byggnadsteknisk rådgivning, vilken medverkar till att nedbringa boendekostnaden.

När en bostadsrättsinnehavare överlåter sin bostadsrätt exempelvis inom HSB, som jag känner bäst till, erhåller vederbörande sitt insatskapital jämte den del av amorteringen som faller på lägenheten. Har vederbörande själv under tiden gjort moderniseringar av lägenheten, erhåller han jämväl ersättning för kostnaderna härför. Vederbörande kan, om han så önskar, överlåta lägenheten till föreningen på enahanda grunder. Dessutom kan vederbörande med förtur framför senare till föreningen på platsen anslutna medlemmar välja en ny bostad i en annan bostadsrättsfastighet.

Såväl motionären som reservanterna anser att vederbörande dessutom vid överlåtelse skall ha en kompensation för penningvärdeförsämringen. »Det måste nämligen anses givet, att summan av grundavgift och amorteringar endast i undantagsfall motsvarar bostadsrätts 'verkliga värde', framhåller reservanterna, och vidare säger de: »Bostadsrättshavaren kan på detta sätt berövas en stor del av bostadsrättsens verkliga värde.»

Man kan fråga sig, vad fastighetens värde är. Jag anser att de principer som jag här har redogjort för och som tillämpas t. ex. inom riksförbundet ger bostadsrättsinnehavaren full kompensation. Jag vill här åter anknyta till grunderna för den statliga beläningen, baserad på en spekulationsfri byggnation.

Taxeringsvärdet har åberopats av herr Alexanderson men är knappast någon objektiv grund för en bedömning av fastighetens värde, då taxeringsvärdet är av fiskalisk art. Om man exempelvis utgår från att beskattning av fastighet skulle slopas, undanrycks hela grunden för reservanternas bedömning och argumentering. Man kan vidare ställa sig frågan, vilket marknadsvärde en fastighet har som är uppförd på mark med tomrätt.

Alla är överens om att bostadsrättsföreningslagen tillkommit för att skydda bostadsrättsinnehavarna, och därmed är klart utsagt att det ej bara är fråga om nuvarande, utan också blivande bostadsrättsinnehavare. Reservanterna har enligt min mening förbisett den nye bostadsrättsinnehavarens ställning i förhållande till de äldre medlemmarna inom samma bostadsrättsförening. Reservanterna utgår väl ändå ej från den uppfattningen, att den nytillträdande bostadsrättsinnehavaren skall betala ett sådant pris, att han får en gammal lägenhet för vad en modern lägenhet i dagens läge betingar.

Till sist, herr talman, vill jag i kortet anföra ett par synpunkter på stadgefrågan. Här är reservanterna inne på en linje som icke kan accepteras. Jag vill understryka vad HSB anfört: »Föreningsrättsligt innebär motionärens» — alltså även reservanternas — »yrkande en ändring i den klara föreningsrättsliga grundsatsen, att ekonomiska föreningar är autonoma och själva har rätt att bestämma om sina angelägenheter. En sådan ändring lär icke kunna accepteras av de ekonomiska föreningsrörelserna i landet och i varje fall icke av bostadskooperationen.»

Jag tror att ej heller jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse önskar ingripanden som förändrar dess ställning.

I övrigt har jag svårt att förstå reservanternas brinnande intresse av att få in spekulationsmomentet i bostadsrättsinnehavet, delta så mycket mindre som reservanterna själva åberopar statsutskottets utlåtande nr 53 år 1961. Vad statsutskottet där anfört är en hård skrivning om faran för spekulering av de s. k. bygg-

Ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

mästareföreningarna, och riksdagen har genom antagande av nämnda utskottsutlåtande ytterligare understrukt den uppfattning som ligger bakom. Vidare har utskottet sagt någonting om en ändring av bostadsrättslagen, men icke i linje med vad reservanterna här syftar till.

Jag her, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Av inledningen till herr Larssons anförande framgick att han helt och hållet hade missuppfattat vad det här gäller, när han trodde att detta var samma fråga som tidigare behandlats av riksdagen, nämligen om upphävande av kontrollen på bostadsrättsöverlåtelse. Jag framhöll ju i mitt första anförande, att det här tvärtom gäller huruvida man skall ha möjlighet att ta ut det pris som är tillåtet enligt denna lagfästa kontroll.

Emellertid är jag helt ense med herr Larsson om att bostadsrättsföreningsformen är mycket gagnelig och i hög grad har bidragit till att på ett tillfredsställande sätt ordna bostadsfrågan för en stor del av vårt folk. Motionen syftar också till att bostadsrättsinstitutet skall kunna utnyttjas på bästa sätt. Avsikten är att trygga bostadsrättshavarnas möjligheter att till fullo få ut sina rättigheter utan inskränkning genom särskilda stadagebestämmelser, som föreningarna och deras styrelser beslutar.

Det är inte heller riktigt när herr Larsson säger att taxeringsvärdet skulle vara grundläggande för vårt resonemang. För oss är fastighetens verkliga värde det grundläggande, men det har i praktiken visat sig vara lättast att förebringa bevisning om detta genom att åberopa taxeringsvärdet. Det är ju allmänt känt att taxeringsvärdena regelmässigt ligger mer eller mindre under de verkliga värdena; mycket sällan kan man konstatera att taxeringsvärdena är för höga. Enligt vårt resonemang borde bostadsrättshavarna ha rätt att tillgodoräkna sig fastighetens verkliga marknadsvärde. Men värderingar som företas på initia-

tiv av den enskilde bostadsrättshavaren, av en part i ett mål eller liknande, blir givetvis mycket osäkra, och det är svårt att lägga dem till grund. Därför har man i praktiken använt taxeringsvärdena för detta ändamål, och det leder i och för sig snarast till för låga resultat; men det får man väl acceptera.

Herr Larsson talade också om att den nye bostadsrättshavarens intresse skulle tillgodoses. Detta är självklart, men det är just vad bostadsrättskontrollagen syftar till. Det är därför hyresnämnden skall kontrollera att överlåtelsesumman inte blir för hög. Men att sedan på särskilda vägar åstadkomma en reducering av det värde som hyresnämnden godkänner, det kan inte vara motiverat ur den nye bostadsrättshavarens synpunkt.

Slutligen talade herr Larsson om att sådana här bestämmelser skulle strida mot föreningsrättsliga principer. Det är klart att de skulle innebära en viss reglering, men hela bostadsrättsföreningslagen innebär ju en laglig reglering av detta institut just för att trygga bostadsrättshavarnas rätt. Det finns åtskilliga andra bestämmelser där som har samma syfte, bl. a. föreskrifter om hur löseskillingen skall fastställas om föreningen själv inlöser en lägenhet och skiljedomsklausuler. I dessa fall skall lägenhetens *verkliga* värde tas ut, dvs. dess marknadsvärde, som kanske till och med är högre än det värde bostadsrättskontrollagen tillåter.

En jämkning av dessa bestämmelser i bostadsrättsföreningslagen kan inte på något sätt anses innebära en otillbörlig inskränkning i föreningsrätten. Hela lagen om bostadsrättsföreningar har den karaktären, att en sådan jämkning är mycket väl förenlig med denna lag.

Herr CARLSSON, GEORG, (cp):

Herr talman! Reservanterna har ju tagit upp en fråga där de känner sig litet illa berörda av att man i ett fall som detta inte kan ta ut marknadsvärdet eller »ersättning för penningvärdets fall», som det också står i reservationen. Även om jag inte direkt är någon

Ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

expert på bostadsområdet anser jag att en förenings stadgar bör respekteras. Beträffande en del äldre fastigheter, är de ofta oerhört nedslitna, och när man köper och rustar upp en lägenhet i en sådan fastighet kan det hända att lägenheten kommer upp i ett rätt högt pris. Är lägenheten väl underhållen, har t. ex. säljaren rätt att få ersättning för nedlagda kostnader.

Jag har funnit det litet svårt att biträda reservationen, och det beror på min uppfattning att man bör respektera en förenings stadgar. Hur skulle det gå t. ex. på mejeriområdet, om man tillämpade den principen att varje medlem i föreningen skulle ha juridisk rätt att ta ut vad han själv ansåg rättmätigt. Det förekommer ju utjämnningar på k-mjölken med t. ex. 12 öre per liter, och ur enskild synpunkt ligger det mycket illa till för dem som kan leverera sin mjölk direkt. Men andra synpunkter har naturligtvis anlagts i det sammanhanget. Dessa frågor diskuteras nog inom föreningarna, och jag anser att man skall ta ställning till dem där. Och jag tror att det inte är så klokt att lägga sig i den saken genom lagstiftning allt för mycket.

Det är ofta många värdefulla omständigheter, som har föranlett utformningen av stadgebestämmelserna. Det är anledningen till att jag i detta fall gått på utskottets linje, och jag har med dessa ord velat redovisa min inställning.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h):

Herr talman! Jag har inte motionerat i denna fråga, och jag tillhör inte heller det utskott som behandlat förvarande ärende. Då det emellertid hör till mitt yrke att syssla med byggandet av hus, må det tillåtas mig att säga några ord.

Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Larssons påstående att den värdeminskning, som en bostadsrättsfastighet undergår, skulle kompensera de ökade byggnadskostnaderna. Jag tar mig friheten att betvivla detta, i synnerhet när det gäller fastigheter som

är uppförda på senare tid. Om jag inte missminner mig var byggnadskostnadsindex för år 1950 cirka 100 men är nu uppe i åtminstone 160. Ingen vill väl påstå att värdeminskningen på dessa fastigheter skulle uppgå till ett så stort procenttal.

Herr Larsson var också en smula ängslig för vad som skulle inträffa om taxeringsvärdet inte skulle beaktas, men i så fall kan man väl återgå till vanliga värderingsnormer, sådana som man använder när det är fråga om bankvärderingar, då man utgår från ett skäligt hyresvärde. Man beräknar omkostnaderna för lägenheten och kapitaliserar skillnaden efter en hygglig procentsats. Det ger i varje fall ett värde, som kan anses vara rätt hållbart.

Herr Larsson kunde i detta sammanhang inte heller låta bli att ge sig på de byggmästarbildade bostadsrättsföreningarna. Det var ju ett ärende som vi behandlade så sent som i onsdags, och jag tycker inte att vi har någon anledning att blanda in den frågan i detta sammanhang.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON, HERBERT, (s):

Herr talman! Till herr Gustaf Henry Hansson skulle jag vilja säga, att anledningen till att jag kom in på byggmästarföreningarna var reservanternas hänvisning till statsutskottets utlåtande. Att statsutskottet skrev som det gjorde — en skrivning som riksdagen också antog — har vi ju lika del i. Därför kan jag inte anse att det var något ogrannlaga att i detta sammanhang föra in resonemanget om byggmästarföreningarna, vilket reservanterna på ett klart och tydligt sätt tar upp i sin reservation.

Herr Alexanderson skulle jag vilja svara så, att jag inte tror att jag har missuppfattat honom i egentlig mening. Vi går emellertid ut ifrån helt olika uppfattningar. Herr Alexanderson har tydligen den uppfattningen, efter vad jag kunde utläsa av hans inlägg, att även

Ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

bostadsrätten skall få användas som ett spekulativt instrument. Jag däremot förfäktar en annan mening i själva principfrågan, och det gör tydligen också tredje lagutskottet.

Reservanterna hänvisar också till egnaheimsbyggandet. Vi vet emellertid, att eftersom en egnahevilla är statligt belånad så finns det vissa regler beträffande det försäljningsvärde som den skall åsättas. Jag anser att bostadsrätten inte skall spekulativt utnyttjas, utan man skall ta lika stor hänsyn till den nya bostadsrättsinnehavaren som till den gamla. Det resonemang som såväl den motionären som reservanterna fört i denna fråga håller endast så länge det gäller en enstaka överlåtelse, däremot icke om alla bostadsrättsinnehavare på en och samma gång skulle vilja tillgodogöra sig det som reservanterna eftersträvar, nämligen kompensation för penningvärdeförsämringen. Vem skall betala till vem, om vi tänker oss att alla 30 medlemmarna i en bostadsrättsförening på en gång säger, att nu skall de ha ut det värde som reservanterna anser vara det riktiga.

När det gäller taxeringsvärdena fasthåller jag vid den uppfattningen, att det här är fråga om en fiskalisk åtgärd, som enligt mitt förmenande inte ensam kan läggas till grund för beräkningen av värdet av en bostadsrättsöverlåtelse.

Det finns många problem som skulle kunna föras in i denna debatt. Jag snudade tidigare vid de insatser som styrelsen och andra gör för att få till stånd ett ekonomiskt gynnsamt resultat för innehavare av bostadsrätt i gemen, ett arbete som i regel sker utan någon ersättning. Jag skulle också kunna peka på en rad andra ting som den enskilde bostadsrättsinnehavaren drar nytta av. Det sker exempelvis genom kollektiva inköp på olika områden, bl. a. av bränsle, som i detta sammanhang inte är en oväsentlig faktor.

Vidare måste man ju hävda den meningen att den nye bostadsrättsinnehavaren — som nu enligt reservanternas uppfattning skall betala priset — också

måste få en lägenhet, vars värde står i paritet med det belopp han betalar. Jag tror att man skulle krångla till problemet oerhört, om man skulle försöka sig på att göra sådana värderingar som det här är tal om.

Därför har jag inte kunnat ansluta mig till vare sig motionärens eller reservanternas uppfattning utan håller fast vid utskottets utlåtande, som jag här yrkat bifall till.

Herr HANSSON, GUSTAF HENRY, (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Larsson beskyller herr Alexanderson för att »tillvarata spekulativa intressen», tror jag nog man kan säga att han skjuter en hel del över målet, men om han beskyller mig för att göra det, gör inte så värst mycket, eftersom jag tillhör ett skrå som under årtal har varit beskyllt för den saken.

Men om vi nu inte skall sysselsätta oss mer med spekulation, kanske vi i stället skulle ägna oss något åt rättvisa, och jag skulle då vilja ställa en fråga till herr Larsson.

En bostadsrättsinnehavare som flyttat in i ett hus byggt 1950, då byggnadskostnadsindex var 100, trivdes i huset men måste flytta på grund av sin tjänst. Han vill också i fortsättningen bo i ett bostadsrättshus, men den nya bostaden ligger i ett hus byggt 1959 eller 1960, och där är det mycket dyrare att bo — det kan vi alla vara överens om. Är det då rättvist att han skall överlåta sin bostadsrätt i den gamla föreningen till det lägre priset och betala det högre priset till 1960 års bostadsrättsförening? Jag skulle vilja fråga: Vem är det egentligen som får vinsten?

Herr LARSSON, HERBERT, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson frågade mig om värdet av en bostad byggd 1950 och en bostad byggd 1960. Det är ju självfallet att den lägenhet som är uppförd 1950 redan till viss del är nedsliten, och i övrigt är det troligt att den lägen-

Ang. beräkningen av bostadsrätts överlåtelsevärde

het, som är uppförd tio år senare, har en helt annan standard. Jag kan inte finna annat än att de normer som jag har angivit är riktiga, därför att jag inte vill acceptera spekulationsvärden i bostadsrättsföreningarna.

Herr **HANSSON, GUSTAF HENRY**, (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig begärt att herr Larsson skall respektera spekulationsmomentet. Vad jag efterlyste var förståelse för rättvisemomentet. Det finns icke någon möjlighet att värde-minskningen även med den högre standarden kan kompensera skillnaden i byggnadskostnadsindex mellan 100 och 160, enligt mitt förmenande.

Herr **ALEXANDERSON** (fp):

Herr talman! Det var ett yttrande av herr Carlsson som gav mig anledning att begära ordet. Han penetrerade vissa förhållanden som skulle kunna föranleda att man inte fick ta ut vad man har juridisk rätt till. Det är en synpunkt som är mig alldeles främmande. Har man juridisk rätt till en sak, bör man också ha möjlighet att begagna sig av den rätten. Den jämförelse han gjorde med föreningsbildningen på jordbrukets område är i det här fallet alldeles missvisande.

Som jag tidigare framhållit, har man på bostadsområdet funnit anledning att införa vissa inskränkande bestämmelser i föreningsrätten därför att det har varit angeläget att skydda det speciella intresse, som hänger samman med bostaden, och vad det nu är frågan om är en ytterligare komplettering på en punkt, där en sådan visat sig vara angelägen.

Jag kan i sammanhanget nämna att det vid åtskilliga tillfällen inom bostadskooperationen har visats starkt missnöje med de gällande bestämmelserna, vilket tagit sig uttryck i motioner på dess kongresser. Det har emellertid visat sig att antalet av dem, för vilka den här frågan har varit aktuell, inte har varit så stort att de har kunnat genomdriva sina åsikter på dessa kongresser.

När herr Larsson talar om att reservernas yrkande går ut på att tillvarata spekulationsintresset, så har han alldeles fel. Närmast går det ut på att vederbörande skall ha rätt att få ut det värde som hans andelsrätt representerar. I de flesta fall blir frågan, om han kan få ut ett kanske oförändrat realvärde. Någon spekulationsvinst blir det däremot inte tal om.

Herr **CARLSSON, GEORG**, (cp):

Herr talman! Realvärdet av en fastighet beror ju helt enkelt på vilken brist som råder på bostäder. Råder en stor bostadsbrist, såsom t. ex. i Stockholm, tror jag nog det skulle vara möjligt att ta ut ett mycket högt pris för en lägenhet. På andra orter kan det däremot hända att man inte alls kommer upp ens till en gång nedlagda kostnader.

Det var visst herr Hansson, som i debatten förde in frågan om rättvisesynpunkten. Då kan man väl också fråga: Vem är det som uppträder ur rättvisesynpunkt när det motsatta förhållandet råder? Det finns orter som har haft ganska stora industrier, som emellertid har fått lägga ned sin verksamhet. Där har funnits en ganska stor bebyggelse av bostäder, vars innehavare tvingats att flytta. De har kanske inte kunnat få ut ens taxeringsvärdet för sina fastigheter, då de nödgats resa till annan ort och skaffa sig en bostad till där gällande priser. Vem bevakar deras rättvisekrav i detta fall?

Jag tror inte vi skall tala så mycket om rättvisa på detta område. Det är investeringar som gjorts, en del goda, en del mindre goda.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 31, föreslagit riksdagen att till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1961/62 anvisa ett reservationsanslag av 124 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 10 mars 1961 dagtecknad proposition, nr 76, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., vilken hänvisats till jordbruksutskottet, med ändring härutinnan av vad som föreslagits i statsverkspropositionen år 1961 under nionde huvudtiteln, punkten 31, föreslagit riksdagen att

dels godkänna det i propositionen framlagda förslaget till ändring i prisortssystemet för brödsäd under regleringsåren 1961/62—1964/65,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att medgiva avgiftsrestitution för majsstärkelse samt preparat på basis av majsstärkelse i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen,

dels lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåren 1956/57—1958/59 och 1959/60 och som influtit eller inflöte under regleringsåren 1960/61 och 1961/62 genom upptagande av införselavgifter, ävensom av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen, jämka prisutjämnings-

belopp å vissa jordbruksreglerade varor,

dels till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 133 000 000 kronor,

dels lämna utan erinran vad som i propositionen anförts beträffande vissa frågor på livsmedelsberedskapens område.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 84, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 107, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om dels undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket i enlighet med vad i motionerna anförts, dels ock, där est undersökningarna så motiverade, framläggande av förslag till sådana åtgärder och jämkningar, att den i jordbruksavtalet och riksdagsbeslutet år 1959 åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden;

2) de likalydande motionerna I: 166, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, och II: 199, av herr *Brandt i Sätilla m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t genom statens jordbruksnämnd i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation eller på annat sätt måtte låta föranstalta om att från och med början av budgetåret 1961/62 i fortlöpande offentlig statistik redogörelse lämnades för till jordbruket i vårt land utgående producentpriser i jämförelse med motsvarande medelproducentpriser inom dels hela Västeuropa, dels EFTA-området för sig, i enlighet med vad i motionerna anförts;

3) de likalydande motionerna I: 171, av herr *Sjönell*, och II: 196, av herr *Antby*;

4) de likalydande motionerna I: 288, av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, och II: 258, av herr *Elmwall m. fl.*, vari före-

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m. slagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att, till grund och vägledning för framtida beslut till förverkligande av målsättningen om inkomstlikställighet åt den i jordbruket arbetande befolkningen, en undersökning måtte företagas angående inverkan för jordbruket i olika storleksgrupper och landsdelar av olika åtgärder, som efter 1947 års riksdagsbeslut om jordbruket vidtagits inom jord- och jordbrukspolitikerna, finanspolitiken samt kredit- och räntepolitiken;

5) de likalydande motionerna I: 615, av herr *Jonasson m. fl.*, och II: 707, av herr *Elmwall m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om en objektiv och opartisk kvalitetsbedömning av brödsäd måtte prövas så skyndsamt, att förslag i motionernas syfte kunde framläggas samtidigt med förslag om övergång till bedömning av brödsädens mättningsgrad på grundval av spannmålens kemiska egenskaper;

6) motionen I: 639, av herr *Carlsson, Eric*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kopparbergs län måtte erhålla prisort vid inlösen av brödsäd, förlagd till Hedemora, samt att prissättning där finge ske utan avdrag i enlighet med vad i motionen anförts;

7) de likalydande motionerna I: 640, av herr *Jonasson*, samt II: 748, av herrar *Wahrendorff* och *Elmwall*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t dels anhålla, att Kungl. Maj:t måtte besluta om stödköp av 1960 års fodersädsöverskott intill en kvantitet av 75 000 ton för en utjämningslagring i enlighet med vad i motionerna anförts, dels ock anhålla om skyndsamt prövning av frågan om hur en utjämningslagring av fodersäd i fortsättningen skulle utformas;

8) de likalydande motionerna I: 641, av herr *Jonasson* och herr *Pettersson, Harald*, samt II: 479, av herrar *Wahrendorff* och *Elmwall*, vari föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att vid pågående jordbruksutredning måtte prövas möjlighe-

terna av ett prisortssystem vid inlösen av brödsäd med prisort i varje brödsädsproducerande län och med för samtliga prisorter enhetligt inlösenpris, i enlighet med motionernas syfte; samt

9) motionen II: 747, av herrar *Elmwall* och *Svensson* i Vä.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

A. i fråga om de allmänna grunderna för prisregleringen på jordbrukets område

1) lämna motionerna I: 84 och II: 107 samt I: 288 och II: 258 utan åtgärd;

2) lämna motionerna I: 166 och II: 199 utan åtgärd;

3) avslå motionerna I: 171 och II: 196;

B. beträffande brödsäd och brödsädsprodukter

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna det i utlåtandet förordade förslaget till ändring i prisortssystemet för brödsäd under regleringsåren 1961/62—1964/65;

2) avslå motionerna I: 641 och II: 749;

3) avslå motionen I: 639;

4) avslå motionerna I: 615 och II: 707;

5) avslå motionen II: 747, såvitt rörde frågan om överförande till jordbruksregleringen av makaroner, spagetti och liknande produkter samt mixer för bakningsändamål;

C. i fråga om fodersäd avslå motionerna I: 640 och II: 748;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att medgiva avgiftsrestitution för majsstärkelse samt preparat på basis av majsstärkelse i huvudsaklig överensstämmelse med vad i utlåtandet angivits;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning lämna utan erinran vad utskottet i utlåtandet anförde beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåren 1956/57—1958/59 och 1959/60 och som influtit eller inflöte under regleringsåren 1960/61 och 1961/

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

62 genom upptagande av införselavgifter, ävensom av andra i samband med jordbruksregleringen under nämnda regleringsår influerna eller inflytande av giftmedel;

F. beträffande prisutjämning till livsmedelsindustrien

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i utlåtandet jämka prisutjämningsbelopp å vissa jordbruksreglerade varor;

2) avslå motionen II: 747, såvitt rörde frågan om prisutjämning för vissa bageri- och konditorivaror;

G. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisa ett reservationsanslag av 133 000 000 kronor;

H. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning lämna utan erinran vad utskottet i utlåtandet anfört beträffande vissa frågor på livsmedelsberedskapens område.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Jonasson, Nils-Eric Gustafsson, Hansson* i Skegrie och *Brandt* i Sätilla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A 1 och A 2 hemställa, att riksdagen måtte

A. i fråga om de allmänna grunderna för prisregleringen på jordbrukets område

1) a) i anledning av motionerna I: 84 och II: 107 samt I: 288 och II: 258 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anfört angående undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket;

b) med bifall till motionerna I: 84 och II: 107, i den del här vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att, därest ifrågavarande undersökningar så motiverade, sådana åtgärder måtte vidtagas, att den i jordbruksavtalet och riksdags-

beslutet år 1959 åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden;

2) anse motionerna I: 166 och I: 199 besvarade med vad reservanternas anfört;

2) av herr *Brandt* i Sätilla, som dock ej antytt sin mening; samt

3) av herrar *Jonasson* och *Nils-Eric Gustafsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B 2 och B 3 hemställa, att riksdagen måtte

B. 2) med bifall till motionerna I: 641 och II: 749 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att 1960 års jordbruksutredning måtte erhålla uppdrag att pröva möjligheterna av ett prisortssystem vid inlösen av brödsäd med prisort i varje brödsädsproducerande län och med för samtliga prisorter enhetligt inlösenpris i enlighet med vad reservanternas anfört;

3) anse motionen I: 639 besvarad med vad reservanternas anfört.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Jonasson, Nils-Eric Gustafsson, Hansson* i Skegrie och *Brandt* i Sätilla.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Prisregleringspropositionen behandlar många för jordbruket väsentliga frågor. Den behandlar många motioner som väckts vid riksdagens början, men den behandlar också en del motioner som väckts i samband med Kungl. Maj:ts proposition nr 76.

Från centerpartiet har vi i motionerna I: 84 och II: 107 hemställt »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om dels undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket i enlighet med vad i motionen anförts, dels ock — därest undersökningarna så motiverar — framläggande av förslag till sådana åtgärder och jämkningar, att den i jordbruksavtalet och riksdagsbeslutet 1959 åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kan uppnås under sexårsperioden».

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

I motionerna I: 288 av herr Carlsson i Arla m. fl. och II: 258 av herr Elmwall m. fl. hemställs, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att till grund och vägledning för framtida beslut till förverkligande av målsättningen om inkomstlikställighet åt den i jordbruket arbetande befolkningen en undersökning måtte företagas angående inverkan för jordbruket i olika storleksgrupper och landsdelar av olika åtgärder, som efter 1947 års riksdagsbeslut om jordbruket vidtagits inom jord- och jordbrukspolitiken, finanspolitiken samt kredit- och räntepolitiken.

Målsättningen för prispolitiken skulle enligt 1959 års uppgörelse vara, att jordbruket skulle kunna följa med i den allmänna inkomstutvecklingen samt att den klyfta som uppstått genom eftersläpningen skulle utjämnas. Jag skall i detta sammanhang inte ingå på sexårsavtalet i alla dess detaljer. Jag vill endast här konstatera, att det vid avtalsperiodens början för basjordbruken förelåg en inkomsteftersläpning på 2 400—2 500 kronor, vilken skulle utjämnas genom att jordbrukarna skulle få behålla rationaliseringsvinsten under denna avtalsperiod.

Inom centerpartiet tror vi emellertid inte på att denna klyfta kan utjämnas under avtalsperioden. Det är många faktorer som talar för detta. Man kan exempelvis peka på den uppkomna storproduktionen av fläsk — fläskfabrikerna alltså — men man kan även peka på kreditrestriktionerna och den höga räntan.

Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att för varje år en undersökning görs i syfte att utröna, huruvida inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket leder till en utjämnning av klyftan eller ej. Skulle en sådan utredning visa att klyftan ej utfylles, är det enligt vår mening nödvändigt att sådana åtgärder vidtages, att den jordbrukspolitiska målsättningen förverkligas under sexårsperioden, så att det vid periodens slut inte fortfarande råder en eftersläpning. Det kan väl inte heller vara någon orimlig begäran.

Utskottet har yrkat avslag på motionerna. Vi centerpartiledamöter har re-

serverat oss häremot. Jag skall be att få yrka bifall till reservation nr 1.

I motionerna I: 166 och II: 199 — även de från centerpartiet — har begärts att Kungl. Maj:t genom statens jordbruksnämnd i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation skulle framlägga fortlöpande offentlig statistik beträffande producentpriserna i vårt land i jämförelse med medelproducentpriserna inom andra länder.

Jordbruksnämnden har emellertid i sitt remissyttrande meddelat, att den på det viset skall tillmötesgå motionärerna, att det i Jordbruksekonomiska meddelanden skall införas producentpriser i Sverige jämförda med medeltal dels för hela Västeuropa, dels för Efta-området. Därmed får vi väl anse att motionärernas önskemål i stort sett kommer att bli tillgodosedda.

Proposition nr 76 behandlar även prisorterna. Prisortssystemet för brödsäd är ju ett system, som vi för vår del inte kan acceptera. Det kan väl inte vara riktigt att ett land som Sverige skall föra en prispolitik på brödsäd, som gynnar vissa orter och missgynnar andra. Där man har de dyraste frakterna för konstgödning och andra förnödenheter och kanske sämre klimatiska betingelser med lägre skörd som följd, där skall man också ha det lägsta priset. Detta rimmar dåligt, om vi vill vara vänner av rättvisa.

Nu har prisortssystemet efter förslag i propositionen ytterligare komplicerats. En del brödsädsproducerande län saknar prisort. Andra har prisort, men med prisortsavdrag som varierar mellan 25 öre och 1 krona per deciton. Man har således fem olika priser vid mottagningsplatserna — ett pris för de delar som är utan prisort, medan andra delar har 25 öre, 50 öre, 75 öre eller 1 krona i prisortsavdrag.

Vi har tidigare på centerpartihåll försökt komma till rätta med dessa orättvisor, dock utan resultat. Man har sagt att man inte kan ändra på dessa förhållanden. Det har visserligen gått att få en del ändringar till stånd, men man kan knapp-

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

past säga att man därigenom har kommit så mycket närmare rättvisan.

För den skull har exempelvis Eric Carlsson, som är från Dalarna, i motionen I: 639 hemställt om en prisort för Kopparbergs län. Det vore riktigt om en sådan komme till stånd, och det vore riktigt om prisorter komme till stånd även i andra län där man producerar brödsäd.

I centerpartimotionerna I: 640 och II: 748 yrkar vi, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om att 1960 års jordbruksutredning måtte pröva möjligheterna att åstadkomma ett system med prisort i varje brödsädsproducerande län utan prisortsavdrag, således ett lika inlösningspris. Utskottets majoritet har emellertid avslagit motionerna. Vi reservanter har ansett oss böra godkänna vad propositionen föreslår på denna punkt för närvarande, men vi vill att 1960 års jordbruksutredning skulle företa en utredning av denna sak. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 3.

I propositionen nr 76 har anmälts, att bestämmelserna beträffande kvalitetsfordringarna ännu icke kunnat prövas, men att spörsmålet skall behandlas så snart sig göra låter. Kvalitetsbedömningen i fråga om mältningsgraden skall grunda sig på de kemiska egenskaperna i stället för de utvuxna groddarna.

En av Svensk spannmålshandel utsedd kommitté arbetar med dessa frågor för att få fram nya grunder att fastställa mältningsgraden för brödsäden, och förslag synes så småningom komma att framläggas. Ändringen kommer säkert att få genomgripande konsekvenser för jordbruket. Brödsäden kommer att bli bedömd som icke fullgod i större utsträckning än som sker för närvarande. Detta kommer säkerligen att innebära stora förluster för jordbruket.

I motionerna I: 615 och II: 707 har vi önskat påtala dessa förhållanden, liksom nödvändigheten av att en objektiv och opartisk bedömning i sådant fall redan från början skulle komma till stånd. Enligt vår mening skulle också den ifrågasatta omläggningen av kvalitetsbedöm-

ningen kombineras med åtgärder i syfte att stärka fodersädsregleringen. Det är högst nödvändigt att denna förändring kan ske samtidigt.

Utskottets majoritet har emellertid ej ansett sig kunna biträda ett sådant krav. Vi centerpartister har därför framfört våra synpunkter på denna fråga i ett särskilt yttrande.

Det finns flera motioner — utöver de här nämnda — som också borde ha krävt ett större beaktande än de fått, då de rör väsentliga frågor. Till dessa får vi emellertid återkomma ett annat år. Det har sagts att vi ännu så länge har för litet erfarenheter, bl. a. av Efta-konventionens verkningar.

I motionerna I: 640 och II: 748 har vi påtalat fodersädsituationen och önskvärdheten av stödköp av fodersäd. Det ser nu ut som om det skulle bli ett rätt stort överskott av 1960 års fodersäds-skörd. Därvid har bl. a. inverkat, att stora kvantiteter brödsäd på grund av kvalitetskadorna måste överföras till att användas som fodersäd. Om vi ser på den senaste tioårsperioden skall vi finna, att vi vissa år exporterat fodersäd till låga priser och vissa år importerat till högre priser. Sammanlagt har vi importerat större kvantiteter än vad vi exporterat. Det är givetvis en nationalförlust att sälja vissa år till ett billigt pris och köpa till högre pris ett annat år. Vi har för den skull begärt en utredning om utjämningslagring beträffande fodersäd. Ett sådant arrangemang skulle enligt vår mening lösa detta problem.

Detta förslag har emellertid avslagits av utskottet. Enligt min uppfattning är det dock en ganska viktig fråga, som man inte så här enkelt borde avvisa. Till detta får vi väl i alla fall återkomma senare.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! I reservation nr 1 hemställes bland annat, att »undersökningar göres huruvida inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket fortskrider på sådant sätt, att den i jordbruksavtalet och riksdagsbeslutet åsyftade

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.
utfyllnaden av inkomstklyftan kan upp-
nås under sexårsperioden». Sedan till-
lägger reservanterna, att därest under-
sökningarna skulle ge anledning härtill,
skulle man i skrivelse till Kungl. Maj:t
anhålla att åtgärder vidtas. Som skäl
för denna hemställan anföres bland an-
nat omsättningsskatten, ATP-avgifterna,
kreditrestriktionerna och den höga rän-
tan.

När jag läste motionen II:107, som
ligger till grund för reservationen, gjorde
jag mig själv den frågan, vilket syfte
motionen egentligen hade. Var det enbart
omtanken om det svenska jordbruket
och dess utövare som föranlett motionen?
Eller var det meningen att motionen
i någon mån skulle användas i den allmänna
politiska propagandan? Efter att ha letat
fram propositionen 147 år 1959, som behandlar
jordbruksuppgörelsen och förslaget till nu
gällande avtal, kunde jag inte underlåta
att ställa frågan.

Det nu gällande avtalet har godkänts
av jordbruksnämnden och jordbrukets
förhandlingsdelegation, innan det förelades
riksdagen. Jag vet inte, om det är nödvändigt
att påminna reservanterna om den träffade
uppgörelsen och reglerna för prissättningen
på jordbrukets produkter, men för att vinna
klarhet i frågan tillåter jag mig att något
beröra de regler som nu gäller.

De gamla 5- och 6-procentreglerna
har ersatts med en ny regel, 3-procent-
regeln, vars innebörd är att jordbruket
erhåller ett särskilt skydd, om priserna
på världsmarknaden visar en påtagligt
sjunkande tendens eller kostnaderna för
produktionen stiger. I regeln ingår två
index, kostnadsindex och världsmarknads-
prisindex.

Kostnadsindex avser att belysa den
prismässiga utvecklingen på jordbrukets
kostnadssida. Som kostnader räknas inte
bara kontanta utlägg för jordbruksdriften,
utan även normala avskrivningar på byggnader
och maskiner m. m. samt räntekostnader
för lånat kapital. Förutom denna regel
skall förändringen av industriarbetarnas
löner föranleda en ändring av införselavgifterna
som möj-

liggör en motsvarande procentuell ökning
av jordbrukarnas inkomster. Där-
emot inräknas icke arbetslönerna i kostnads-
kalkylen.

Reservanterna har åberopat räntan
som ett av skälen för bifall till sin reservation.
Såsom framgår av nu gällande uppgörelse
räknas räntan in i kostnads-kalkylen. Det
betyder att jordbrukarna får ersättning för
den höga räntan. Om jag inte är fel underrättad
räknas även omsättningsskatten in i kostnads-
kalkylen. Dessutom kommer ersättning att
kunna räknas även för ATP-avgifterna.

De skäl som reservanterna har åberopat
för bifall till sin reservation faller bort på
grund av den nu gällande uppgörelsen, där
man räknar in praktiskt taget alla dessa
utgifter i kostnads-kalkylen.

När det gäller denna uppgörelse, som
riksdagen godkänt och som varit i kraft ett
år men som skall gälla sex år, kan man
fråga sig, om man redan nu kan uttala,
att jordbrukarna icke skall kunna erhålla
ekonomisk likställighet med motsvarande
industriarbetare. Ett efter förhandlingar
träffat avtal skall följas, och det är för
tidigt att redan nu säga, att de villkor
som ställdes vid uppgörelsen inte kommer
att fullföljas under perioden. Detta framgår
av vad jordbruksnämnden framhåller i sitt
yttrande. Reservanterna har delvis åberopat
jordbruksnämnden, men jag tycker att
reservanterna skulle ha tagit med resten av
nämndens yttrande. Där säger nämnden
att 1960 års jordbruksutredning, för att
erhålla underlag för en bedömning av hur
på längre sikt garantier kan skapas för
inkomstlikställighet åt den i jordbruket
arbetande befolkningen, kommer att utreda
denna fråga.

Vidare säger nämnden: »Oavsett de
tekniska möjligheterna att verkställa de
i motionerna föreslagna undersökningarna
vill jordbruksnämnden även erinra om att
ändringar i det för perioden beslutade
prissättningssystemet förutsatts skola ske
endast under vissa särskilt angivna
förhållanden, exempelvis

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

vid en mera betydande ändring i växelkurserna.»

Jordbruksnämnden har alltså där angivit, under vilka förutsättningar man skulle kunna göra en ändring i det nu gällande avtalet. Nämnden har beträffande Efta-konventionen även påpekat, att denna fråga skall lösas i ett annat sammanhang. Detta framhålles även i propositionen, där departementschefen har uttalat, att därest konventionen skulle påverka utvecklingen, kommer den frågan att tas upp i särskild ordning.

Jordbruksnämnden — som i denna fråga väl att märka har hört jordbrukets förhandlingsdelegation — slutar med följande: »Enligt jordbruksnämndens mening föreligger icke förutsättningar att på de av motionärerna åberopade grunderna åvägabringa jämkningar i jordbruksuppgörelsen under löpande avtalsperiod.» Nämnden anser därför, att motionerna icke skall bifallas.

I den tredje reservationen har man tagit upp frågan om prisorterna. Jag skall något beröra även den frågan, eftersom herr Jonasson behandlade den.

Efter att ha läst denna reservation har jag likaledes gått tillbaka till proposition 147. I en bilaga från Svensk spannmålshandel återfinnes där just denna diskussion om prisorterna, vari föreningen säger följande, vilket jag ber att få citera: »Som inledningsvis framhållits anser föreningen det emellertid uppenbart, att vid placering av prisorterna största hänsyn måste tagas till att spannmålen utan omvägar ledes till förbrukningsorten (kvarn eller exporthamn). På samma gång har det syntts nödvändigt att icke föreslå några åtgärder, som i högre grad skulle öka den utländska spannmålets konkurrenskraft. Om spannmålen genom införandet av nya prisorter skulle onödigtvis fördyras, bleve följden att kvarnindustrien finge anledning att använda importspannmål i en omfattning, som eljest ej skulle förekomma, innebärande att det överskott som föreningen skall övertaga bleve i motsvarande mån ökat.

Samtidigt skulle föreningens kostnader för frakter inom landet bli större. Varje åtgärd, som kan medföra ökade kostnader för regleringsorganet, innebär minskade möjligheter för den väsentligaste delen av föreningens verksamhet, den prisstödjande, och sådana åtgärder skulle därigenom bli en belastning för brödsädsodlingen inom landet som helhet.»

Detta citat, som återfinnes i en bilaga till proposition nr 147 år 1959, ger ju uttryck åt en helt motsatt uppfattning mot vad reservanterna kommit till i reservation nr 3. Om riksdagen skulle bifalla reservationen, skulle det ju innebära ett försvärande för jordbruket på detta område i stället för lättnader. Under sådana förhållanden har utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka motionerna.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i samtliga punkter.

Herr JONASSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman, herr Hjalmar Nilsson, ifrågasätter huruvida vårt syfte är partipolitiskt eller om det går ut på att värna jordbruket. Jag kan nog i det avseendet säga att syftet är att värna jordbruket. Det bör väl inte vara herr Hjalmar Nilsson obekant, att vi väl känner till hur denna uppgörelse mellan jordbrukets förhandlingsdelegation och jordbruksnämnden tett sig. Det bör heller inte vara obekant för herr Hjalmar Nilsson att vi i detta avseende när frågan behandlades 1959 väckte en motion, i vilken vi uttalat att vi vill ha en fortlöpande kontroll över den här utvecklingen och att vi varit rädda för att den inkomstklyfta det här gäller inte skulle kunna utfyllas. Det är således inget nytt påhitt.

Sedan vill jag säga att det ändå har inträffat en hel del på detta område som vi också pekat på. Man kan exempelvis erinra om den uppkomna storproduktionen av fläsk — alltså fläskfabrikerna — något som inverkar i detta fall och som inte kunde förutses den gången avtalet

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m. gjordes upp. Likaså har kreditrestriktionerna inverkat en hel del.

Vidare vill jag beträffande prisorterna säga att vi inte på något sätt motsatt oss att brödsåden skall vandra den väg som är mest ändamålsenlig för konsumenter och producenter. Vad vi sagt och vad vi föreslår i den med 3 betecknade reservationen är att 1960 års jordbruksutredning skall försöka lösa frågan om prisorternas lokalisering så att man inte får olika priser på olika platser. Det är frågan om olika priser på olika platser som striden gäller, och på denna punkt tycks herr Hjalmar Nilsson vara vän av ett sådant differentierat system som vi nu har.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! I anslutning till detta utskottsutlåtande skall jag säga ett par ord om motion nr 639, som jag väckt. Den gäller avsnittet om prisorter för brödsäd i proposition nr 76 angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Det lämnas i propositionen en förteckning över de prisorter där brödsäd får levereras utan prisavdrag, samt orter där visst prisavdrag skall ske. Granskar man denna förteckning finner man att hela län är utelämnade — så är fallet med Kopparbergs län — trots att en ganska omfattande spannmålsodling sker där. Den odlingens ekonomiska möjligheter försvåras av att inte prisort finns inom länet. Av den anledningen utgör avdraget kronor 1: 85 per 100 kg. levererad brödsäd i exempelvis hedemoraområdet, som jag väl känner till. Till detta skall också läggas högre kostnader på erforderliga produktionsmedel, bl. a. på grund av fraktkostnadernas storlek. Lönsamheten naggas följaktligen i kanten både på produktionssidan och i fråga om avsättningen. Resultatet blir att jordbrukarna aldrig ens kommer i närheten av den notering, det inlösenpris som redovisas på brödsäd.

Detta ger anledning till ett par reflexioner. Här finns ett avtal på jordbrukets område som avser att trygga en någorlunda god inkomst — det s. k. sex-

årsavtalet. För dessa bygder ger inte detta avtal vad som väl dock avses när det gäller dessa grödor, just som en följd av vad jag här anför.

Mot den bakgrunden borde det ha varit möjligt för Föreningen Svensk spannmålshandel — som är ett halvstatligt företag — och statens jordbruksnämnd att åstadkomma en förbättring för dessa län som helt saknar prisort. Nu konstaterar man endast att »utkantområdena» har sina problem, utan att föreslå några förbättringar — alltså ett magert resultat.

Jag har, herr talman, varit tveksam om det nyttjar något till att yrka bifall till min motion med hänsyn till den behandling den fått i utskottet. När jag ser vilka som deltagit i handläggningen av denna fråga i jordbruksutskottet finner jag till min förvåning att inte ens den ärade representanten för Kopparbergs län kunnat biträda motionen. Representanterna för jordbruket och jordbrukets organisationer har också gått på avslagslinjen. Det kunde ge anledning till kommentarer om solidaritet o. s. v., men jag skall inte göra några sådana.

Utskottets ärade talesman har helt avslutit sig till de synpunkter som Föreningen Svensk spannmålshandel anför. Jag är inte säker på att föreningen företräder producenternas intressen i detta sammanhang — det är väl snarare kvarnindustriens.

Ett par av utskottets ledamöter har emellertid sträckt sig så pass långt att de vill ge 1960 års jordbruksutredning i uppdrag att pröva möjligheterna att införa prisort i varje brödsädesproducerande län. Det är möjligt att detta är det mesta man kan nå i dag. Skulle min motion avslås kommer jag därför att avsluta mig till den av dessa ledamöter avgivna reservationen.

I andra sammanhang har Kungl. Maj:t avgivit förslag i propositioner angående åtgärder för att främja jordbruket i Kopparbergs län. Min motion har också samma syfte, nämligen att förbättra möjligheterna för jordbrukets utövare i Dalarna, som i dag har betydande svårigheter att kämpa med.

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min motion nr 639, innebärande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kopparbergs län erhåller prisort vid inlösen av brödsäd, förlagd till Hedemora, samt att prissättning där må ske utan avdrag i enlighet med vad i motionen anförts.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jonasson nämnde att centerpartiet avgivit en reservation på denna punkt när frågan var uppe 1959. Jag vill i sammanhanget bara fråga vem man egentligen skall rätta sig efter — dem som varit med och förhandlat eller dem som nu motionerat?

Om man går tillbaka till 1959 års proposition så finner man att uppgörelsen träffats efter förhandlingar mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation. Vidare har styrelsen för Sveriges lantbruksförbund yttrat sig och lämnat sitt tillstyrkande. Frågan har också underställts Riksförbundet Landsbygdens folk, RLF, som tillstyrkte under förutsättning att dess förbundsstämma skulle göra detsamma. Förbundsstämman tillstyrkte överenskommelsen den 23 mars 1959. Detta innebär att förhandlingsöverenskommelsen tillstyrkts över hela linjen. Den reservation som RLF gjorde gällde praktiskt taget enbart småbrukarstödet, vilket inte beröres i dagens proposition. Jag tror sålunda att herr Jonasson skju- ter över målet och indirekt underkänner det förhandlingsresultat som jordbrukets förhandlingsdelegation har nått tillsammans med jordbruksnämnden. Den reservation han avgivit innebär också att han inte kan godkänna det resultat som hans meningsfränder varit med om att förhandla sig till.

Herr JONASSON, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att jag kan ta hela kammaren till vittne på att vi inte har velat riva upp det förhandlingsresultat som nåtts genom avtalet. Här mås-

te herr Hjalmar Nilsson vara inne på alldeles felaktiga vägar.

Faktum är ju att jordbrukets förhandlingsdelegation träffat en överenskommelse med motparten och att denna blev antagen. Men vid riksdagsbehandlingen önskade centerpartiet, som icke bör jämföras med de organisationer som herr Hjalmar Nilsson här räknade upp, en fortlöpande kontroll av dessa frågor, då vi icke trodde att klyftan kunde utjämnas. Det är vad vi syftade till.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet för att peka på ungefär samma förhållanden som herr Jonasson berört.

I den reservation som här föreligger anföres: »Därest de undersökningar, som utskottet förordat, skulle utvisa, att utvecklingen i fråga om inkomstbildningen och rationaliseringsvinsten inom jordbruket inte är sådan, att inkomstklyftan kan utjämnas under sexårsperioden och den av riksdagen uttalade målsättningen rörande inkomstlikställigheten sålunda inte kan uppnås vid den nu tillämpade politiken, framstår det för utskottet som nödvändigt, att erforderliga åtgärder vidtages i syfte att trygga den jordbrukspolitiska målsättningens förverkligande under sexårsperioden.» Detta innebär ett stöd för avtalet, inte ett brott mot avtalet.

Jordbruksutskottets ärade vice ordförande undrade om den motion som ligger till grund för reservationen skulle användas i den politiska propagandan. Herr Hjalmar Nilsson har säkert aldrig varit med om att någonting som framförts i riksdagen använts i den politiska propagandan eller hur? Om man avvisar ett rimligt krav får man finna sig i att folk talar om hur man ställt sig. Så är det med den saken.

Här har berörts att motionen just åsyftar att avtalets målsättning skall nås. Jag förstår inte hur man med utgångspunkt från avtalet kan göra någon berättigad invändning mot den saken. Om man kontinuerligt under avtalstiden följer utvecklingen genom den i motionen

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m. begärda undersökningen, förefaller det mig uppenbart att man erhåller en större trygghet än om man som herr Hjalmar Nilsson nöjer sig med att jordbruksnämnden anser att i motionerna anförda grunder inte ger fog för jämkningar för avtalet. De beror väl helt och hållet på vad undersökningen visar! Om jordbruksnämnden anser att det nu inte föreligger någon grund för bekymmer, eller om nämnden har den uppfattningen, att det aldrig kommer att uppstå några bekymmer i detta avseende, vet jag inte.

Jag fäste mig vid den formulering som herr Hjalmar Nilsson använde, och jag konstaterar att även om det för ögonblicket icke skulle finnas skäl för jämkningar, så måste en kontinuerlig undersökning ge bättre grund för en bedömning av hur förhållandena utvecklar sig än om man bara nöjer sig med att »anse».

Jag har velat göra detta understrykande, som jag anser vara av central betydelse. Jordbruket har upprepade gånger blivit lovat likställighet. Vid avtalsperiodens slut eller när man står inför ett nytt avtal, har det visat sig att sådan inte genomförts.

När man har en så pass lång avtals-tid som sex år kan man inte nöja sig med att vänta tills man kommer till slutet av den perioden och då konstatera att det inte blev som man hade tänkt. Är det inte bättre att följa saken kontinuerligt? Och varför säga, att detta skulle vara ett brott mot avtalet? Avtalets innebörd är ju inte att man skall få se på slutet hur pass bra eller dåligt det gick. Vi vill ju att målsättningen skall förverkligas, och motionen avser stödåtgärder för målsättningens genomförande om så erfordras.

Jag förstår inte att man från utskottets sida kan ha några som helst principiella invändningar mot detta. Om baktanken däremot är att vi skall vänta och se hur dåligt det går, då är det metod i saken, men så illa tror jag inte man menar. Meningen är att målsättningen skall förverkligas, och under sådana förhållanden menar jag att man

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Med anledning av vad herr Ferdinand Nilsson har sagt här skall jag bara be att få påpeka för honom att avtalets konstruktion är sådan, att de synpunkter som åberopats i motionen och reservationen tillgodoses inom avtalet. Där har vi en kalkyl för dels kostnadsstegringar inom landet, dels ändringar i världsmarknadspriserna. Det är en konstruktion som medför att jordbrukarna får ersättning för de kostnadsstegringar som sker på olika områden. Därför anser jag det onödigt att belasta riksdagen med att skriva om dessa synpunkter som redan är beaktade i uppgörelsen.

När det gäller utredningarna vill jag påminna om att redan i direktiven har 1960 års jordbrukskommitté fått sig ålagt att utreda dessa saker till denna avtalsperiods slut. Därför har utskottet ansett det onödigt att på nytt peka på dessa utredningar.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jordbruksutskottets ärade vice ordförande underströk att enligt hans uppfattning är avtalet skottsäkert. Det är så konstruerat att det klarar sig, det innebär inte bara att förbättra priserna så och så, utan det blir en utjämnning mellan folkgrupper som leder till den åsyftade målsättningen — likställighet med jämförliga grupper.

Jag undrar om det inte är rätt djärvt att gå i en sådan borgen. Om jag också beundrar herr Hjalmar Nilssons mod att göra det, undrar jag om svenskt jordbruk är betjänt av att — när det visar sig att inte vi når resultat — bara gå till herr Hjalmar Nilsson och fråga honom vad hans borgen är värd.

Jag menar att det är bättre att vidtaga åtgärder som innebär en garanti för att vi verkligen når resultatet, eftersom det gäller en sådan lång period, och inte

Ang. vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.

bara vänta till slutet. Det är inte bara prismekanismen som skall fungera, utan det är likställighet med andra grupper som skall nås. Och det är på den punkten farhågorna sätter in.

Det talas om att människor har rätt till viss trygghet. Herr Hjalmar Nilsson får förstå att det kan vara av värde för en så stor folkgrupp att dess huvudfråga verkligen följs upp ordentligt, att man kontinuerligt undersöker hur det går och tillser att målet denna gång nås. Detta till skillnad från alla andra gånger då statsmakterna har givit jordbrukarna löften och icke infriat dem.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson har en förmåga att missförstå mig, och det är inte första gången han gör det. Jag har inte utfärdat någon borgen. Jag har sagt att avtalets konstruktion är sådan att man kan inräkna de kostnader som uppstår inom landet och även världsmarknadspriserna med en särskild indexserie. Det är vad jag har sagt. Någon borgen har jag inte utfärdat.

Jag kan emellertid inte underlåta att säga till herr Ferdinand Nilsson att jag tror mera på jordbruksnämnden, RLF:s styrelse och Lantbruksförbundets styrelse som tillstyrkt detta avtal och sagt att jordbrukarna under dessa förutsättningar under avtalsperioden bör kunna nå en likställighet med motsvarande industriarbetargrupper. Jag tror att de haft förutsättningar att bedöma denna fråga genom det material de haft till sitt förfogande. När olika åsiktstreckningar blivit ense på denna punkt tror jag att vi har varit inne på rätt väg härvidlag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hjalmar Nilsson menade att jag missförstod honom när jag sade att han hade gått i borgen för att det skulle gå ihop. Han har bara uttalat sin fasta trosförvisning om att det skulle bli på det sättet! Om han med sin

auktoritet tryggar en klar majoritet för att intet skall göras tar han enligt min mening ett ansvar, ett ansvar som jag vågar jämföra med en borgen. Jag tror att det kan vara väl värt att se upp och följa denna sak kontinuerligt år från år. Något annat har inte påyrkats än att avtalet skall infrias. Jag konstaterar emellertid att herr Hjalmar Nilsson i sina sista anföranden inte sagt något om att vårt förslag skulle strida mot avtalet. På den punkten har han väl gett oss rätt, vi som bara vill tillgodose avtalets målsättning och intet annat.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hjalmar Nilsson att vi inte skall blanda bort korten genom att blanda in jordbrukets prisregler, de sköter sig själva. Det är inte dem det gäller. Vad det gäller är frågan om inkomstlikställighet kan nås om klyftan kan utjämnas inom rimlig tid så att vi icke vid avtalets utgång har en stor eftersläpning.

Till sist vill jag bara säga att vi aldrig från vår sida har vänt oss mot RLF:s och Lantbruksförbundets mening i denna fråga. Vi vill endast se till att inkomsteftersläpningen blir utjämnad så snart som möjligt, till skillnad från dem som biträder utskottsmajoriteten.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående punkterna A 1 och A 2 av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan, vidare särskilt beträffande punkten B 3, därefter särskilt rörande punkten B 2 och slutligen särskilt i fråga om utskottets hemställan i övrigt.

Beträffande punkterna A 1 och A 2, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet i nämnda punkter hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Jonasson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jonasson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21 punkterna A 1 och A 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Jonasson* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jonasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 15.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande punkten B 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 639; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

I fråga om punkten B 2, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar *Jonasson* och *Nils-Eric Gustafsson* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. statens stöd åt växtförädlingen

Härpå gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt.

Ang. statens stöd åt växtförädlingen

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens stöd åt växtförädlingen, m. m., jämte i ämnet väckt motion.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkterna 77, 78 och 80, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1961/62 anvisa anslag under rubrikerna Bidrag till Sveriges utsädesförening, Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm samt Bidrag till förädlingsarbeten med sojaväxter å respektive 1 825 000 kronor, 210 000 kronor och 20 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 10 mars 1961 dagtecknad proposition, nr 92, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, föreslagit riksdagen att

1) antaga de inom jordbruksdepartementet utarbetade förslagen till

a) förordning om obligatorisk statsplombering av utsädesvara;

b) förordning om växtförädlingsavgift;

2) godkänna de i propositionen föreslagna grunderna beträffande dispositionen av inflytande växtförädlingsavgifter;

3) å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Bidrag till Sveriges utsädesförening ett anslag av 1 900 000 kronor;

b) till Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm ett anslag av 210 000 kronor;

c) till Bidrag till förädlingsarbete med sojaväxter ett anslag av 20 000 kronor.

Ang. statens stöd åt växtförädlingen

I detta sammanhang hade utskottet behandlat en inom riksdagen väckt, till utskottet hänvisad motion I: 642, av herr *Osvald*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att växtförädlare i Danmark, Finland och Norge, vars sorter infördes på den svenska rikssortlistan, skulle åtnjuta samma rättigheter som svenska växtförädlare, och att krav på reciprocitet icke skulle uppställas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga de inom jordbruksdepartementet utarbetade förslagen till

a) förordning om obligatorisk statsplombering av utsädesvara;

b) förordning om växtförädlingsavgift;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 642 godkänna de av utskottet i utlåtandet föreslagna grunderna beträffande dispositionen av inflytande växtförädlingsavgifter;

3) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1961/62 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Bidrag till Sveriges utsädesför-
ening ett anslag av 1 900 000 kronor;

b) till Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm ett anslag av 210 000 kronor;

c) till Bidrag till förädlingsarbeten med sojaväxter ett anslag av 20 000 kronor.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Alla som är intresserade för svensk växtodling vill säkerligen instämma med jordbruksutskottet, då det med tillfredsställelse hälsar detta förslag till avsevärd förstärkning av växtförädlingens resurser.

Det har beräknats att den s. k. växtförädlingsavgiften, som skall påläggas saluförda sorter, kommer att ge ett belopp av ungefär 1,5 miljon kronor per år. Dessa medel skall tillföras en fond, och

från denna fond skall sedan våra växtförädlingsanstalter kunna få bidrag till sin verksamhet. Det innebär bland annat, att medelstilldelningen i framtiden kommer att bli enligt min mening mer rättvis än vad den tidigare har varit. Såsom utskottet säger medför detta ett betydande nettotillskott till växtförädlingens ekonomiska resurser.

Ur den fond, som skall byggas upp av växtförädlingsavgifterna skall inte bara svenska förädlare kunna få anslag, utan även svenska firmor som företräder utländska växtförädlare. I den departementspromemoria som ligger till grund för propositionen finns inte medtaget något krav på reciprocitet, d. v. s. ett krav på att svenska växtförädlare genom sina representanter får motsvarande rättigheter och anslag i andra länder. Det kan synas rimligt att kräva reciprocitet i ett fall som detta, men i departementspromemorian fanns som sagt något sådant krav inte medtaget.

Om man emellertid undersöker hur detta krav på reciprocitet verkar, finner man, att vi kommer att få möjlighet att lämna anslag till representanter för växtförädlare i Tyskland och Nederländerna men inte har möjlighet att lämna bidrag till representanter för danska, finska och norska växtförädlare. De riktlinjer, som skall gälla, kan med andra ord sägas innebära en diskrimination av förädlingsverksamheten i våra nordiska grannländer. Jag måste säga att det är beklagligt, att chefen för jordbruksdepartementet gav vika för det krav på reciprocitet, som hade framförts av en del remissinstanser. Avvikelsen från departementspromemorian och tillmötesgåendet av detta yrkande från remissmyndigheterna motiveras heller inte särskilt i propositionen.

Jordbruksutskottet har nu i sitt utlåtande helt ställt sig på Kungl. Maj:ts sida och menar liksom Kungl. Maj:t, att man bör kräva reciprocitet. Utskottet har emellertid inte alls försökt sig på någon motivering till att man skall införa en bestämmelse som diskriminerar växtförädlare i våra nordiska grannländer, i all synnerhet som vi vet att det i varje fall

Ang. statens stöd åt växtförädlingen

i Danmark för närvarande pågår arbete med att få liknande anordningar till stånd — i vilken mån dessa kommer att motsvara de svenska är ännu inte säkert känt.

Jag tycker det är ganska märkligt, att det i jordbruksutskottet inte har funnits någon ledamot, som är tillräckligt intresserad för nordiskt samarbete för att vilja försöka åstadkomma en ändring i utskottets uppfattning. Här talas så många vackra ord om det nordiska samarbetet och dess betydelse, men då det sedan gäller att gå från ord till handling blir resultatet ofta klen. Vi kommer inte till några resultat i det nordiska samarbetet, om vi alltid skall ställa upp reciprocitet som villkor. Samarbetet mellan de nordiska länderna måste bygga på en verklig samhörighetskänsla.

Av den anledningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den i motion nr 642 framförda hemställan, att växtförädlare i Danmark, Finland och Norge, vilkas sorter införs på den svenska rikssortlistan, skall åtnjuta samma rättigheter som svenska växtförädlare och att krav på reciprocitet icke skall uppställas.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag vill liksom herr Osvald understryka vad utskottet har uttalat om hur tillfredsställande det är att vi har kommit till en lösning av denna fråga. Vi som har varit med i kammaren åtskilliga år vet att det vid behandlingen av nionde huvudtiteln varje år har förekommit diskussioner särskilt om storleken av anslaget till Weibullsholm. Jag har för min del tyckt att det har varit litet irriterande, eftersom jag har haft en känsla av att Weibullsholm nog har fått väl litet, men det har varit svårt för en lekman att avgöra hur mycket vi borde ge till Weibullsholm i jämförelse med vad Svalöv får. Nu har man kommit fram till ett system som ger Weibullsholm mer, och jag tror det innebär, såsom herr Osvald uttryckte sig, en rättvisare fördelning mellan växtförädlingsanstalterna med hänsyn till de insatser de gör för växtförädlingen.

Herr Osvald har nu väckt en motion, vari han begär att även växtförädlarna i de övriga nordiska länderna skall kunna få del av dessa avgifter. Vad som här föreslås från utskottets sida kan icke betraktas som en diskriminering av de nordiska länderna, såsom herr Osvald uttryckte det. Här är det ju bara fråga om att få till stånd ett utbyte med sådana länder, t. ex. Västtyskland, med vilka vi har reciprocitet på detta område. Om vi skulle låta växtförädlare i Finland, Danmark och Norge få del av dessa pengar utan något krav på reciprocitet, så komme kanske de andra Efta-länderna att fråga varför inte också de kommer i åtnjutande av samma förmån då de ju i alla fall tillhör samma handelsområde som Sverige. Det problemet skulle säkerligen snart dyka upp.

Om man i Danmark kan få till stånd ett system på växtförädlingens område av ungefär samma karaktär och med ungefär samma organisatoriska uppbyggnad som vårt system här i Sverige — jag vet för övrigt att man håller på med undersökningar i den vägen — är det ingenting som hindrar att vi då kan få till stånd ett utbyte även med danskarna på samma sätt som vi nu har det ordnat med Västtyskland. Det är väl uppenbart för alla att vi önskar åstadkomma ett sådant samarbete.

Jag vill sammanfatta mina synpunkter genom att understryka att vi nu har fått ett system som kommer att ge en rättvis fördelning av de inflytande pengarna med hänsyn till de insatser som vederbörande gör på växtförädlingens område. Dessutom vill jag betona att det faktum att vi icke anser oss utan reciprocitet kunna lämna bidrag till växtförädlare i de övriga nordiska länderna inte innebär någon diskriminering eller undervärdering av det arbete som i dessa länder utförs på växtförädlingens område. Det är inte alls vår tanke att på något sätt vilja förringa värdet av nordiskt samarbete och detta allra minst på jordbrukets område.

Med detta korta inlägg ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Det är gott och väl att jordbruksutskottet och herr Jonsson inte betraktar den här införda reciprocitetsbestämmelsen som en diskriminering. Så uppfattas den dock i de länder som det här gäller.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på att de enda utländska utsädesorter som spelar någon nämnvärd roll för odlarna här i Sverige är sorter som kommer från Nederländerna, Västtyskland, Danmark, Norge och Finland. Sorter från andra europeiska länder och från Amerika spelar en mycket liten roll i vårt land. Även odlingen av sorter som vi får från Danmark, Finland och Norge är relativt obetydlig till arealen. Det skulle därför inte ha medfört någon större minskning vid fördelningen av dessa medel till växtförädlingsanstalterna om även växtförädlarna i de nordiska grannländerna hade fått vara med om att dela på detta belopp.

Jag vill också ännu en gång fästa uppmärksamheten på att i den ursprungliga departementspromemorian fanns det inte med något krav på reciprocitet, utan den bestämmelsen har införts på grund av yrkanden under remissbehandlingen. Det är ytterst beklagligt att man på detta sätt faller till föga för ett yrkande, som i våra nordiska grannländer faktiskt uppfattas som en ögin behandling.

Herr JONSSON (s):

Herr talman! Jag nämnde i mitt förra anförande inte remissyttrandena. Faktum är att den övervägande delen av remissinstanserna har påpekat just vad jordbruksutskottet sedan tagit fasta på, nämligen att det inte skulle vara riktigt att ta bort kravet på reciprocitet för de nordiska länderna. Även när det gäller växtförädlingen måste ett utbyte byggas på ungefär lika villkor. Det blir det inte om växtförädlarna i de övriga nordiska länderna skulle få del av den särskilda avgift som nu skall uttas i Sverige, samtidigt som de svenska växtförädlarna, t. ex. Svalöv, inte skulle kunna få några motsvarande pengar för det utsäde som

Svalöv skickar till Norge, Danmark och Finland. Både för utskottet och Kungl. Maj:t har det säkerligen varit väsentligt att slå vakt om det nordiska samarbetet. Vi får dock inte glömma att vi just nu håller på att bygga upp ett europeiskt eller internationellt samarbete, t. ex. genom Efta. Vid uppbyggnaden av detta vidare samarbete spelar det stor roll rent principiellt hur vi betar oss också på det område som vi nu närmast diskutera.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 10 mars 1961 dagtecknad proposition, nr 93, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels besluta, att statens reproduktionsanstalt skulle per den 1 juli 1962 organiseras som ett statligt aktiebolag i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för att förbereda det nya bolagets bildande m. m., dels ock för budgetåret 1961/62 anvisa till Statens Reproduktionsanstalts fond: Utökad maskinell utrustning samt Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten investeringsanslag av 205 000 kronor respektive 10 000 kronor.

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de till utskottet hänvisade likalydande motionerna I: 643, av herr *Schmidt m. fl.*, och II: 752, av herr *Bohman m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av ifrågavarande proposition måtte dels uttala, att det blivande bolaget borde verka och utvecklas i fri konkurrens och under marknadsmässiga betingelser samt att såväl tryckningen som distributionen av de officiella kartorna borde ske efter anbudsförfarande och i fri konkurrens, dels i övrigt beakta vad i motionerna anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning besluta, att statens reproduktionsanstalt skulle per den 1 juli 1962 organiseras som ett statligt aktiebolag i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i utlåtandet;

II. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 643 och II: 752, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för att förbereda det nya bolagets bildande m. m.;

III. att riksdagen måtte å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62 anvisa

a) till Statens reproduktionsanstalts fond: Utökad maskinell utrustning ett investeringsanslag av 205 000 kronor;

b) till Statens reproduktionsanstalts fond: Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten ett investeringsanslag av 10 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte besluta avslå motionerna I: 643 och II: 752, såvitt de ej berörts i det föregående.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Eskilsson, Uno Olofsson, Haeggblom, Nilsson* i Bästekille och *Nilsson* i Lönsboda, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II och IV hemställa,

II. att riksdagen måtte med bifall till

Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till motionerna I: 643 och II: 752, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för att förbereda det nya bolagets bildande m. m.;

b) uttala, att det blivande bolaget borde verka och utvecklas i fri konkurrens och under marknadsmässiga betingelser;

IV. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 643 och II: 752, såvitt nu vore i fråga, uttala, att såväl tryckningen som distributionen av de officiella kartorna borde ske efter anbudsförfarande och i fri konkurrens.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! I jordbruksutskottets utlåtande nr 25 behandlas ombildningen av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag och en del frågor som aktualiseras i samband härmed. Till utlåtandet finns fogad en reservation, och jag ber att med några ord få motivera yrkandet i denna.

Både utskottsmajoriteten och reservanterna är överens om att reproduktionsanstalten bör organiseras som ett statligt aktiebolag fr. o. m. den 1 juli 1962. En sådan ändring är säkerligen ändamålsenlig. Den ger företaget större smidighet och rörelsefrihet och gör anstalten jämställd med de privata företag på marknaden som den skall konkurrera med. Men därvid förutsätter vi reservanter givetvis att det nya bolaget får arbeta under samma konkurrensmässiga förhållanden som privata företag och utveckla sig enligt helt marknadsmässiga betingelser.

På grund av vissa uttalanden i ifrågavarande proposition kan man emellertid befara att avsikten med omorganisationen inte bara är att ge det nya bolaget lika konkurrensmöjligheter med enskilda företag utan också att överföra arbetsuppgifter från ett enskilt företag till ett statligt bolag. Detta gäller den viktiga frågan om distributionen av det officiella karttrycket.

Under det utredningsarbete som före-

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

gått de nu behandlade förslagen har man diskuterat två alternativ för distributionen, antingen genom det statliga kartverket i egen regi eller som en ren kommissionärsuppgift. I det senare fallet skulle antingen statens reproduktionsanstalt eller Generalstabens litografiska anstalt komma i fråga. Valet mellan de båda alternativen skulle ske efter ekonomiska överväganden och särskilda förhandlingar med berörda parter.

För närvarande sker distributionen av de officiella kartorna genom generalstabens litografiska anstalt, och detta system tillför staten betydande royaltyinkomster. Det är inte klarlagt att ett nytt system, där även distributionen skall förbehållas reproduktionsanstalten utan konkurrens från annat håll, kommer att medföra ekonomiska fördelar för staten. Man kan i stället vänta att den nya organisationen kommer att medföra krav på betydande nyinvesteringar för ändamål som redan är tillgodosedda med nuvarande system, t. ex. den omfattande lagerhållning som är förenad med distributionen av de officiella kartorna.

Vi reseranter yrkar därför att det nya bolagets verksamhet skall ske i fri konkurrens med andra företag inte bara när det gäller tryckningen av de officiella kartorna — därom är majoriteten och reseranterna överens — utan även vid distributionen. Vi tror att om olika företag får tävla under likartade förutsättningar kommer detta att medföra de största fördelarna både för staten som uppdragsgivare och för allmänheten i dess egenskap av konsument av kartor.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! I likhet med reseranternas talesman tror jag att det är klokt att ombilda statens reproduktionsanstalt till aktiebolag. Redan den nuvarande driften är av den arten att det förefaller motiverat med en sådan åtgärd.

Jag delar också den mening som kommit till uttryck i propositionen att det är naturligt att förlagsrätten till kartorna återgår till staten. I dessa två väsentliga frågor delar jag alltså departementschefens uppfattning.

I ett par avseenden ber jag emellertid, liksom den föregående talaren, att få anmäla en avvikande mening.

Det nya bolaget bör enligt mitt förmenande uppbyggas och utvecklas under marknadsmässiga betingelser. Jag har fått för mig att utskottet inte delar den uppfattningen, eftersom utskottet annonserar att det inte kan biträda motionärernas mening att ytterligare investeringsmedel inte skall tillföras det nya bolaget över statsbudgeten.

Även när det gäller frågan om distributionen av kartorna, vilken också är av principiell art, har jag en annan uppfattning än utskottet. Jag anser att distributionen bör ske i fri konkurrens och inte bli ett monopol. Utskottet säger att det inte kan dela den uppfattningen.

Beträffande ett statligt bolags konkurrens på den privata marknaden, även när det gäller karttryck, förefaller det mig som om samma regel bör gälla som jag vill minnas rekommenderades av utredningen rörande de statliga företagsformerna, nämligen att ett statligt företag i ett sådant läge bör ställas varken bättre eller sämre än motsvarande enskilda företag. Jag tycker nog att det förefaller som om man här tänkte ställa det nya bolaget i en bättre ställning. Om bolaget skall placeras i samma situation som de enskilda företag som det skall konkurrera med, skall naturligtvis de investeringsmedel som behövs för utvidgning av driften skaffas efter samma grunder som gäller för enskilda företag med vilka det statliga företaget skall konkurrera, alltså genom besparade vinstmedel eller upplåning på den s. k. fria lånemarknaden.

Man skapar inte en rättvis konkurrens om staten till sitt bolag anvisar investeringsmedel över budgeten eller lämnar ut pengar till speciellt låga räntor. Det statliga företaget får ju då ett helt annat utgångsläge än de företag som skall kon-

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

kurrera med det, och detta är enligt mitt sätt att se en klar orättvisa och ger en oriktig bild av konkurrensförhållandet.

Nu motiveras ju en sådan politik i åtskilliga fall med »särskilda skäl». Jag undrar vilka särskilda skäl som kan åberopas på detta område. Tryckeribranschen — och detta tryckeri sysslar ju inte bara med karttryck utan med tryck av alla möjliga slag — är tillräckligt väl utvecklad för att något statligt understöd inte skall behöva ges i syfte att öka tryckerikapaciteten i landet. Detta gäller inte bara vanligt civilt tryck utan även karttrycket, där en inte obetydlig överkapacitet föreligger redan nu beträffande den maskinella utrustningen, medan det råder brist på yrkeskunnig personal. Jag har därför svårt att finna att det skulle föreligga något speciellt skäl att här göra ett undantag och skapa ett statligt företag med särskilda förmåner i jämförelse med konkurrerande enskilda företag.

Den andra skiljefrågan, som rör kartdistributionen, är i mitt tycke litet svårbedömlig. Jag har svårt att klara ut vad man skall inbegripa i departementschefens uttalande till den arbetsgrupp som skall syssla med dessa problem, att distributionen av kartorna skall »ombesörjas inom den statliga sektorn». För min del hoppas jag att uttalandet kan tolkas så, att man avser att något statligt organ eller företag skall ha ansvaret för och bestämmandet över distributionen av kartorna men inte nödvändigtvis självt sköta distributionen. Om så är fallet och arbetsgruppen prövar olika föreliggande omständigheter, skulle jag nästan tro att den kommer fram till resultatet att inte bara karttrycket — där ju saken redan är klar — utan även den viktiga distributionen bör få ske i fri konkurrens och alltså utarrenderas för viss tid efter anbudsförfarande. Den linjen har ju också anvisats av en av de utredningar, som arbetat på detta område.

Men skulle det nyss citerade uttalandet avse att kartverket självt eller det nybildade bolaget skall ha monopol på distributionen, så tror jag liksom den

föregående ärade talaren att staten ger sig in på en väg där det är svårt att nu överblicka de ekonomiska konsekvenserna. Dessa konsekvenser kan bli ganska kännbara både för staten och när det gäller kartköparna.

Redan att byta ut ett monopol mot ett nytt tycker jag verkar en smula obegripligt. Det företag som nu har monopol enligt ett avtal med staten har ju av olika uttalanden att döma skött sin uppgift ganska väl. Om nu statsmakterna anser att inte heller en insyn i Generalstabens litografiska anstalts affärer och kostnader för karttrycket är tillfredsställande — en sådan insyn har erbjudits — utan att det ändå finns skäl att frånga nuvarande system — en uppsägning har ju också verkställts — så tycker jag att det naturliga vore att skapa möjligheter för fri konkurrens på lika villkor i stället för ett nytt monopol. Först därigenom kan man ju få den kostnadskontroll och den garanti för att övriga villkor blir tillgodosedda på bästa och billigaste sätt, som väl är vad alla eftersträvar. Att i stället låta ett statligt företag utan konkurrens överta denna stora och kostnadskrävande uppgift är från mina utgångspunkter motsatsen till affärsmässighet och effektivitet.

Jag skulle därför gärna se att kammaren biföll den reservation som är fogad till utskottsutlåtandet och att riksdagen uttalade sig på det sätt som föreslås i reservationen. Även om kammaren inte skulle vilja gå med härpå och en votering alltså skulle utfalla ur min synpunkt negativt, vill jag starkt understryka den förhoppning jag gav uttryck åt nyss, nämligen att den arbetsgrupp som skall förbereda de här frågorna också ägnar uppmärksamhet åt och prövar de synpunkter som framförs i reservationen.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Både herr Eskilsson och herr Lundström har vitsordat värdet av utskottets förslag till ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

och har i stort sett tillstyrkt förslaget. Det är endast på vissa punkter de har en avvikande mening.

Båda herrarna har tryckt på att det skall råda fri konkurrens i fortsättningen. Detta framhålles också i propositionen och i utskottsutlåtandet, så på den punkten råder inga delade meningar. Man anser att det nya bolaget skall ha större möjligheter att konkurrera på marknaden än vad reproduktionsanstalten har haft.

En punkt på vilken olika meningar har framförts är kapitalfrågan. Den återfinns i motionen. I reservationen är ingenting klart uttryckt om den, men efterfors reservanterna under punkten II har tillstyrkt Kungl. Maj:ts framställning och biträtt motionerna I: 643 och II: 752 »såvitt nu är i fråga», skulle bifall till reservationen innebära att man redan nu tog ställning till kapitalfrågan. I de nämnda motionerna sägs det ju att några ytterligare anslag inte skall ges till det nya bolaget utan att varje utbyggnad av det blivande kapitalet givetvis måste ske »under starkt beaktande av den kapacitet och den brist på kvalificerad arbetskraft som för närvarande finns inom berörda bransch».

När det gäller kapitalfrågan tror jag att man bör beakta att reproduktionsanstalten under årens lopp har levererat in överskott till statskassan. Jag har sett siffran 2,5 miljoner, och skulle det blivande bolaget ha fått behålla det kapitalet, hade det ju haft goda förutsättningar vid starten. Det är därför utskottet inte har kunnat ansluta sig till motionärernas förslag utan sagt — vilket också står i propositionen — att det bör övervägas av den arbetsgrupp som kommer att handlägga bolagsbildningen hur kapitalfrågan skall lösas. Det är helt naturligt att man skall ge bolaget erforderligt kapital, så att det kan få en ordentlig start. Man skall väl inte låta bolaget vara ekonomiskt under isen redan vid starten.

Vad beträffar tryckningen och distributionen — den andra punkten där det råder delade meningar — pågår en utredning. Utskottet har därför inte tagit

ställning till frågan. I direktiven till utredningen framhålles att utredningen har att ta ställning till förläggande och distribution av de officiella kartorna. Departementschefen anser att förläggandet skall åvila staten, att tryckningen i princip skall ske genom anbudsförfarande och att distributionen skall ombesörjas inom den statliga sektorn. Den som sköter distributionen måste ha ett rätt stort lager av kartor. Man kan alltså inte för varje år begära anbud på distributionen. Det framgår inte heller av utredningen att så skulle ske. Lagret av kartor är som sagt omfattande och kräver stor yta, vilket gör att man inte kan flytta det utan vidare.

Både herr Eskilsson och herr Lundström har tryckt värdeliga på värdet av den fria konkurrensen. Jag skulle vilja fråga herrarna: Hur är det nu beträffande distributionen av kartorna? Man har ju givit ett särskilt företag monopol på distributionen, och det är detta monopol som man nu genom avtalsuppsägning försöker få bort. Jag anser att distributionen i princip bör åvila staten och att inte heller framställningen av kartor helt och hållet bör överlämnas till enskilda företag. Detta är min personliga inställning, och det är med den som utgångspunkt som jag har tillstyrkt utskottets skrivning och det beslut utskottet har fattat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få undanröja det missförstånd som kan ha uppstått om herr Nilsson eller någon annan tror att jag har yrkat på att det nya bolaget ekonomiskt sett skall starta under isen, som herr Nilsson sade. Det är inte fråga om det. Företaget får ju alla sina nuvarande tillgångar överlätna utan vidare. De är nu värderade till 1,7 miljon kronor. Därtill kommer ytterligare anslag, som skall beviljas i dag. Det blir två miljoner kronor i eget kapital på en årsomsättning av 3,5 miljoner kronor, vilket inte är dåligt. Det är inte att låta

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

företaget starta under isen. I det läget tycker jag, att vad bolaget därutöver behöver för utbyggnad skall det få skaffa sig på samma sätt som andra företag i branschen får göra.

Distributionen kan man givetvis inte lämna ut för anbudsgivning för endast ett år i taget. Det är alldeles omöjligt. Distributionen är, som herr Nilsson sade, något ganska omfattande. Anbudsgivningen får naturligtvis avse fem eller tio år i taget.

Jag tror att man så småningom skall vinna på att skapa konkurrensmöjligheter för något företag som vid anbuds-givningen kan konkurrera effektivt. Därmed undviker vi det förhållande som jag är rädd för, nämligen att vi ersätter ett monopol med ett nytt. Mot att det nuvarande monopolet bryts har jag åtminstone inte hittills riktat någon anmärkning, ehuru det visserligen verkar som om det inte skulle vara nödvändigt att byta distributör. *A la bonne heure*, om man inte anser sig tillfreds, får man söka skapa något bättre. Det sker genom att söka åstadkomma ett konkurrensförhållande men inte genom att byta ut ett gammalt monopol mot ett nytt.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Den fråga man ställer sig är ju huruvida finansministerns samhällsekonomiska visdom antingen är alldeles okänd i jordbruksdepartementet eller också inte uppskattas efter sin förtjänst därstädes. Finansministern har ju i en rad — delvis med rätta — uppskattade anföranden understrukit nödvändigheten av bestämd återhållsamhet med investeringar och i en ton av förtryt-sam indignation reagerat mot benägenheten för överinvesteringar i svensk ekonomi.

I anslutning härtill framlägger jordbruksdepartementet ett förslag om en skenbart begränsad — t. o. m. mycket begränsad — investering. Jag förmodar att det är ett uttryck för jordbruksdepartementets krav på personlig självständighet. Man kan naturligtvis tolka dessa anspråk på återhållsamhet med

investeringar som skäl för ett investeringsstopp. Men man kan väl säga att i ett samhällsekonomiskt läge, där det befinner sig nödvändigt att utfärda den sortens varningar och hotelser, måste för varje nyinvestering anspråken på räntabilitet och effektivitet ställas mycket högt.

Om man från denna utgångspunkt ser litet på det förslag som nu skall behandlas och avgöras är det först och främst att märka att vi inom den bransch det här gäller — den grafiska branschen — alldeles uppenbart håller på att få en överinvestering i hela landet. Det är dessutom att märka att den rikliga sortering av sakkunniga som uttalat sig och vilka helt eller delvis åberopats till stöd för denna investering, icke har presterat någon lönsamhetskalkyl. De har inte ens närmare givit sig in på frågeställningen, huruvida den nu föreslagna investeringen är statskapitalistiskt eller samhällsekonomiskt rimlig. Det gör ju att man måste ifrågasätta hela projektet men kanske inte de ungefär 200 000 kronor som nu föreslås i nyinvesteringsmedel. Man ifrågasätter dock huruvida det är rimligt att göra en initialinvestering av detta slag, om vilken vi bara vet att den kommer att leda till följdinvesteringar utan att vi egentligen har gjort klart för oss vad det är vi binder oss för.

Om denna kritik är väsentlig när det gäller själva maskininvesteringarna, förefaller den vara än mer väsentlig när det gäller den investering som här förutsatts skola ske i en ny förlagsorganisation. En organisation av detta slag bygger man inte upp på en dag, och man bygger inte heller upp den gratis. Att åstadkomma den är både tidskrävande och penningkrävande. Det borde då rimligtvis ha anförts mycket starka skäl för att man ger sig in i en operation av det slaget. Det märkliga är dock att inga som helst skäl har anförts. Det är — om man så vill säga — en säregen form av talande tystnad som man i detta avseende faller tillbaka på.

Den föregående ärade talaren omför-mälde att reproduktionsanstalten hade

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

levererat 2,5 miljoner kronor i vinstmedel till staten. Det är riktigt. Han glömde bara att tala om att denna inleverans har skett under trettiofem år, vilket måhända ställer siffran i något ny belysning.

Jag ifrågasätter med andra ord, hurvida det nu tänkta företaget verkligen har några utsikter att bli ett lönande företag, om det i alla avseenden skall konkurrera med befintliga företag. Jag kan inte hjälpa att jag i denna egendomligt antydda tanke om ett monopol för reproduktionsanstalten när det gäller distributionen av kartorna ser ett uttryck för samma tveksamhet, denna gång demonstrerad från föredragande statsrådets sida.

Det måste väl uppenbarligen vara så att skälet att tilldela detta statliga bolag en monopolrätt är att man endast på det sättet tror sig kunna göra företaget lönsamt inom rimlig tid. Om denna min misstanke är riktig, vilket jag självfallet inte kan yttra mig om, vill jag bara understryka att den företagsekonomiska vinst som i så fall kommer på reproduktionsanstaltens konto, motsvaras av en precis lika stor och möjligen större samhällsekonomisk förlust, vilken kanske inte — i varje fall under de första åren — måste redovisas öppet men som förr eller senare slår igenom i ökade priser på de väsentliga produkter, som anstalten i så fall skall ha monopol på att distribuera.

Jag är i och för sig och principiellt sett ingen motståndare till att ett statligt företag får en möjlighet att konkurrera, men då skall det konkurrera utan stöd av några speciella rättigheter. Sedan skall man, herr talman, innan man ger sig in på en konstruktion av detta slag, något betänka den allmänna ekonomiska situation i vilken vi befinner oss.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Jag trodde inte att herr Svärd skulle dra upp en samhällsekonomisk debatt i denna i och för sig mycket lilla fråga. Han sade att det ej gjorts någon lönsamhetskalkyl och att

man inte anpassat sig efter den begränsning och återhållsamhet i investeringarna, som finansministern gång efter annan begärt. Jag frågar mig verkligen: Är denna fråga och dessa investeringar av den storleksordningen att man skall sätta in dem i den stora samhällsekonomiska debatten, när man bara rör sig med siffror som säger, att bolaget har ett eget kapital på 1,7 miljon kronor, att det enligt departementschefen efter riksdagens bemyndigande för närvarande har en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 700 000 kronor och att bolaget skall överta skulder och tillgångar, varjämte utskottet nu föreslår att man på kapitalbudgeten skall få investera 205 000 kronor plus 10 000 kronor? Jag frågar mig om det är sådana belopp, som man diskuterar i den stora samhällsekonomiska debatten.

Jag tror, herr Svärd, att jag om ett par veckor, när herr Svärds partivänner kommer att yrka bifall till motioner om många fler miljoner, skall be att få återkomma till de investeringar, som åberopats här.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag hälsar naturligtvis utskottets ärade talesman välkommen åter, nu som alltid. Men får jag fråga honom: Var går gränsen i storleksordning för de investeringar som är samhällsekonomiskt betydelsefulla? Det skulle vara av intresse att få veta det. Man är ju allmänt medveten om att vad man nu gör bara är en initialinvestering. Det väsentliga är att man binder sig för följdinvesteringar, vilka, som det brukar heta här i huset, kommer att framstå som ofrånkomliga. Är detta sätt att just nu manifesteras sin benägenhet för återhållsamhet realistiskt och konsekvent eller är det det inte?

Herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Får jag göra en personlig bekännelse. Det är alltid lika gripande att höra herr Svärd göra sig till tolk för finansministerns samhällseko-

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

nomiska intentioner. Jag hoppas finansministern uppskattar detta, men jag tycker liksom herr Nilsson i Kramfors att det är en aning ovidkommande. Vad frågan ändå gäller, för att bara, herr talman, med ett par ord antyda den historiska bakgrunden, är omläggningen av statens reproduktionsanstalt till bolagsform. Detta var ett objekt, varom företagsformsutredningen var absolut enhällig. Där är herr Svärd en ropandes röst i motsats till de övriga företrädarna för även de politiska partierna.

Men om jag bortser från den principiella ståndpunkt som herr Svärd tillkännagav, deklarerade han att han tycker att hela frågan var illa övervägd, i motsats till vad en mycket allmän opinion eljest varit ense om. Jag skulle då vilja peka på ett par saker, som kanske inte skall förbises, och det gäller de förhållanden som råder just nu.

Distributionen av det officiella karttrycket handhas sedan åtskillig tid tillbaka av Generalstabens litografiska anstalt eller, om man så vill, Esselte-koncernen med exklusiv ensamrätt. Jag vill gärna betyga, såsom jag gjort i andra kammaren, att denna ensamrätt vilar på avtal med staten, men det utesluter inte att det är ett exklusivt monopol, vars lämplighet — vilken mening man än kan ha — man verkligen har skäl att ifrågasätta när det gäller ett så officiellt betonat material som det officiella karttrycket. I propositionen och utskottsmajoritetens utlåtande förordas — i likhet med vad karttrycksutredningen föreslagit — att upphovsrätten till det officiella kartmaterialet skall återgå till staten. Här gäller frågan i fortsättningen: På vilket område kan man lämpligen tillämpa ett anbudsförfarande i vanlig ordning? Självklart kan det ske, och det bör ske när de ekonomiska faktorerna skall vara avgörande, nämligen i fråga om tryckningen.

Vad sedan gäller distributionen tycker jag inte att det är skäl att bortse från att det är det allmännas material. Det faller sig ganska naturligt att man inte kan pendla med anbudsförfarande för korta perioder. Jag för min del anser,

att avgörande skäl talar för att detta bör hänföras till den offentliga sektorn.

Den arbetsgrupp som tillsatts efter det karttrycksutredningen avgivit sitt betänkande har bl. a. till uppgift att överväga formerna för de olika övergångar som är förknippade med att statens reproduktionsanstalt ombildas till bolag. Jag finner ärligt talat inte någon saklig grund för den indignation som herr Svärd — jag var tyvärr inte i tillfälle att höra någon talare före honom — gjorde sig till tolk för.

Till slut vill jag — utan att herr Svärd för den skull känner sitt eget tonfall på något sätt kränkt — bara säga att om propositionen enligt herr Svärd iakttar en talande tystnad i fråga om vissa ekonomiska beräkningar och bedömningar, det kanske hade varit lika klädsamt, om också herr Svärd följt samma princip och iakttagit en talande tystnad när det gällt den fria konkurrensen i detta sammanhang.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Vi kan ena oss om en definition för att undvika vidare diskussion. Det är den definitionen, att investeringar som föreslås av statsråd alltid är samhällsekonomiskt riktiga. Det är ju ändå den utgångspunkten man har i regeringen, och då är det lika bra att man tillkännager det. I det avseendet har jag alltså ingenting att tillägga från den utgångspunkten. Men när man försöker reducera denna fråga till en liten detalj, gör man som man gjort i propositionen: talar man bara om den bit av isberget som syns ovanför vattnet och underlåter helt att nämna den del som finns under vattnet. Här har begärts ett anslag på 200 000 kronor. Samtidigt förutsätter statsrådet, av motiv som jag skall återkomma till, att distributionen skall överlåtas till det statliga företaget. En förutsättning för att detta skall kunna ske, i varje fall i ett rättssamhälle, är att det statliga företaget inlöser det nuvarande lagret av kartor. Bara det torde medföra en utgift av storleksordningen

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

två å tre miljoner kronor, vilket belopp också torde få anskaffas via detta hus.

När man nu anslår 200 000 kronor till investeringar, vågar jag hävda att detta bara är början, att vi med andra ord riskerar att komma i precis samma situation som vi har kommit i så många andra gånger i sådana här sammanhang. Vi får fullfölja investeringen för att det som vi gjort från början inte skall vara bortkastat.

Jag har ingenting att invända mot att man förvandlar reproduktionsanstalten till ett bolag. Det är en teknisk fråga, där man kan anföra goda skäl för propositionens förslag. Vad jag, dock utan all indignation, har anfört invändningar mot, är dels att man ikläder sig en varken samhällsekonomiskt eller företagsekonomiskt motiverad investering, dels att man skapar ett nytt monopol. Som skäl för detta monopol anför statsrådet, att vi redan har ett enskilt monopol. Det är nu en sanning med betydande modifiering, ty en ensamrätt till distribution som bygger på avtal är icke ett monopol — av det mycket enkla skälet att när det föreligger ett avtal, finns det alltid två parter.

Om man nu skall förändra läget, skall det finnas några skäl för det. Får jag då fråga statsrådet: Vad har man att anföra mot den nuvarande innehavaren av den avtalsenliga rätten att sköta distributionen? Vilka erinringar har statsrådet att resa mot det sätt på vilket distributionen har skett? Om erinringarna är mycket vägande, vilket jag förmodar, skall naturligtvis avtalet sägas upp, men det skall inte sägas upp för att man skall få grund att skapa ett statligt monopol. Det är där skiljelinjen går mellan herr statsrådet och mig.

Sedan är det alldeles klart att man inte kan göra ett avtal en gång i månaden om denna distributionsfråga, men man kan göra ett tidsbestämt avtal och har då, för så vitt man släpper ut anbudet så att säga i fri konkurrens, möjlighet att välja den anbudspartner som ur ekonomisk synpunkt är den mest fördelaktiga.

Låt mig sedan också till slut bara till-

lägga, att jag inte kan befria mig från känslan att denna konstruktion med ett tryckeribolag, som har monopol på distributionen av en viss vara, i någon mån kommer att begränsa den helt fria konkurrensen även när det gäller själva tryckningsförfarandet!

Herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Herr Svärd frågade mig vilka skäl som har legat till grund för det förslag som vi här diskuterar. Jag vill då bara erinra om att i den utredning, som tillsattes den 21 oktober 1960 — karttrycksutredningen — ingick representanter för olika intresserade, för olika involverade parter på detta område. De föreslog i sitt den 27 februari i år avlämnade betänkande bl. a. för det första att upphovsrätten till de officiella kartorna skulle återföras från Generalstabens litografiska anstalt till staten, för det andra att tryckningen av de officiella kartorna i princip skulle ske i fri konkurrens samt för det tredje att om distributionen av de officiella kartorna icke skulle handhas av rikets allmänna kartverk i egen regi, borde den utlämnas som en ren kommissionärsuppgift, varvid statens reproduktionsanstalt eller Generalstabens litografiska anstalt kunde komma i fråga som distributör. Karttrycksutredningens betänkande var fullständigt enhälligt.

Det synes i varje fall mig vara synnerligen svårt att förneka att den reella innebörden av förslaget är att upphovsrätten skall återgå till staten men att däremot tryckningen av de officiella kartorna i vanlig ordning skall lämnas ut genom ett anbudsförfarande. När det gäller distributionen har jag — något som jag tillät mig förorda i det beslut som fattades i mars i år i samband med tillsättandet av den arbetsgrupp som är verksam för att handlägga de ärenden som anknyter till den fortsatta prövningen av denna fråga — funnit att de absolut avgörande skälen talar för att när nu staten återfår upphovsrätten till det officiella kartmaterialet, också den statliga sektorn ligger närmast till för att distribuera sitt eget material.

Ang. ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag

Jag har velat lämna detta som svar på den fråga om skälen som herr Svärd har ställt.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Låt mig bara notera, att statsrådet på en alldeles avgörande punkt har avvikit från det förslag, som den av honom åberopade enhälliga utredningen hade kommit till.

Om skälen till att statsrådet har avvikit från de sakkunnigas enhälliga mening har statsrådet endast velat anföra, att de synes honom vara »övervägande». Naturligtvis är jag fylld av förtroende för statsrådet, men jag är inte alldeles nöjd med att i stället för besked i saken få veta att statsrådet finner »skälen vara övervägande».

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående varje punkt av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i punkten I hemställt.

I fråga om punkten II, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels och att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Eskilsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 35.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten III hemställt.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten IV förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

Om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svärd* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 36.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående utredning om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 382, av herr *Nyman m. fl.*, och II: 442, av fröken *Elmén m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte an-hålla att en kommitté måtte tillsättas för att utreda i vilken omfattning arbetet och arbetsplatsens förhållanden behö-ve bliva föremål för en intensifierad ve-tenskaplig forskning och hur en sådan på lämpligaste sätt borde ekonomiskt främjas och samordnas.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hem-ställt, att de likalydande motionerna I: 382 och II: 442 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Nestrup, Carlsson* i Huskvarna, *Eric Pe-terson* och *Berglund*, vilka likväl ej an-tytt sin åsikt.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Det har på sistone kom-mit ut en mycket intressant bok av bank-direktör Tore Browaldh, nämligen »Fö-retagaren och samhället». Jag skulle vilja

läsa några rader ur den boken: »Vi be-höver en helhetsattack (från samhälls-forskarnas sida) på företagens problem på alla nivåer i stället för som nu sker att ett detaljspörsmål studeras på en enda nivå inom företaget». »Vi behöver en helhetsattack...» Det är något av sama-tanke och erfarenhet, som ligger bak-om motionerna I: 382 och II: 442 om ve-tenskaplig forskning beträffande arbe-tet och arbetsplatsen.

Arbetet och arbetsplatsens problem har endast en relativt kort tid varit fö-remål för egentlig vetenskaplig forsk-ning. Det var i USA som man på 20-talet mera allvarligt började se på de faktorer, som påverkar industrimänniskans an-passning och arbetsresultat. Omställning-en inom industrien i USA och andra krigförande länder under andra världs-kriget bidrog till att människan i pro-duktionen blev uppmärksammas som aldrig förr. Hemma hos oss medverkade den överfulla sysselsättningen och till-komsten av företagsnämnderna bl. a. till att företagsledningarna och arbets-marknadens organisationer fick ökat intresse för »human relations». Trivsel-debatten kulminerade. Torgny Seger-steds sociologiska pionjärarbete »Män-niskan i industrisamhället» lades fram.

Herr talman! Det var i den situationen som för cirka 10 år sedan den första mo-tionen väcktes om behovet av en utred-ning beträffande arbetet och arbetsplat-sens förhållanden. Motionen bifölls av riksdagen men en utredning blev aldrig tillsatt. Och nu har riksdagen fått två nya motioner i samma fråga.

Vid behandlingen av dessa motioner har allmänna beredningsutskottets ma-joritet — efter att ha konstaterat att den arbetsvetenskapliga forskningen har stor betydelse i det moderna samhället — funnit att en utredning ej i någon vä-sentlig grad skulle befrämja en sådan forskning.

Och vad stöder nu utskottet sin upp-fattning på? Jo, man säger att läget i dag är väsentligt annorlunda än år 1951. Man framhåller, att Personaladministra-tiva rådet har tillkommit och redovisar dess insatser ganska ingående. Forsk-

Om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

ningen har fått ökade resurser bl. a. på det arbetsvetenskapliga området. Gymnastiska centralinstitutets arbetsfysiologiska avdelning är tveksam om en samordning av den arbetsvetenskapliga forskningen.

Tillåt mig än en gång att citera Tore Browaldh: »Varje människa i en debatt är mera inställd på att framföra sin egen åsikt och sin egen tolkning av ett problem än att försöka förstå andras.» Jag fruktar, herr talman, att allmänna beredningsutskottets ärade medlemmar kommer att tycka så om mig. Jag tycker nämligen att utskottets majoritet kommit fram till en hemställan som beror på en övervärdering av vad som sker inom arbetsvetenskapen i vårt land.

Läget i dag då det gäller arbetet och arbetsplatsens förhållanden är givetvis annorlunda än tidigare. På arbetsplatserna har man under det gångna årtiondet lagt ned mycket arbete och kapital på att förbättra den fysiskt-tekniska miljön, men man har inte kommit så långt då det gäller att lösa de socialpsykologiska och mentala problemen, som kommer att öka i takt med den tekniska utvecklingen.

Mycket talar för att ökade krav kommer att ställas på människan i samband med att arbetet tenderar att bli mer tvångsstyrt och kontaktmöjligheterna med kamraterna på arbetsplatsen minskar.

Herr talman, vi är bara i början av att söka lösa de många frågorna kring människan i arbetet. Personaladministrativa rådet har gjort en mycket god insats såväl då det gäller att stödja arbetsvetenskaplig forskning som att översätta forskarnas rön i praktisk tillämpning. Men jag vet att rådets ledning vore den första att framhålla behovet av ökad forskning, vilket förutsätter ökade medel.

Beträffande möjligheterna att samordna forskningen inom olika discipliner tror jag att man inte får dra så långt gående slutsatser av remissvaret från Gymnastiska centralinstitutets fysiologiska avdelning med dess specialinriktade forskning som det ärade utskottet gjort. Jag ser frågan mycket mera enkelt och prak-

tiskt. Samordningen avser att de ekonomiska och personella tillgångarna skall användas planenligt, att forskningsprojekten fördelas där så ske kan och de resultat som är användbara översätts och, som man ofta säger, säljs ute i näringslivet.

Vi behöver, herr talman, ofta en helhetssyn på människan i arbetet. Ett exempel på en sådan helhetssyn för att lösa vissa arbetsplatsens mänskliga anpassningsproblem är vad man inom industrien ibland betecknar med begreppet SEBA, där S står för säkerhet, E för ekonomi, B för bioteknologi och A för arbetsmässighet. D. v. s. vi måste se på människan på arbetsplatsen ur säkerhetssynpunkt, ekonomiskt, bioteknologiskt, psykologiskt o. s. v. Vi löser inte problemen med att endast se människans arbetsförhållanden ur olika delfunktioner, som vi ofta gör, vi behöver hela greppet, helst alla synpunkterna. Detta skall arbetsvetenskapen hjälpa oss med.

Herr talman! Landsorganisationen, Svenska arbetsgivareföreningen och arbetarskyddsstyrelsen är klart positiva till en utredning i motionärernas anda. Jag tror säkert att dessa organisationer också känner till att det hänt en hel del inom arbetsvetenskapen sedan 1951, och ändå anser man att en undersökning vore mycket värdefull. Jag tycker dessa remissinstansers rekommendationer borde vara tillräckliga för att övertyga de ärade ledamöterna av riksdagens första kammare om värdet av en undersökning. Jag vågar därför drista mig till att yrka bifall till motionerna.

Herr NESTRUP (fp):

Herr talman! Jag har med nöje lyssnat till herr Nymans anförande här, och jag kan understryka att jag i alla delar instämmer i vad han har sagt. Jag vill här ytterligare endast understryka något av vad remissinstanserna har sagt när de har svarat beredningsutskottet i denna fråga.

Arbetarskyddsstyrelsen framhåller, att det knappast kan råda delade meningar om att forskning på området är av stor

Om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

betydelse för samhället, och man kommer till resultatet att det behövs förbättrade resurser och någon form av samordning av forskningsarbetet på detta fält. De vill inte förringa det arbete som bedrivs, men de menar tydligen att det är för litet, att det behövs mer forskning inom detta område.

Ännu starkare positivt inställd till motionen är Landsorganisationen. De säger att den tekniska utvecklingen på produktionsområdet har medfört nya och väsentliga problem när det gäller den mänskliga arbetskraften. Vi har en viss forskning inom industrihälsovården, inom industrifysiologien och inom industripsykologien, och vi har bättre förutsättningar än tidigare att lösa de mänskliga anpassningsproblemen på arbetsplatsen, men — fortsätter Landsorganisationen — vi har inte den omfattning i arbetsvetenskaplig forskning som motsvarar behovet. Inte heller tycks det för närvarande i någon större utsträckning ske en samordning av arbetet på olika forskningsområden. Man menar att detta bestämt talar för en utredning av den arbetsvetenskapliga forskningens utformning och ekonomiska grundvalar, och man önskar en utredning med bl. a. de uppgifter som skisserats i motionen.

Gymnastiska centralinstitutet tillstyrker också bifall till motionen i den del den går ut på större ekonomiska resurser för forskningen, men av någon anledning, som det är väldigt svårt att egentligen förstå sig på, menar institutet att det inte finns några möjligheter att samordna den forskning som på detta område bedrivs vid universitet och högskolor och särskilda forskningscentra med den forskning som bedrivs vid Gymnastiska centralinstitutet.

För mig personligen är det ganska fantastiskt att institutet kommer till en sådan slutsats. Alla de andra remissinstanserna har pekat på att vi behöver en samordning. Varför skall man satsa vetenskapligt skolade krafter på två håll kanske med samma sak? Det är att förstöra möjligheterna att få fram så stort vetenskapligt arbetsresultat som

möjligt. Det behövs en kontroll av arbetsuppgifterna och en samordning så att man verkligen kan säga att vi inte ödslar med de personella resurser vi har på detta område.

Herr talman, jag ber att få instämma i den föregående ärade talarens yrkande.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! När det nu har blivit debatt om ett utskottsutlåtande, till vilket är fogad endast en blank reservation, kan det kanske vara befogat att även en talesman för utskottets uppfattning något närmare analyserar den fråga det här gäller.

Frågan om att genom vetenskaplig forskning komma till rätta med de problem som hör samman med arbetet och arbetsplatsen är uppenbarligen av stor vikt, inte minst i ett samhälle som vårt med en högt utvecklad och av stark expansion kännetecknad industri. De pågående förändringarna i vårt näringsliv, kanske inte minst genom anpassningen till den större marknaden och därmed övergång till allt större produktionsenheter, aktualiserar självfallet de här frågorna på ett speciellt sätt.

Det gäller att åstadkomma en sådan utformning av arbetslivet att människan utan onödig förslitning kan anpassa sig till den produktionsprocess, som genom allt större tekniska framsteg ständigt ställer henne inför nya och hittills okända problem. Om själva betydelsen av denna forskningsuppgift råder mellan de föregående talarna och utskottet inga delade meningar.

Det pågår också, som här nämnts, ett betydande forskningsarbete inom vårt land. Svenska arbetsgivareföreningen startade, som framgår av utskottets utlåtande, år 1952 Personaladministrativa rådet, vars uppgift bestämdes vara att främja arbetsvetenskaplig forskning, att för utveckling av metoder och inventering av erfarenhetsmaterial bedriva personaladministrativ och industripsykologisk konsultationsverksamhet samt att sprida kännedom om erhållna forsknings- och konsultationserfarenheter och i

Om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

övrigt verka för ökad förståelse inom näringslivet i sin helhet för problemet människan i arbetslivet.

Till PA-rådet utgår för närvarande ett årligt anslag av en halv miljon kronor. Genom att fördela viss del av medlen på olika grupper och enskilda forskare sysselsätter man för närvarande ca 40 forskare och konsulter inom olika områden. Man har bl. a. kunnat medverka till att inrätta en professur vid handelshögskolan i Stockholm i socialpsykologi med personaladministration och man har ställt en tjänsteman till förfogande för att upprätthålla undervisningen i industripsykologi och arbetsledning vid tekniska högskolan i Stockholm. PA-rådet har vidare lämnat ekonomiskt bidrag för undervisning av detta slag bl. a. vid handelshögskolan i Göteborg och vid Chalmers tekniska högskola. Dessutom bedrivs med medel som ställts till förfogande en betydande forskning inom Gymnastiska centralinstitutets industri-fysiologiska avdelning, och vidare biddragar medicinska och samhällsvetenskapliga forskningsrådet med anslag.

Det är sålunda ett ganska intensivt arbete som pågår i dag. De uppgifter man har kunnat taga sig an är också vitt skilda och mångskiftande. Som exempel kan nämnas att man har utfört undersökningarna rörande begåvningsstrukturen, studier rörande attityder och attitydförändringar i samband med utbildning av arbetsledare, studier beträffande informationssätt och kommunikationsvägar inom företagen samt studium av den äldre arbetskraftens problem, och vidare har den medicinska forskningen kommit att inta en framträdande plats.

Motionärerna yrkar på en utredning, som skulle sysselsättas med huvudsakligen tvenne uppgifter, nämligen dels frågan om ökat ekonomiskt stöd åt denna forskning och dels frågan om en samordning och intensifiering av detta vetenskapliga arbete. Det framgår av utskottets i och för sig välvilliga inställning till motionerna att utskottet självfallet inte har något emot att dessa uppgifter tillföres ökade ekonomiska resur-

ser. Det problemet är dock knappast en utredningsfråga, utan hör samman med avvägningen mellan olika områden och tillgången på medel. Det är ganska betecknande att de hörda remissinstanserna genomgående tillstyrkt ökade ekonomiska resurser till forskningen. Den saken ligger dock utanför allmänna beredningsutskottets kompetensområde. Vi noterar endast med tillfredsställelse att Arbetsgivareföreningen funnit det nödvändigt och naturligt att på sätt som sker stödja denna forskning.

Vad slutligen angår frågan om en utredning om ytterligare samordning skiljer sig utskottet och motionärerna åt. Frågan om samordning av forskningsuppgifterna ingår som ett verksamt moment i såväl PA-rådets som medicinska och samhällsvetenskapliga forskningsrådets arbetsuppgifter. Det torde knappast vara möjligt att åstadkomma mycket därutöver.

Det har sagts att utskottets hänvisning till GCI:s remissyttrande inte skulle vara bärande. Jag vill nog, herr talman, hävda motsatsen; man kan inte utan vidare gå förbi vad GCI i det avseendet anför: »Sociologien och väsentliga delar av psykologien är med hänsyn till problemställning och metodik väsensskild från exempelvis fysiologi och funktionell anatomi, och att samordna och avväga en forskning mellan så disparata vetenskapsgrenar kommer i praktiken att visa sig besvärligt och ofta ofruktbart.» — »De uppgifter», fortsätter GCI, »som finns att lösa och som går att angripa är i regel av konkret natur och hör hemma under en bestämd forskningsdisciplin.» — »Den uppdelning i olika forskningsdiscipliner som finns i dag är ingen tillfällighet, och man förenar icke dessa olika discipliner till en organisk enhet även om man applicerar dem på arbetslivets problem och talar om en samordnad arbetsvetenskaplig forskning.»

Utskottet finner sålunda att man genom att nu tillsätta en utredning för att undersöka möjligheterna av ytterligare samordning inte för dagen skulle tillföra detta område någonting positivt. Det är i stället angeläget att stryka under,

Om vetenskaplig forskning rörande arbetet och arbetsplatsen

att man borde vara litet återhållsamma med krav på utredningar i alla sammanhang. Det finns områden där utredningsarbetet kan innebära en hämsko på en pågående utveckling.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om skydd mot korrosion;

nr 26, i anledning av väckt motion om utarbetande av ett tidsenligt byggnadskostnadsindex, m. m.; och

nr 27, i anledning av väckta motioner angående åldringsvärden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1961/62;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark m. m.;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om driften av svenska institutet för konserveringsforskning m. m.;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1961/62 till utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm m. m.;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till radiohus för budgetåret 1961/62; och

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 141, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 152, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.;

nr 155, angående lönegradsplaceringen för vissa polismanstjänster m. m.; och

nr 159, angående kapitaltillskott till Scandinavian Airlines System (SAS), m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1961/62; samt

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningskyldighet till kronan;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål;

nr 43, i anledning av väckta motioner om skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m.;

nr 45, i anledning av väckta motioner

om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond; samt

nr 47, i anledning av väckt motion angående möjligheterna att omforma den allmänna varuskatten till en flexibel och konjunkturanpassad utjämningskatt; ävensom

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.27.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 2 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne april.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 152, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 155, angående lönegradsplaceringen för vissa polismanstjänster m. m.; och

nr 159, angående kapitaltillskott till Scandinavian Airlines System (SAS), m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, statsutskottets utlåtanden nr 70—72 och 75—77, bevillningsutskottets betänkanden nr 42, 43, 45 och 47 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 42 och 43.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 153, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret; och

nr 157, med förslag till kungörelse med särskilda bestämmelser om utförelse av obeskattade varor i fartygstrafiken över Öresund.

Anmälades och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avgiftsfrihet vid inbetalning till eget postgirokonto;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., dels ock väckta motioner angående lättnader i valutaregleringen, m. m., samt angående en förutsättningslös prövning av behovet av en fortsatt reglering av kapitalrörelserna; och

nr 26, i anledning av väckta motioner om utgivande av ett värdefast statligt obligationslån;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 18 september 1943 (nr 691) om villkorlig frigivning; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckta motioner om nedskrotning av bilar.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.06.

In fidem

K.-G. Lindelöv

Onsdagen den 3 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 46 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall bifalla vad bevillningsutskottet hemställt i punkten 1) i betänkande nr 35 och alltså lämna de likalydande motionerna I: 357 av herr Schött m. fl. och II: 417 av herr Allard m. fl. utan åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, bifallit vad beträffande berörda punkt i betänkandet nr 35 hemställts i den vid betänkandet fogade reservationen av herr Söderquist m. fl. och alltså beslutat, att

med bifall till nyssnämnda motioner antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 3 och 15 §§ förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt

Härigenom förordnas, att 3 och 15 §§ förordningen den 21 december 1945 om nöjesskatt skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

3 §.

Nøjesskatt utgår — — — under a) — g).

Nøjesskatt utgår icke för uppvisning eller tävling i skicklighet, som främst syftar till förkovran i visst yrke, ej heller för uppvisning eller tävling i sport, idrott eller gymnastik, anordnad av organisation, som är ansluten till Sveriges riksidrottsförbund eller representerad

inom Sveriges olympiska kommitté eller av annan sammanslutning, som enligt Kungl. Maj:ts medgivande må vara likställd med sådan organisation i nu förevarande avseende, eller för schacktävlan, bridgetävlan, visning av museum eller annan liknande inrättning, utställning av djur eller utställning av konstverk eller andra föremål.

15 §.

Där organisation, som har till huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra därmed jämförbara kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål och som under de senast förflutna fem åren icke lämnat utdelning åt sina medlemmar, anordnar i 3 § första stycket avsedd nöjestillställning, åtnjutes befrielse från nöjesskatt till den del skatten för varje tillställning icke överstiger 300 kronor. Vad nu sagts skall dock icke gälla med avseende å tillställning, i vilken till huvudsaklig del ingår biografföreställning med undantag för sådan filmförevisning, som genom sitt ämnesval är ägnad att direkt främja organisationens syfte.

Folketshusförening eller — — — stycke sägs.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1961; dock att äldre bestämmelser alltjämt skola äga tillämpning i fråga om nöjestillställning, som tagit sin början före ikraftträdandet.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;

Nej — 54.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 377, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 87 ja och 118 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 165 ja och 172 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne april.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 208, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Norge om tulllätnader m. m. vid flottning i svensk-norska vattendrag.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 153, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 157, med förslag till kungörelse med särskilda bestämmelser om utförelse av beskattade varor i fartygstrafiken över Öresund.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 51, bankoutskottets utlåtanden nr 24 och 26, första lagutskottets utlåtanden nr 31 och 32 samt andra lagutskottets utlåtande nr 44.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i an-

ledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 59 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1961/62; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från ersättningskyldighet till kronan,

varvid utlåtandet nr 72 företogs punktvis till avgörande.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 144, av herr *Per-Olof Hanson m. fl.*, och II: 173, av herr *Carlsson* i Tibro *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till innevarande års höstriksdag rörande rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av förslagsvis belopp upp till 10 procent av den sammanräknade nettoinkomsten med ett högsta avdragsgillt belopp av förslagsvis 1 000 kronor, om den skattskyldige skänkt beloppet till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 144, av herr *Per-Olof Hanson m. fl.*, och II: 173, av herr *Carlsson* i Tibro *m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära *m. fl.* ändamål, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Anders Johansson*, *Kronstrand*, *Christenson* i Malmö och *Rydén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 144, av herr *Per-Olof Hanson m. fl.*, och II: 173, av herr *Carlsson* i Tibro *m. fl.*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till riksdagen snarast rörande rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av förslagsvis belopp upp till 10 procent av den sammanräknade nettoinkomsten med ett högsta avdragsgillt belopp av förslagsvis 1 000 kronor, om den skattskyldige skänkt beloppet till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Vid betänkandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Sundin* och *Fälldin*.

Herr **KRONSTRAND** (fp):

Herr talman! Frågan om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till vissa samhällsnyttiga ändamål har debatterats här i riksdagen under många år. Jag tänkte därför göra det bekvämt för mig och kammarens ledamöter i dag genom att inte från reservanternas sida ingå på någon utförlig redovisning av de skäl som motionärerna och vi reservanter har för vår åsikt, detta så mycket mera som — det skall jag gärna erkänna — några nya skäl egentligen inte kan anses ha tillkommit. Vi stöder oss på de gamla och välkända skäl som vi återopat tidigare och som vi anser vara fullt giltiga och bärande för en reform på detta område. Jag skall bara i korthet referera några av de skälen.

De samhällsnyttiga ändamål som vi vill gagna genom denna reform finner sig under knapphetens kalla stjärna, detta trots de storartade och något lättsinniga löften som bevillningsutskottets majoritet avgivit när man tidigare sagt att olika ändamål inte skall stödjas på det sätt som motionärerna och reservanterna här föreslår, utan med direkta statsbidrag. I vad mån dessa yttranden har givit de nu ifrågavarande ändamålen större resurser skall jag lämna osagt. Vi för vår del har ingen övertro till statens förmåga att ordna allt genom direkta statsbidrag. Vi har knappast heller någon önskan om detta, utan vi vill att här skall vara plats för frivilliga insatser. För att få fram dessa frivilliga insatser anser vi emellertid att det i dagens läge är nödvändigt med en sådan reform som den vi föreslår. Jag skall inte på något sätt kverulera över skattetrycket. Jag skall bara konstatera, att som förhållandena är för närvarande är det svårt för en enskild inkomsttagare att få pengar över för att spara eller ge bort. Det är därför som vi menar att reformen är nödvändig. Med de begränsningar motionärerna föreslagit — ett högsta avdragsgillt belopp på 1 000 kronor — är det ingen som helst hasard man ger utrymme för när det gäller skattepengarna.

Utskottet har nu och kanske i ännu högre grad tidigare anfört principiella

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

betänkligheter mot reformen. Låt mig säga, ärade kammarledamöter, att det inte här gäller några heliga principer. Det gäller principer som är beroende av riksdagens beslut. Riksdagen har tidigare ruckat på dem i rätt väsentliga sammanhang, och jag tror att vi alltfört kan ändra på dem utan att det händer någonting.

Det som jag tycker är allra mest egendomligt är att det skall vara så omöjligt att få igenom denna reform i vårt land. Man radar upp det ena motivet efter det andra mot en reform, man talar om administrativa svårigheter och om principiella svårigheter, under det att reformen genomförs i många andra länder med godtagbart eller såvitt jag kan finna rent av gott resultat. Jag skulle i detta sammanhang gärna ha velat citera vad herr Boheman anförde i fjolårets debatt om den erfarenhet han fått under sin mångåriga vistelse i Förenta staterna. Han redovisade då, såvitt jag kan minnas, enbart positiva intryck av reformens verkningar.

Allt detta, herr talman, och mera därtill gör att vi reservanter vill ha till stånd en reform och begär att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag snarast möjligt om rätt till skatteavdrag med förslagsvis upp till 1 000 kronor för gåvor till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Den här frågan är som den föregående talaren riktigt anmärkte en gammal bekant, som under senare år kommit igen gång på gång här på riksdagens bord. Och varför den så gör, är väl närmast för att vederbörande motionär anser att den i och för sig rymmer något av ett rättfärdighetskrav, vilket är så starkt motiverat att man förmodar att riksdagen i det långa loppet rättvisligen inte kan underlåta att bejaka detsamma.

Bevillningsutskottets majoritet har emellertid inte heller denna gång kunnat förmå sig att bifalla den gjorda framställningen. Nog måste man säga att detta är i viss mån förvånande, inte minst om man ser det mot bakgrunden av de skriande ropen på humanitär hjälpverksamhet och andra insatser, som dagligen möter oss från en värld och en mänsklighet i nöd och i behov av hjälp.

Vi svenskar är som bekant en av världens mest privilegierade nationer i såväl ekonomiskt som socialt hänseende. Detta beror — såsom jag ser det — på tvenne omständigheter, dels på våra värdefulla naturtillgångar och vår möjlighet att för egen del väl utnyttja desamma, dels på det förhållandet att vi har undgått två förödande och ekonomiskt ruinerande världskrig. Denna gynnade ställning förpliktar, ja, den förpliktar oss att sträcka hjälpande händer mot alla de folk som i dag befinner sig i en motsatt situation mot vår egen, och dessa folk är som vi alla vet många.

Visst är vi också beredda att göra det. Den svenska offerviljan och viljan till hjälp är stor, ja, vi kan till och med säga att den är utomordentligt stor, men den skulle förvisso kunna vara ännu större därest inte skatteförhållandena lade hinder i vägen för denna hjälpverksamhet. Detta förhållande har ofta kommit till synes när det gällt att främja behjärtansvärda ändamål såväl här hemma som utomlands. Och inte är det så särskilt lustigt och stimulerande att veta, att för varje hundralapp som man ger bort skall skattemyndigheterna ha sin avsevärda del. Säkert är att just denna omständighet för många givare är starkt återhållande och avgörande för deras handlande. Så gott som dagligen får vi väl allesammans — skulle jag tro — vädjanden i form av cirkulärskrivelser och inbetalningskort från olika håll, där man vädjar till vår hjälpvillighet och där behoven är mycket stora och välmotiverade, men de hamnar i allmänhet i papperskorgen av de orsaker som jag här omnämnt.

Motionärernas hemställan innebär ju,

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål
ord få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

att ett belopp på allenast intill 1 000 kronor skulle bli avdragsgillt. Jag vill beteckna detta som en relativt blygsam begäran, och den härigenom uppkommande totala skatteförlusten för statsverket skulle stanna vid ett relativt blygsamt belopp. Det skulle inte på något sätt kunna verka avgörande för vår statsfinansiering. Däremot är det uppenbart att de gåvomedel, som tack vare denna avdragsrätt skulle tillföras de strävanden och hjälpbehov som föreligger, skulle betyda oerhört mycket för deras tillgodoseende.

Vi har som bekant en mångfald verksamhetsgrenar — såsom föregående talare också nämnde — inte bara här hemma utan också utomlands, men om vi stannar vid dem här hemma av vetenskapligt, ideellt och kulturellt slag, som till stor del är beroende just av de frivilliga insatser som det här är fråga om, blir det med den kostnadsökning som oavbrutet pågår allt svårare att upprätthålla verksamheten på dessa gebit. En ökad insats av frivilliga gåvomedel är därför starkt av behovet, för såvitt man inte skall riskera att omnämnda strävanden skall bli svältfödda eller kanske rent av nödgas nedlägga sin verksamhet. Detta skulle inte vara något vidare gott betyg åt ett folk som berömmar sig över sina stora kulturella intressen.

Man kan med tanke på bevillningsutskottets negativa inställning till detta spörsmål inte undgå att ställa frågan: Varför skall just vi här i Sverige framhärda i en så stor negativism, när ett stort antal andra länder medgivit denna avdragsrätt för gåvomedel av liknande slag? Man kan undra: Har vi verkligen här i Sveriges riksdag blivit så konservativa, att vi inte kan rycka oss loss från gamla inrotade fördomar och förlegade ståndpunkter? Det gäller ju här till syvende og sist att genom den föreslagna åtgärden stimulera frivilliga insatser på arbetsområden som direkt eller indirekt befämjar en åtråvärd utveckling och därigenom kommer hela vårt svenska folk till godo.

Jag ber, herr talman, att med dessa

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Till utskottets betänkande är fogat ett särskilt yttrande av mig och herr Fäldin i medkammaren, och med anledning av detta yttrande vill jag ta kammarens tid i anspråk några ögonblick.

Jag vill först citera det särskilda yttrandet: »Vi delar motionärernas uppfattning att gåvor och bidrag till i motionerna angivna ändamål bör stimuleras. Dock synes de metoder som föreslagits i motionerna inte vara de lämpligaste. I stället bör sådant tillvägagångssätt komma i fråga, som förordats i motionerna I: 25 av herr Bengtson m. fl. och II: 57 av herr Hedlund m. fl. Av denna anledning kan vi inte biträda yrkandena i förevarande motioner utan har anslutit oss till utskottets yttrande.»

Till detta vill jag, herr talman, bara foga den synpunkten, att vi från vårt håll — såsom vi bevisat i sammanhang liknande detta — är besjälade av tanken att man skall ge det allra största stöd till missionen. Men enligt motionärernas förslag blir det inte något offer för de givare som har mycket stora inkomster, om man jämför med dem som enligt vårt sätt att se offerar mycket mera — jag vill här använda ordet ankans skärv. Därför tror jag inte att detta tillvägagångssätt är riktigt. Vi har i vår motion hävdad den uppfattningen, att om man på ett rättvist sätt skall komma fram på denna väg, bör man anamma de principer som gäller i fråga om exempelvis »Sverige hjälper».

Med anledning av detta, herr talman, har vi inte kunnat ansluta oss till reservationen, utan har anslutit oss till utskottets betänkande.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Det hände sig en gång i den trakt, där jag är född, att några konfirmander hade råkat slå sönder en mycket vacker vas i kyrkan. En av flickorna gick till pastorn och talade om

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

olyckshändelsen med tårar i ögonen. Då svarade pastorn: »Barn, barn, det är ju en världslig sak.»

Som jag ser saken är här själva gåvan, offret, någonting som har med hjärtat och offerviljan att göra. Det är fråga om någonting ideellt. Däremot är frågan om skatten, såvitt jag kan bedöma det, en världslig sak.

Jag har vid tidigare tillfällen stött reservanternas linje i denna fråga, därför att jag anser det rimligt och riktigt, att staten underlättar givandet. När jag jämför denna linje med den linje, som förts fram från centerpartiets sida, så kan jag inte komma ifrån att gåvorna, särskilt från de större inkomsttagarna, kanske blir större med folkpartiets metod men att det beträffande beskattningen blir väsentligt rättvisare enligt centerpartiets bedömning. Denna rent världsliga sak anser jag bör tillmätas en viss principiell vikt.

I föreliggande fall har vi ett förslag från reservanterna. Från centerpartihåll har endast avgivits ett särskilt yttrande. Med min uppfattning och som en konsekvens av den ståndpunkt jag tidigare intagit kommer jag således att även nu biträda reservationen. Valet underlättas för mig av att jag ju inte har ens formell möjlighet att rösta för den tanke som ligger till grund för det särskilda yttrandet.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Flera talare har börjat med att säga att det i år inte framkommit någonting nytt vid detta ärendes behandling i riksdagen. Jag vill gärna understryka det. Det föreligger olika sätt att se på dessa ting från beskattningssynpunkt. Jag vill också gärna understryka att alla väl är överens om att man bör stödja de ändamål och den verksamhet som avses med de bidrag, som man begär få befriade från skatt.

Folkpartiet har inte lyckats övertyga om sin ståndpunkt, vilket ju innebär att utgångsläget är detsamma som tidigare. Vi har hört vad som anförts av talesmannen för reservationen, och vi känner det förut. Herr Kronstrand yttrade

bl. a. att det är svårt för enskilda att lämna bidrag med vårt nuvarande höga skattetryck, och han erinrade också om herr Bohemans inlägg förra året om hur man ordnat det i Amerika, där man ger mycket större gåvor än här proportionellt sett.

Jag fick emellertid en uppgift nyss, som tyder på att viljan att skänka bidrag inte blivit mindre trots allt tal om skattetrycket. Gåvor till religiösa ändamål — till statskyrkan och till frikyrkorna — samt till Röda korset har under åren 1951—1960 ökat från 63 miljoner till 102 miljoner. Det är enligt min mening en utomordentligt vacker stegring, som tyder på att människorna allttjämt är beredda att ge sina bidrag.

Till slut är det ju här fråga om en princip. Herr Anders Johansson frågade varför vi skall hålla fast vid våra gamla skatteregler. Det är klart att dessa regler inte är någonting som skall gälla för all framtid, men vi måste ju ändå upprätthålla vissa principer i vårt skattesystem — det är väl ofrånkomligt — och åtskilligt tyder på att man i stället för att införa nya avdrag får vara försiktig i detta avseende och snarare överväga om vi inte kan ta bort vissa avdrag ur skattesystemet. Om vi vill nå fram till en definitiv källskatt, blir det nog enligt min mening nästan ofrånkomligt att företa förenklingar. Det behöver inte innebära att man skärper skatten, ty man kan ju ordna beskattningssystemet på ett sådant sätt, att skatten — oaktat man tar bort vissa avdrag — inte blir hårdare.

Jag har med det anförda velat framhålla, att vi som står för utskottets betänkande och varnar för att rubba på de gamla principerna, anser oss ha en lika god grund att stå på i år som vi har haft tidigare. Ingenting har enligt vår mening framkommit, som kan övertyga oss om någonting annat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Det är mycket möjligt, att det i grund och botten föreligger ett

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål olikartat synsätt i denna fråga hos olika politiska meningsriktningar. Vi har en meningsriktning här i riksdagen, som så att säga a priori gör gällande att staten eller det allmänna över huvud taget bör stödja och stimulera endast efter majoritetsmässigt genomvoterade statsbidrag. Det är alldeles uppenbart att om man har denna kolartro på statsbidragslinjen, så får det sina konsekvenser vid bedömningen av det nu föreliggande förslaget. Har man däremot den uppfattningen, att statsbidragslinjen har sin klara begränsning — bl. a. beroende därpå att åtskilliga som företräder de ändamål, som vi nog alla anser bör stimuleras, inte vill ta emot stödet i form av särskilt anvisade statsbidrag — så får detta andra verkningar på bedömningen. Det är väl ändå så att det mot bakgrunden av den redovisning, som skett i utskottets betänkande i år och tidigare, är litet äventyrligt att alltför hårt rida på den skattemässiga princip, som utskottets ärade ordförande här talat om. Låt oss säga att vi har en grundprincip, men låt oss också i sanningens namn säga att vi gjort så talrika undantag från denna princip att den i varje fall inte kan betraktas som helig.

Jag vill här skjuta in en sidoanmärkning på grund av det särskilda yttrandet. Jag skall inte gå in i någon närmare debatt om det, men det säger väl ändå någonting om svårigheten att följa den linje, som i det särskilda yttrandet och i den tidigare motionen föreslagits, att den metoden ju inte använts mera permanent i något av dessa länder, under det att vår metod med avdragsrätt använts i en rad länder sedan många år tillbaka — och nu senast har Danmark infört den.

Man kan bli litet förvånad när man läser en del avsnitt i utskottets uttalande, t. ex. när det görs gällande att gåvor till allmännyttiga ändamål skulle vara att likställa med privata levnadsomkostnader — man får den uppfattningen att utskottet hävdar det, om man läser s. 9 i utlåtandet. Det är väl att driva sin nitälskan väl långt att föra en sådan argumentering. Skall man betrak-

ta gåvor till allmännyttiga ändamål som privata levnadsomkostnader, tycker jag att man hamnat litet vid sidan om verkligheten. Att ge gåvor ger inte den enskilde på något sätt någon förmån, och givaren kan aldrig tjäna något på att ge bort pengar. Detta resonemang om att de rika skulle få större skattelättnader kan naturligtvis vara riktigt i och för sig. Men låt mig i stället och på ett mera rättvisande sätt uttrycka saken så, att de rika skulle få möjligheter att ge ännu mer för samma personliga uppoffring, det är det saken gäller i alla dessa fall. Finessen är inte att ge den enskilde någon skattelättnad, som ger honom möjlighet att höja sin personliga standard, utan att ge honom möjlighet att ge mera av sina egna pengar till de allmännyttiga ändamål det här gäller. Det är detta som ligger bakom hela vårt resonemang.

Låt mig sedan bara avslutningsvis säga att argumentet att man nu i den stora skatteutredningen skall ta upp frågan om definitiv källskatt inte är riktigt lyckat i detta sammanhang. För det första vet man ännu inte om det blir någon reform i denna riktning, och för det andra torde det väl inte möta alldeles överstigliga svårigheter att ordna den här frågan, även om man genomför en definitiv källskatt — vilket ju mycket talar för att man bör göra. Jag skall inte försöka här, herr talman, att på några minuter lösa denna tekniska fråga — detta får den stora skattekommittén fundera över — men jag vill erinra om att när vi från vårt håll i en motion för ett par år sedan här i riksdagen framförde tanken på definitiv källskatt utgick vi ändå hela tiden från att man måste ha kvar möjligheten till personlig taxering; en sådan kan ju inte gärna helt och hållet upphöra, och då öppnas möjlighet för avdragsrättens bibehållande.

Det talas vidare mycket om kontrollproblem och gränsdragningsproblem, som det skulle vara så svårt för att inte säga omöjligt att lösa. Ja, jag skall inte argumentera på den punkten. Det räcker med att hänvisa till att den metod det här gäller gått bra att använda

Om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till samhällsnyttiga ändamål

i en del andra länder. Våra administratörer och lagstiftare är väl inte sämre än andra länder. Kan man klara det i en rad andra länder — vilket erfarenheten visat, nu senast i Danmark — borde våra lagstiftare och administratörer kunna klara den saken.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! När bevillingsutskottets ärade ordförande här säger att det gäller att slå vakt om principerna, ger jag honom rätt i det; jag respekterar alla som har principer och som vågar hävda dem. Vi har tyvärr alltför många i vår tid som inga principer har. Det är en sida av saken.

Den andra sidan är, om det kan anses förnuftigt att till den grad hävda principer att man låter dem stå i vägen för ett klokt och praktiskt handlande, vilket jag anser att de i detta fall gör. Det är väl detta man kommit underfund med i de länder, där man slagit in på den väg vi här förordar.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Till herr Per-Olof Hansons lilla randanmärkning i anledning av det särskilda yttrande som är fogat till utskottsutlåtandet, vill jag bara anknyta några reflexioner. Jag vill säga, att om herr Per-Olof Hanson tror att det system, som vi från vårt håll har föreslagit — och som jag hoppas att han i motionen har läst om — skapar en bättre rättvisa mot den bakgrund jag tidigare har talat om, är det väl en underlig princip, om han inte kan anamma systemet av den anledningen att det inte har tillämpats i några andra länder. Kvar står ändå för mig, herr talman, det allra väsentligaste och bärande skälet till att jag inte kunnat ansluta mig till denna reservation, och det är att jag i detta sammanhang anser — och jag upprepar det ytterligare en gång — att ankans skärv är lika mycket värd

som tusenlapparna från dem som överflödet har. Det är anledningen till att jag inte kunnat följa denna reservation.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Nej, jag tror inte att man med framgång kan föra den argumentation som herr Sundin här sökt föra, att det förslag som ligger bakom det särskilda yttrandet skulle innebära en högre grad av rättvisa. Jag tror att det förhåller sig tvärtom. Sedan skulle man ju vilja ställa frågan, om herr Sundin verkligen är beredd att på ett bräde föreslå nya statsbidrag på 80 à 90 miljoner kronor. Det är ju den konsekvensen förslaget om krona för krona-metoden skulle innebära — såvitt det nu inte rentav blir över 100 miljoner.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag upprepar än en gång att herr Hanson skall läsa vad som står i motionen. Vi kräver att frågan skall utredas så att vi får se vad man kan komma fram till. Kommer man fram till ett vettigt resultat på basis av den humanitära rättvisa motionen andas, hoppas jag att också herr Per-Olof Hanson i ett sådant sammanhang skall kunna dela vår uppfattning i denna fråga.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag har med stort intresse läst motionen, och det enda substantiella jag kommer fram till är att man tänker sig en krona för krona-metod, och att detta skulle röra sig om det belopp jag här nämnde i budgeten per år. För övrigt tycker jag att man resonerar bort allting, så att det förlorar sig i snömos. Detta är det enda jag har kunnat hitta i motionen, och mera kan jag inte göra.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad ut-

skottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kronstrand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kronstrand* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 35.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av väckta motioner om skattebefrielse för ersättning till övervakare, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 253, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, och II: 210, av herr *Nordgren m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt utreda frågan om rätt för rörelseidkare respektive jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna uppdragna riktlinjer samt för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 253, av herr *Gösta Jacobsson m. fl.*, och II: 210, av herr *Nordgren m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Hagberg*, *Gösta Jacobsson*, *Nilsson* i Svalöv och *Darlin*, vilka, under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 253 och II: 210, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte låta utreda frågan om rätt för rörelseidkare respektive jordbrukare att vid inkomsttaxering åtnjuta avdrag för avsättning till självfinansieringsfond i huvudsaklig överensstämmelse med de i motionerna uppdragna riktlinjerna samt för riksdagen framlägga förslag i ämnet;

II) av herrar *Sundin* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Motionen är ett uttryck för den uppfattningen, att den mindre företagsamhetens kapitalförsörjningsproblem inte kan lösas enbart genom lån. Ännu viktigare än att skapa lånefonder är att företagen genom ändrade beskattningsregler får bättre möjligheter till egen kapitalbildning för självfinansiering. Det senare gäller framför allt företag som drivs av fysiska personer under enskild firma. Sådana företag har ofta en relativt liten lagerhållning och kan därför inte avsätta nämnvärda dolda reserver genom nedskrivning av lagervärdet. De har dessutom inte så sällan en ganska liten uppsättning av maskiner och inventarier, ofta därtill köpta på avbetalning. Nedskrivningen av inventarierna ger alltså även den ganska kläna utgångspunkter för självfinansiering. De företagskategorier som bäst behöver ökade avdragsmöjligheter är sådana som tillhör serviceyrkena, t. ex. tvätterier och reparatörer av olika slag.

Vi diskuterade dessa frågor i förra veckan från allmänna utgångspunkter. I motionen framföres ett konkret förslag, som går ut på att avdrag i begränsad omfattning skall medges för avsättning till självfinansieringsfond. Villkoret skulle vara att avsättningen öppet redovisas i bokföringen. Avdraget skulle få göras med 10 procent på årsvinsten, dock högst 5 000 kronor. Det tänkes tidsbegränsat på så sätt, att det skulle återföras till beskattning efter tio år. Innebörden av förslaget är alltså att vederbörande skulle få en begränsad skattecredit på tio år. Avdragsrätten skulle tillkomma inte bara hantverkare och handlare utan även jordbrukare som deklarerar efter bokföringsmässiga grunder.

Det är tydligt att några skattetekniska hinder inte föreligger för förslagets genomförande. Bevillningsutskottet har inte heller sagt det men menar att uppslaget borde prövas av allmänna skatteberedningen. Att reservanterna inte velat nöja sig med det beror därpå att de menar att frågan är angelägen, inte minst nedtanke på den europeiska marknadsintegrationen, och att det inte

går att vänta på att allmänna skatteberedningen skall bli färdig med sitt arbete. Skatteberedningens arbete kommer uppenbarligen att ta mycket lång tid i anspråk. Det har sagts sju å åtta år. Frågan måste därför enligt vår mening göras till föremål för särskild utredning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! Bevillningsutskottets majoritet anser att detta ärende skall behandlas tillsammans med andra överväganden i fråga om företagsbeskattningen. Det har redan tillsatts en utredning för dessa uppgifter. Herr Jacobsson säger nu att han tycker att frågan är så angelägen, att han inte vill vänta under så lång tid som den allmänna skatteberedningen kommer att behöva för att lägga fram förslag i ämnet. Han tillade att han trodde att det skulle ta sju å åtta års tid innan beredningen skulle vara färdig. Jag hoppas verkligen att herr Jacobsson har fel beträffande den prognosen, ty sju å åtta år verkar för mastigt tilltaget.

Vi har den meningen, att då detta ärende är föremål för behandling, vore det oklokt att skriva till Kungl. Maj:t och begära en ny utredning beträffande denna detalj. Den skall behandlas i samband med andra företagsbeskattningsfrågor.

Jag hemställer om bifall, herr talman, till bevillningsutskottets betänkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser angående fordonståg m. m.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 23.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av väckt motion angående möjligheterna att omforma den allmänna varuskatten till en flexibel och konjunkturpassad utjämningskatt, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser angående fordonståg m. m.

Föredrogs änyo andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser om fordonståg m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskottet hänvisade motioner, nr 278 i första kammaren av herr *Olsson, Ernst, m. fl.* samt nr 241 i andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om revidering av bestämmelserna i § 54 av vägtrafikförordningen i enlighet med de i motionerna framförda synpunkterna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 278 och II: 241, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Gärda Svenson* samt herrar *Kaijser, Gustavsson* i Alvesta och *Hamilton*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till förevarande motioner, I: 278 och II: 241, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning av frågan om revidering av § 54 av vägtrafikförordningen i syfte att tillgodose de i motionerna framförda synpunkterna.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det här är en fråga som varit föremål för diskussion vid flera riksdagar, senast i fjol. Fru Gärda Svenson lämnade då en ingående redogörelse för hur de nuvarande bestämmelserna kan medföra ett ofullständigt utnyttjande av fordonens lastkapacitet, och hon utgick därvid från konkreta exempel. Jag skall inte upprepa dem.

I korthet kan sägas, att om man har en lastbil som har en vikt och lastkapacitet — d. v. s. ett axeltryck eller boggietryck — som motsvarar den högsta tillåtna belastningen för våra vägar och vidare en släpvagn som också kan belastas maximalt efter vad vägarna tål, så kan hela denna lastkapacitet inte utnyttjas om man kopplar ihop fordonen, ef-

Om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser angående fordonståg m. m.

tersom man enligt bestämmelserna i § 54 vägtrafikförordningen skall vid bestämmandet av totala vikten av hela fordonståget ta hänsyn till avståndet mellan den första och den sista axeln i tåget. Under sådana förhållanden kan alltså inte all lastkapacitet utnyttjas, så som reglerna nu är utformade. Genom vissa konststycken kan man emellertid öka den tillåtna fordonsvikten; man kan t. ex. genom att förlänga dragstången öka avståndet, så att det blir tillräckligt stort för att man skall få möjlighet att utnyttja hela kapaciteten. Det inses ju lätt att detta är en från trafik- och trafiksäkerhetssynpunkt olämplig åtgärd. Ännu mera oegentligt är att man genom att hänga på en tom släpvagn efter de båda vagnarna också kan få avståndet mellan den första och den sista axeln så långt att de båda första vagnarna kan lastas fullt. Man får då visserligen inte hålla högre hastighet än 40 kilometer i timmen, men den lastkoncentration som man anser sig böra undvika genom bestämmelserna kommer alltså till stånd ändå, även om det skall erkännas att det kortaste möjliga avståndet till ett efterföljande lika tungt fordon naturligtvis måste bli något större.

Det är klart att intet av de nu omnämnda tillvägagångssätten är önskvärt. För långa dragstänger är i och för sig olämpliga och farliga, och alltför långa fordonståg utgör hinder och risker i trafiken.

I diskussionen i frågan har påpekats, att det framför allt är belastningen av broarna som sätter en gräns för fordonsvikterna. Det har invänts, att möten ofta kan förekomma på broar och att belastningen då i alla fall blir mycket koncentrerad. Detta kan också förekomma när fordon framförs tätt efter varandra. En ökad användning av mötesförbud och av föreskrifter om visst minsta fordonsavstånd på broar kan alltså i väsentlig utsträckning ta bort riskerna med den högre belastningen, som i motionen föreslås. De gångna årens erfarenheter visar också att säkerhetsmarginalerna även vid möten varit väl tilltagna.

Genom de förefintliga bestämmelser-

na kan inte fordonsparkens lastkapacitet helt utnyttjas, vilket betyder en avsevärd förlust inte bara för fordonsägaren, vilken för de stora lastfordonen det här gäller får betala en mycket hög fordonsskatt — bortåt 6 000 kronor — utan också nationalekonomiskt, för hela landets trafikekonomi.

Det är klart att man kan göra en avvägning mellan vad som får kostas på vägar och broar för att man skall kunna utnyttja den tunga fordonsparkens lastkapacitet och vad man förlorar på att inte kunna utnyttja denna kapacitet. Jag är fullt på det klara med att det kan göras en avvägning här och att det måste finnas ett visst förhållande, som i dagens läge ger det optimala värdet. Det är dock inte säkert att det värdet är detsamma om några år. Utvecklingen tycks gå mot tyngre fordon, och vägar och broar måste byggas för en allt större belastning i vad gäller både fordonstäthet och fordonsvikt. Jag tror inte man kan bromsa den utvecklingen.

I själva verket har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sitt remissvar angivit mycket starka skäl för en översyn av bestämmelserna. Efter att ha redogjort för i Tyskland nyligen fastställda nya föreskrifter, vilka innebär avsevärt mer koncentrerade fordonsvikter än vad de svenska bestämmelserna medger, skriver styrelsen följande: »Dessa längd- och belastningsbestämmelser kommer att främdeles få betydelse även för svenska förhållanden. De svenska lastbilar, som användes i internationell trafik mellan Sverige och kontinenten, måste efter hand anpassas efter dessa bestämmelser. Hänsyn måste även tagas till utländska fordon, som framföres på svenska vägar. Om reciprocitet i vad avser tillåtna belastningar ej kan uppnås, föreligger risk att restriktioner beträffande de svenska bilarnas axeltryck m. m. på utländska vägar kommer att genomföras.» Styrelsen ämnar därför påbörja en undersökning om vissa vägstråk skulle kunna tillåtas trafikeras med fordon som fyller nyssnämnda villkor. Denna undersökning är enligt min mening alldeles nödvändig.

Om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser angående fordonståg m. m.

Om man utgår ifrån de synpunkter, som statsrådet Nilsson anförde i propositionen 1951 vilken låg till grund för den gällande vägtrafikförordningen, nämligen att man borde föredraga en grundregel, vilken i början av sin tillämpningstid förutsatte ett ökat antal restriktioner, som emellertid undan för undan bortföller, framför en regel, som visserligen motsvarade dagens läge men som inom några få år skulle bli föråldrad på grund av vägars och broars fortskridande utveckling, så kan man nog säga att tiden nu, tio år efter bestämmelsernas genomförande, just av de skäl som statsrådet då nämnde är mogen för en revidering av bestämmelserna och för att liksom skaffa sig ett nytt utgångsläge. Utvecklingen inom vägväsendet torde kunna motivera detta. Det kan sägas att frågan är föremål för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppmärksamhet, varför något särskilt behov av en påstötning från riksdagens sida inte föreligger. Min erfarenhet från ett annat ärende, som är under denna styrelses handläggning, tycks mig dock ge vid handen, att en skrivelse till Kungl. Maj:t i frågan kan vara väl motiverad. Det kanske då skulle gå litet fortare att få den önskvärda revisionen till stånd.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr OLSSON, ERNST, (cp):

Herr talman! Efter den uttömmande redogörelse, som herr Kaijser lämnat över detta ärende, skulle jag endast kunna instämma i hans reflexioner, men som motionär skulle jag dock vilja ta kammarens tid i anspråk för att anlägga några allmänna synpunkter.

De båda motioner, som ligger till grund för det betänkande vi nu behandlar, är ju inte några nyheter för riksdagen. Det nya ligger väl i att vi denna gång återkommer som motionärer i en fyrpartimotion. Den anhållan vi nu gör är att Kungl. Maj:t ville ompröva bestämmelserna i § 54 vägtrafikförordningen. Denna anhållan om revidering av § 51 i vägtrafikförordningen är ing-

en nyhet. Man måste här försöka få fram vissa bestämmelser, som överensstämmer med vad som kan anses rimligt från trafiksäkerhetssynpunkt.

Vi måste ha klart för oss att vägtrafikförordningen av i dag inte är anpassad till den nuvarande trafikutvecklingen. Dess bestämmelser uppmontrar till konstruktion av fordon eller sammansättning av fordonståg, vilka från trafiksäkerhetssynpunkt ej fyller de anspråk som kan uppställas. Gällande axel- och boggietrycksbestämmelser kan inte maximalt utnyttjas med mindre än att man bildar långa fordonskombinationer genom att förlänga dragstång och släpvagnsram, vilket torde vara mindre lämpligt för trafiksäkerheten.

Våra företag och fordonsägare investerar betydande belopp i nya fordon för att kunna följa med i utvecklingen, och de betalar också skatter för dem, som är av icke ringa betydelse. Under sådana förhållanden framstår det som ganska egendomligt, att dessa fordon inte till fullo kan utnyttjas på grund av gällande bestämmelser i vägtrafikförordningen. Denna fråga är inte oväsentlig. Stora delar av vårt näringsliv får vidkännas betydande kostnadsfördyringar på grund av detta hinder för ett ändamålsenligt utnyttjande av tusentals fordon på de bästa av våra vägar. Av remissyttrandena framgår också att en närmare prövning av dessa problem får anses i hög grad påkallad.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlå-tande fogade reservationen.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag hade tillfälle att deltaga i debatten i detta ärende i fjol. och därför dristar jag mig att framföra ett par synpunkter på detta problem även i år.

Det är efter vad jag kan förstå uppenbart, att den tekniska utvecklingen när det gäller konstruktionsarbeten på lastbilsfronten går betydligt snabbare men också vid sidan av och utan korrespondens med lagtextförfattarna och sak-

Om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser angående fordonståg m. m. kunskapen inom kommunikationsdepartementet. Enbart av denna anledning torde en utredning om bestämmelserna beträffande hjultryck och axelavstånd vara önskvärd.

Om man mycket noga läser igenom andra lagutskottets utlåtande, finner man många starka skäl som talar för utredningskravet. Man upplyser bl. a. om att vägtrafikförordningen § 54 innehåller sådana bestämmelser om bruttovikten i förhållande till axelavståndet, att onormalt långa otympliga fordonskombinationer direkt uppmuntras. Då utvecklingen utomlands tycks gå mot ökat hjultryck och en till 16 å 17 meter maximal fordonslängd, medan vi inte alls har någon maximilängd stipulerad, talar även det förhållandet enligt min mening för en utredning, i synnerhet som trafiken ju tenderar att bli mer och mer internationellt betonad.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som tillstyrker utredning på detta område, påpekar ju också att under senare år en markant ökning av fordonstågens längd har kunnat förmärkas, en utveckling som inte från några synpunkter är lycklig. Låt mig, ärade kammarledamöter, ta ett enda litet exempel som styrker detta förhållande och klart visar att § 54 är otidsenligt utformad.

Vi har numera en modern, ekonomisk och trafiksäker fordonstyp som kallas trailer, en dragbil med påhängsvagn. Scania Vabis bygger en sådan som har beteckningen LS 75 42. Den är försedd med boggie på såväl dragbil som påhängsvagn och har en tjänstevikt av 13 000 kg. Enligt gällande bestämmelser om högsta tillåtna hjultryck på riksväg, nämligen 12 ton och 5 ton på framaxeln, får denna fordonskombination med last väga 29 ton. 16 tons last utöver tjänstevikten på 13 ton är alltså i detta fall tillåten enligt högsta boggietrycksbestämmelserna, och denna lastbil är byggd och godkänd för en sådan last. Enligt vägtrafikförordningens 54 § måste emellertid avståndet mellan första och sista hjulaxeln vara 15,4 meter för att en bruttovikt av 29 ton skall tillåtas. Av praktiska och ekonomiska skäl bygger

Scania Vabis denna dragbil med ett axelavstånd av 14 meter, och då tillåter bestämmelserna i 54 § bara en bruttovikt av 27 250 kg.

Det betyder, herr talman, att bilägaren tvingas åka med en last som är nära 2 ton mindre än vad lastbilen, vägarna och broarna enligt hjultrycksbestämmelserna i detta fall tillåter.

Det enda skäl som utskottsmajoriteten kan anföra är att trycket blir mera koncentrerat om axlarna flyttas samman. Men mig veterligt finns ingen som helst utredning eller forskning som styrker att trycket på en väg bana eller en bro skulle ändras i någon nämnvärd grad om man lägger 29 ton på fem axlar där avståndet är 14 i stället för 15 meter mellan första och sista axeln. Vid de sämsta broarna går det också mycket lätt, efter vad jag kan förstå, att föreskriva mötesförbud och nedsatt fart för lastbilar.

Enligt min mening kan det inte vara rationellt och tidsenligt att bestämmelserna om axelavstånd och bruttovikt skall korrespondera så dåligt. Detta är orsaken till de allt längre och längre fordonstågen på våra vägar, bl. a. de orimligt långa tankbilarna, vilka blir både trafikfarliga och onödigt dyra att bygga. Förhållandet är likartat beträffande lastbilar och släpvagnar över huvud taget.

Herr talman! En gammal god regel säger ju att en utskottsmajoritet oftast får rätt — och detta gäller inte minst när denna kammars värderade förste vice talman står för utskottsutlåtandet — men det finns också en annan sanning som lyder att ingen regel är utan undantag, och undantaget i detta fall är reservationen, som verkligen förtjänar kammarens stöd.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Den siste ärade talaren gjorde sig skyldig till ett par rent felaktiga slutsatser.

Om ändring av vägtrafikförordningens bestämmelser angående fordonståg m. m.

Han sade att majoriteten i andra lagutskottet hade den uppfattningen beträffande de nu diskuterade bruttovikterna, att om man lastar bilen på ett visst sätt så blir trycket på vägar och broar mindre än om man lastar efter ett annat system. Det är inte majoriteten i andra lagutskottet som har den uppfattningen, herr Ringaby, utan vi stöder oss på den uppfattning som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hävdar. Och eftersom det är den som har ansvaret för vägbyggena och för bestämmelserna om fordonsbelastningen tycker jag att vi har mycket goda skäl för att falla tillbaka på dess synpunkter.

Utvecklingen har sedan 1951, då de nuvarande bestämmelserna i 54 § 1 mom. tillkom, medfört att numera praktiskt taget alla våra vägar, framför allt alla våra riksvägar, är öppna för fordon med större last än 1951. Då var som regel maximum 6 tons axeltryck och 8 tons boggietryck — nu tillåter man i allmänhet 8 tons axeltryck och 12 tons boggietryck på våra riksvägar. Även våra länsvägar är i mycket stor utsträckning tillåtna för fordon med den belastningen, medan däremot en del av de mindre vägarna inte tål denna belastning utan har andra och mera begränsade regler för fordonens maximilast. Men totalt är ändå hälften av våra vägar öppna för fordon med högre tryck än som finns angivet i 54 §.

Herr Ringaby säger också, att den tekniska utvecklingen går snabbare än lagtextförfattarna. Jag tror alldeles säkert att lagtextförfattarna skulle kunna hinna med i takten, om det bara hängde på frågan om författandet av lagtext. Ett är emellertid alldeles säkert, och det är att den tekniska utvecklingen och möjligheterna att bygga bilar, som bär allt tyngre laster, går fortare än vår förmåga och våra resurser att bygga vägar som tål de laster, som dessa bilar har möjlighet att bära. Det är alltså inte lagtextförfattarna, det hänger på, utan den vägbyggnadsteknik som tillämpas och möjligheterna att bygga ut vägarna och framför allt broarna till en sådan bärförmåga, att de kan klara de tyngre

laster som det undan för undan ställs anspråk på.

Visst kan man diskutera transportekonomi uteslutande med hänsyn till bilarnas konstruktion, men man får inte stirra sig blind på möjligheterna att gå hur långt som helst i detta avseende. Även vägarna tillhör ju transportekonomin, och vi kan mycket väl komma i den situationen, att det är oekonomiskt att bygga vägar med den bärförmåga som erfordras för att bilar av allt modernare konstruktion skall kunna gå med full last.

Vid alla de tillfällen, då det har yrkats ändring i vägtrafikförordningens 54 §, har frågan om möjligheterna att få tillstånd en bättre transportekonomi aktualiserats. Det har skett i form av förslag att dela upp ett fordon i flera fordon och framför allt att öka avståndet mellan den dragande bilen och släpfordonet. I detta sammanhang har den frågan aktualiserats, huruvida det är möjligt att tillåta hur långa fordonståg som helst. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har tillstyrkt, att den frågan blir föremål för utredning, men styrelsen har däremot avstyrkt en ändring av 54 § vägtrafikförordningen beträffande den tillåtna belastningen på vägarna.

Jag håller med herr Ringaby om att det inte kan vara en lycklig utveckling att vi, bara därför att en dragande bil skall kunna släpa med sig allt större laster, undan för undan skall få allt längre tåg. För närvarande får det inte finnas mer än två släpfordon, men det kan ju vara ett långt avstånd mellan den dragande bilen och de båda släpfordonen, så att fordonståget kan bli trafikfarligt från den synpunkten att det mister en hel del när det gäller styrförmågan och framför allt när det gäller förmågan att hålla kurs.

Det kan vara alla skäl att i trafiksäkerhetens intresse se på problemet från dessa synpunkter, men jag förmodar att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tar upp dessa frågor utan att riksdagen gör någon särskild framställning i ämnet, eftersom styrelsen väl ändå har blivit uppmärksamgjord på att en utveck-

Ang. införande av s. k. sommartid i Sverige

ling i denna riktning inte är tillfredsställande.

Så länge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hyser betänkligheter mot att ändra bestämmelserna i fråga om högsta tillåtna last för bilar tror jag inte att andra lagutskottet för sin del kan tillstyrka en sådan ändring. Styrelsen anser att de nuvarande bestämmelserna är erforderliga, och med stöd av detta har majoriteten i andra lagutskottet avstyrkt motionerna.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Svenson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Svenson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 44.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. införande av s. k. sommartid i Sverige

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Sjönell* till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställt följande fråga: »Vill herr statsrådet upplysa om när förslag kan väntas bli framlagt i anledning av den pågående expertutredningen rörande de problem, som sammanhänger med ett införande av sommartid i Sverige?»

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet **JOHANSSON**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr *Sjönell* har frågat när förslag kan väntas bli framlagt i anledning av den pågående expertutredningen rörande de problem, som sammanhänger med införande av sommartid i Sverige.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Kungl. Maj:t uppdrog den 17 september 1959 åt järnvägsstyrelsen, lantbruksstyrelsen och medicinalstyrelsen att i samråd närmare undersöka förutsättningarna för införande av sommartid i Sverige samt att för Kungl. Maj:t redovisa resultatet av undersökningarna. Vid utredningen skulle särskilt beaktas de

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

erfarenheter av sommartid som vunnits i Norge.

Enligt vad jag inhämtat har utredningsarbetet bedrivits på det sättet, att de berörda ämbetsverken utsett var sin representant, som tillsammans med tillkallade experter införskaffat och sammanställt erforderligt undersökningsmaterial. Vidare har specialutredningar utförts inom de skilda verken. Det sammanställda utredningsmaterialet beräknas under försommaren i år komma att framläggas för verksstyrelserna. Till hösten kan dessa väntas redovisa sina förslag för Kungl. Maj:t. Förslagen torde sedan bli föremål för en relativt omfattande remissbehandling. Resultatet av denna blir givetvis avgörande för frågans fortsatta behandling av regeringen samt om och när förslag i ämnet kan framläggas för riksdagen.

Herr SJÖNELL (fp):

Herr talman! Jag ber först att få framföra mitt tack till inrikesministern för svaret på min fråga om införande av sommartid i Sverige. Jag vill emellertid, herr talman, tillstå, att jag inte uppfyller av någon oemotståndlig inre entusiasm över svarets karaktär. Och det hade jag kanske inte heller väntat.

Såsom framgår av statsrådets svar tillsettes en utredning för snart två år sedan. Det skulle väl kanske inte ha varit alldeles onaturligt eller oberättigat att förvänta, att det nu hade förelegat ett konkret resultat av denna utredning. Så är emellertid tydligen inte förhållandet, utan utredningsarbetet fortsätter och det kan tänkas att förslag i höst framlägges för regeringen. Sedan sätter ett omfattande remissarbete i gång, och frågan fördröjes ganska långt fram i tiden.

De motiveringar som har anförts för införande av sommartid i landet har framför allt byggt på två huvudargument. Det första argumentet har varit av samhällsekonomisk art. Turistindustrin skulle få mycket bättre möjligheter att dra hit turister och behålla dem här under längre tid, och vi skulle alltså i relation till detta kunna få större

inkomster, framför allt värdefulla valutainkomster.

Det andra argumentet har varit ett hälsoargument. Det har påpekats att folkhälsan skulle vinna på att vi i detta nordliga land med så kort tid av sommarljus kunde göra den ljusa delen av vår arbetsdag längre under sommaren.

Men, herr talman, det har tydligen under den opinionsbildning som ägt rum under de senaste två åren — framför allt genom påpekanden i dagspressen om sommartidens välsignelser — kommit ytterligare ett moment med i bilden, nämligen att stora delar av folket — inte minst inom löntagarkategorierna — betraktar införandet av sommartid som en ren standardförbättring.

Jag såg för en tid sedan att det största fackliga organet här i landet, tidningen Metallarbetaren, hade gjort en enkät bl. a. om längre semester. Denna enkät, i vilken man skulle uttala sig om hur man betraktar införandet av en veckas längre semester, var sammankopplad med en förfrågan om hur man såg på sommartidens införande. Det är ganska symptomatiskt att dessa två frågeställningar var sammankopplade, eftersom frågan om införande av sommartid tydligen också betraktades som en standardförbättring. Svaren var övervägande ja — till 90 procent var svaret kategoriskt ja på frågan om man ville ha sommartid införd just inom tidningen Metallarbetarens läsekreter.

Jag ber, herr talman, avslutningsvis att få uttrycka den förhoppningen, att utredningsarbetet skall bedrivas snabbare i framtiden så att det blir möjligt att senast vid 1962 års riksdag ta ställning till förslag i detta ämne.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet JOHANSSON, som meddelat, att

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Siegbahns interpellation angående receptbeläggningen av vissa läkemedel, m. m., och nu yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Siegbahn har i en interpellation frågat mig om jag anser att receptbeläggning av läkemedel av sådan typ som fenacetinhaltiga preparat är önskvärd eller nödvändig samt vilka principer jag anser bör vara vägledande för läkemedelskontrollen.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Om man bortser från de särskilda omständigheter, som betingar recepttvånget på sprit och alkoholhaltiga läkemedel, är det gemensamma skälet för att åtskilliga läkemedel är receptbelagda omsorgen om medborgarnas liv och hälsa. Inom hälso- och sjukvården har man alltmåra kommit att inrikta sig på att försöka förebygga uppkomsten av skador och sjukdomar, och inom läkemedelsområdet är receptbeläggningen en effektiv åtgärd för att förebygga uppkomsten av skador genom felaktig användning eller missbruk av läkemedel. En annan preventiv åtgärd, som också praktiseras med framgång, är att som interpellanten framhåller förse läkemedelsförpackningen med bruksanvisning och varningstext. Så sker exempelvis i vissa fall före utlämnande av acetylsalicylsyra, sjuksjukemedel, blyhaltiga salvor m. fl. Jag vill gärna ge interpellanten rätt däri att receptbeläggning inte bör tillgripas i sådana fall då åtgärder av sistnämnda slag kan anses tillfyllest liksom jag helt allmänt delar interpellantens uppfattning att myndigheterna icke i alla tänkbara situationer kan ingripa för att skydda människor från faror av olika slag.

När det gäller gifter, torde det i regel vara olämpligt, att de används som läkemedel utan läkares ordination. Ett rätt handhavande fordrar oftast en ingående kännedom inte bara om sjukdomens natur och medlets verkningsmekanism utan även om preparatets växlande giftighet i olika åldrar och vid olika kroppsvikt samt varierande biverkningar i olika situationer. Även om giftiga

läkemedel i regel inte kan förvärfvas utan recept, betyder detta emellertid inte att nytt recept alltid fordras för varje inköp. Sedan ett recept erhållits kan upprepade inköp ofta göras mot samma recept under en längre tid.

Beträffande penicillin och andra antibiotika föreligger stor risk för att medlen skall ge upphov till resistenta bakteriestammar. Om sådana preparat fått försälas fritt och användas utan sakkunnig tillsyn skulle läget med stor sannolikhet ha blivit, att preparaten varit verkningslösa i situationer, då de bäst behövs. Regeln är därför såväl hos oss som i allmänhet utomlands, att preparat av hithörande typ är receptbelagda.

Andra läkemedel än antibiotika, som receptbelagts utan att vara gifter, är vissa hormonpreparat, preparat av antabustyp och enstaka smärtstillande preparat, däribland senast fenacetin. I fråga om fenacetin har upplysts att det länge varit känt, att blodskador kan uppstå vid missbruk av medlet. Detta lär dock vara relativt sällsynt. En annan komplikation, som uppmärksammats först under senare år och som av expertisen bedömts allvarligare, är, att njurskador ej sällan observerats hos människor, som under lång tid använt fenacetin. Med anledning härav har medlet receptbelagts i Danmark från senaste årsskifte och hos oss från den 1 februari i år. Om det material medicinalstyrelsen haft till sitt förfogande, då styrelsen beslöt receptbelägga fenacetinpreparaten, har styrelsen meddelat bl. a. följande.

»Vid ett stort sjukhus hade under den senaste 3-årsperioden vårdats 153 fall med sviktande njurfunktion och av dessa dog 50. En femtedel av samtliga fall och 10 dödsfall ansågs direkt orsakade av fenacetinmissbruk. — Vid ett annat sjukhus hade under den senaste 2-årsperioden vårdats 53 fall av en särskilt svår form av njurskada, vid vilken delar av njurpyramiderna avstöts i njurbäckenet. 26 av dessa patienter hade avlidit. 85 % av hela gruppen hade missbrukat fenacetin liksom 23 av dem, som avlidit. — I ett annat sjukhusmaterial

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

hade 30 patienter avlidit på grund av sviktande njurfunktion som en följd av långvarigt fenacetinmissbruk.»

Mot bakgrunden av dessa uppgifter och då det också visat sig att fenacetin är ett vanebildande läkemedel finner jag det inte oberättigat, att fenacetinpreparat är receptbelagda, särskilt som det enligt uppgift finns lika verksamma receptfria preparat av annan typ, som är ofarliga och ej vanebildande.

Utvecklingen på läkemedelsområdet under de senaste decennierna har varit enorm. Ett stort antal nya, synnerligen värdefulla läkemedel har tillkommit, och på flera områden har behandlingen tack vare de nya medlen nära nog revolutionerats. Högaktiva substanser kan emellertid vid felaktig användning lätt medföra allvarliga skadeverkningar, och effektivare medel blir därför ofta svarsfullare att handha. Beträffande äldre läkemedel har nyare studier, som med vår tids förfinade metodik kunnat göras, i vissa fall visat tidigare okända skadeverkningar. Under sådana förhållanden torde det inte kunna undvikas, att nya medel ofta receptbeläggs och att även i enstaka fall äldre preparat blir föremål för receptbeläggning. I allt väsentligt anser jag, att den praxis som därvid tillämpats i vårt land är tillfredsställande.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar han lämnat på min interpellation. Jag noterar med tillfredsställelse, att han på vissa punkter instämt i de reflexioner som jag har gjort i interpellationen. Jag skulle emellertid vilja göra en del allmänna anmärkningar i anslutning till interpellationssvaret.

Över huvud taget är receptbeläggning ägnad att medföra åtskilliga komplikationer av såväl ekonomisk som annan natur för konsumenterna, d. v. s. för allmänheten. I fråga om de vanliga läkemedel som betingar ett ringa pris av

två, tre, fyra eller fem kronor innebär en receptbeläggning en fördyring, av olika art beroende på olika omständigheter.

Om man har en husläkare, som står till förfogande, kan man eventuellt få ett recept per telefon, och då behöver man bara betala tre kronor eller fem kronor eller vad det nu kan vara, för att få receptet, och så betalar man detta arvode när man hämtar läkemedlet på apoteket. Sedan kan man få tillbaka en del av kostnaden, om man har tid och anser det mödan värt att gå till sjukkassan. Receptbeläggning innebär emellertid normalt en kostnadsfördyring, även om man går till sjukkassan. Det är för övrigt först när kostnaden överstiger tre kronor som man får ersättning med 50 procent på läkemedelskostnaden.

Detta är emellertid ett undantagsfall. I de flesta fall har folk inte någon husläkare, utan de får vända sig till någon av läkarna i läkarförteckningen.

Då uppstår till att börja med problemet att över huvud taget få någon tid för mottagning. Det kan dröja tre veckor, om fallet inte är mycket akut. När man äntligen får tag i en läkare får man betala minst 25 kronor, varav dock viss del ersättes från sjukkassan, men det uppstår ändå en betydande kostnad, som får läggas till kostnaden för läkemedlet. Är det dessutom ett brådskande fall, då man fått vända sig till jourhavande läkaren en kväll eller en helgdag, blir fördyringen högst väsentlig.

Receptbeläggningen medför sålunda ekonomiska konsekvenser för allmänheten därigenom att läkemedlen fördyras, samtidigt som samhället med andra medel strävar att förbilliga sjukvården. Till detta bör läggas också det besvär som det innebär för allmänheten att söka läkare, att besöka sjukkassan o. s. v.

En tredje faktor, som här spelar en roll och som givetvis hänger samman med fördyringen, är att läkarens tid kommer att i icke oväsentlig mån upptagas med utskrivning eller inringning av recept. Detta tar ifrån läkarna den tid, som de skulle kunna använda för

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

annan verksamhet i en situation då det råder oerhört stor läkarbrist.

Vilka är skälen till att man går dena väg och vidtar dessa åtgärder, som således för allmänheten innebär väsentligt ökade besvär och ökade kostnader?

Såsom statsrådet Johansson nämnde i interpellationssvaret är det så, att de flesta gifter är receptbelagda. Men sedan ett tiotal år tillbaka har man också receptbelagt vissa andra läkemedel. Om jag inte är fel underrättad, tillkom be- myndigandet för medicinalstyrelsen att på detta sättet receptbelägga icke gift- betonade läkemedel i samband med upptäckten av antibiotikamedlen.

Den väg man här har gått för att för- hindra missbruk av läkemedel är för- myndarlinjen. Det är klart — det be- strider ingen — att man måste ha re- ceptbeläggning av vissa mycket kraf- tigt verkande läkemedel. Det är ett oef- tergivligt krav beträffande narkotika o. d. Det är inte sådana läkemedel dis- kussionen rör sig om, utan frågan gäller hur långt man skall gå.

Här har inrikesministern sagt, att han delar min uppfattning, att myndigheterna inte i alla situationer kan ingripa för att skydda människor från faror av oli- ka slag. Jag vill understryka den upp- fattningen. Vi i Sverige lider ibland av ett visst perfektionsraseri. Det får inte förekomma att någon kommer till ska- da, om man kan förhindra det genom förbud eller andra åtgärder. Å andra sidan har vi en tendens att försöka lita mera på andra medel, t. ex. när det gäl- ler alkoholistvården. Det är riktigt, som inrikesministern nyss nämnde, att man skall försöka förebygga skadeverkning- ar genom att inskrida på ett tidigare stadium, men man borde också ingripa så, att man inte förbjuder vissa åtgär- der eller varor, utan i stället ger upp- lysning om vilken effekt de kan ha. Det gäller således att inskrida så att säga på det allra tidigaste stadiet.

Det är oundgängligen så i samhället, att man inte kan förebygga alla olika konsekvenser av samhällets funktioner och det liv som leveres där. Inte ens ge- nom recepttvång på läkemedel kan man

förhindra missbruk. Man ser dagligen i tidningarna, hur olika personer går runt till stadens eller ortens läkare och ut- verkar recept på läkemedel av farlig na- tur, så att de kan tillfredsställa det be- hov de känner av läkemedlet. En re- ceptbeläggning är alltså i och för sig intet hinder för dem som är verkligt hemfallna åt vissa droger, i varje fall är det inte ett absolut verkande medel.

Frågan blir emellertid, hur långt man skall gå i denna receptbeläggning.

Jag vill här nämna något speciellt om fenacetinet, eftersom det varit det ome- delbara motivet till min interpellation och därför av inrikesministern behand- lats mycket utförligt. Medicinalstyrelsen har tydligen, om jag får döma av in- terpellationssvaret, avgivit ett yttrande, där man varit mycket bestämd i fråga om de skadliga verkningarna. Man an- ser sig bl. a. kunna konstatera, att 30 personer avlidit på grund av sviktande njurfunktion som en följd av långvarigt fenacetinmissbruk.

Jag är självfallet inte kompetent att bedöma, om denna slutsats är riktig, men jag tycker mig ändå kunna kon- statera, att medicinalstyrelsen — sedan den en gång har utfärdat påbud om re- ceptbeläggning — har blivit betydligt mera övertygad om riktigheten av sin ståndpunkt än styrelsen var för några månader sedan, när den införde recept- tvång för fenacetin. Då förklarade man, att fenacetin dels vid långvarigt bruk kan orsaka skador på njurarna, dels i vissa fall medför starkt beroende av fe- nacetinhaltiga medel efter längre tids användning. Erfarenheten visar — skrev medicinalstyrelsen — att enbart varning för skadeverkningarna i dessa fall ofta ej leder till minskad konsumtion. Man hade alltså försett uttalandet med diver- se reservationer.

Om man sedan går till läkarlitteratu- ren, finner man i exempelvis Svensk läkartidning en del fall beskrivna un- der sista året, där det gällt patienter som dagligen under många års tid tagit 10—20 tabletter. Det är klart, att nästan alla produkter som man intar i sådan överdosering ger vissa effekter på or-

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

ganismen. Om man varje dag under flera år konsumerade 20 tablettaskar Läkeroi, är det troligt att man skulle få vissa tarmbesvär o. s. v. Rent allmänt gäller, att människorna kan få skador på organismen genom överdosering.

Det förefaller därför vara ett dåligt skäl att åberopa denna risk som skäl för att receptbelägga en vara. Föreliggande utredning visar, att det är ytterligt få sådana fall som har inträffat. Man måste hålla i minnet, att enligt framkomna uppgifter konsumeras i Sverige ungefär 100 miljoner fenacetinhaltiga tabletter årligen. Att fenacetinet i några fall kan sägas ha medverkat till att en sjukdom fått dödlig utgång är i och för sig inte så konstigt. Det förekommer ju att folk som har allergi, vilken upptäckts på ett sent stadium, avlider vid konsumtion av vissa ämnen. Dessa behöver emellertid inte vara farliga för gemene man.

Frågan är, i vilken utsträckning den oerhört övervägande majoriteten av lojala och normala konsumenter av fenacetinhaltiga preparat skall åsamkas besvär på grund av att vissa personer på detta sätt är hemfallna åt överdosering vid konsumtionen av sådana preparat.

Mot bakgrunden av detta material om fenacetinet skulle jag vilja dra den slutsatsen, att det inte finns någon tillräcklig motivering för receptbeläggningen. Det tycks vara en speciell skandinavisk upptäckt att fenacetinet har verkningar, som motiverar dessa åtgärder. Inget annat land har belagt fenacetinpreparaten med recept, och om jag inte är fel underrättad har forskningen i andra länder, såsom Frankrike och Amerika, inte funnit att dess verkningar skulle vara så allvarliga som man i Sverige och i någon mån i Danmark tycks ha kommit underfund med.

Inrikesministern säger att forskningen med de förfinade medel, som man nu har till förfogande, kan motivera att man belägger ytterligare varor med recept. Det finns givetvis en risk för det, och säkerligen kommer man med de förfinade medlen att upptäcka, att fler och fler preparat under vissa omständigheter kan ha olyckliga effekter. Fle-

ra medlemmar av denna kammare känner kanske till ett preparat som heter lactobyl. Jag skall inte gå in på dess användningsområde. Det har under flera årtionden konsumerats av allmänheten och har varit fritt från receptbeläggning. Nu upptäckte man med dessa förfinade vetenskapliga medel, att i preparatet ingick en liten kvantitet av ett gift, som heter solanacéalkaloid, och omedelbart receptbelades medlet, då man ansåg att det hade så skadliga verkningar att det inte kunnat få försäljas fritt.

Jag tror, att man måste acceptera att vissa olyckor kan inträffa med läkemedel och att man måste minska utrymmet för den förmyndarmentalitet som gjort sig ganska bred i medicinalstyrelsens receptbeläggning, både när det gällergifter av mindre allvarlig natur och när det gäller möjligheten att, oavsett de giftiga ingredienserna, finna skadeverkningar av dess användning i olika enskilda fall.

Vid kontakt med utlänningar tycker jag mig ha kunnat konstatera, att recepttvånget i länder som Amerika och Frankrike är betydligt mindre än i Sverige. Sverige — och över huvud taget Skandinavien — är ett land där man har den största receptbeläggningen i världen. Man kan också konstatera att allmänheten i länder med en friare handel med dessa varor har en betydligt större kunskap om läkemedlen. Det är kanske ett resultat av att man genom att de flesta varor inte är belagda med recept får ökat intresse att skaffa sig kunskaper om läkemedlen och deras verkningar. Jag skulle därför vilja rekommendera att man försöker gå den väg, som blivit modern på många andra områden, nämligen att genom upplysning förbättra sakernas tillstånd.

Som jag redan sagt i interpellationen och som statsrådet också betonade i sitt svar förekommer det i viss utsträckning, att man ger både anvisningar och även instruktioner om medlens användning. Så skall i själva verket ske i ganska stor omfattning, men det syndas oerhört mycket häremot. Man skulle kunna ge betydligt klarare riktlinjer i de instruk-

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

tioner, som kunde medfölja läkemedlen, både beträffande vilka åldrar de är lämpliga för och vilka sjukdomar de kan användas mot.

Det är nog en kolartro att anse, att läkarna alltid är nödvändiga för utskrivande av läkemedel av mera enkel natur. Jag tror att man skulle överväga att ge den högt utbildade farmaceutiska kåren större uppgifter — liksom fallet är t. ex. i Amerika och Frankrike, där farmaceuten har en mycket viktig funktion i samhället — när det gäller att ge allmänheten råd om vilka läkemedel den skall använda i olika mindre allvarliga sammanhang.

Jag vill med dessa ord, herr talman, än en gång tacka för det svar jag fått, och jag vill tolka inrikesministerns svar på det sättet, att han i princip har samma uppfattning som jag, nämligen att det finns anledning att försöka begränsa receptbeläggningen i görligaste mån. Jag hoppas att man vid den omarbetning av hela detta fält, vilken som jag förstår försiggår, skall ta hänsyn till dessa synpunkter till båtnad och lättnad för allmänheten.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! För den som ser sådana patienter, som är skadade av fenacetinmissbruk, för den som ser dem ligga i sina sängar med urinförgiftning, mot vilken man ingenting kan göra, och på vilka man inte heller kan göra de ingrepp som de är i behov av, för den som ser dem och inte bara talar om dem är denna sak faktiskt inget problem.

Det gäller här sent uppträdande skador av medel, som har en omedelbar verkan av subjektivt välgörande art, och det är naturligt att man med recepttvång försöker hindra det missbruk, som så lätt kommer till stånd, i all synnerhet som det finns preparat med ungefär lika gynnsam effekt som dem det här är fråga om men som inte har lika skadliga biverkningar. Jag ser recepttvånget som enda möjligheten att komma till rätta med dessa sent uppträdande

och på ett smygande sätt uppkommande skador, framför allt emedan den som brukar preparaten endast märker den gynnsamma effekten, medan skadorna inte kommer till synes efterter många år och då också utan några egentliga subjektiva besvär. Om kostnaderna är en ytterligare belastning för dessa preparat genom receptbeläggningen, så är det bara en fördel.

Förmyndarlinjen är i princip ingen linje som är tillräddlig, men den måste tyvärr användas ibland, nämligen när man har att göra med myndingar, som inte förstår vilka farliga medel de rör sig med. Upplysning biter föga när den går emot det allmänna önskemålet. Vad biter upplysning mot alkoholmissbruket? Mot det lojala bruket går det bra, men mot missbruket hjälper det inte alls med upplysning.

Och se t. ex. vad upplysningen har gjort i en sådan fråga som gäller anslag till boxningsidrotten!

Det är inte så egendomligt att medicinalstyrelsen har blivit säkrare i sin uppfattning med åren, när man ständigt varje år får se nya fall, om vilka man tidigare inte haft någon klar uppfattning men som man nu vet med allra största sannolikhet har inträffat på grund av skador av fenacetin.

Framför allt när det gäller Schweiz är det här fråga om en sak som har en mycket stor ekonomisk betydelse. Ett av de viktigaste preparaten i detta fall är det schweiziska preparatet saridon. De s. k. skandinaviska iakttagelserna om fenacetinskadorna på njurarna har också väckt mycket stor oro inom detta och andra läkemedelsföretag.

Det har också sagts att den amerikanska allmänheten har en kolossalt stor kännedom om läkemedel och deras användning. Jag måste säga, att den tror att den har det — den använder läkemedel alldeles felaktigt i så många fall. När sulfapreparaten kom ut sade en läkemedelsfirma, att alla borde ta sulfapreparat i profylaktiskt syfte och gav ut en mixtur, i vilken det fanns ett giftigt lösningsmedel som inte någon tänkte på i detta sammanhang. Det dog på

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

ett år 60, 70 patienter till följd enbart av den amerikanska allmänhetens s. k. mycket goda kännedom om hur läkemedlen verkade.

Herr talman! Jag blir upprörd när jag talar om denna sak, därför att det är sådant som jag ser effekten av varje veckoslut när jag återvänder till det larsarett där jag tjänstgör.

Herr talman! Jag tycker att medicinalstyrelsen tagit en alldeles riktig ställning i denna fråga.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Jag kommer i ett visst underläge när herr Kaijser här har talat under affekt och anfört humanitära argument. Jag får en känsla av att jag talat som en okunnig man, som aldrig ser några sjuka och som skulle ha reagerat på ett annat sätt om jag sett de sjuka ligga där.

Dock vill jag säga, herr Kaijser, att jag har hört många läkare — t. o. m. i detta hus — som sagt att jag har rätt och att det är fel av medicinalstyrelsen att införa recepttvång i fråga om fenacetinet. Dessa läkare har ju också sett patienterna, men de — och för övrigt läkare i hela världen — har inte samma uppfattning som herr Kaijser.

Herr Kaijser säger att det inte är något önskemål att ställa människor under förmyndarskap men att man är tvungen att göra det när man har med myndlingarna att göra. Men myndlingarna är ju svenska folket — det är ju inte bara missbrukarna, som skall underkastas recepttvång, utan hela svenska folket!

Kunde man begränsa recepttvånget till dem som missbrukar ett läkemedel, vore allt gott och väl. Men vi står här inför ett val. Vi vet att det finns människor, som missbrukar läkemedel, liksom det finns människor som på alla möjliga områden gör saker som inte är bra för dem. Hur långt skall man då gå för att skydda dessa människor, som inte vill ta sitt förnuft till fånga trots all upplysning? Hur långt skall man gå när man vet, att man samtidigt skapar

en massa svårigheter för de vanliga medborgarna?

Det är problem som man inte kan lösa bara genom att säga, att en hel del människor stryker med — ty det gör de. Herr Kaijser var inne på alkoholfrågan, och det är väl ändå så att vi även på detta område nu försöker gå vägen med upplysning och inte med förbud för att klara problemet, och jag vill att man i ökad utsträckning skall använda upplysning i detta fall.

Herr Kaijser nämnde i sitt exempel från Förenta staterna att 60, 70 personer dog av ett läkemedel i vilket ingick ett allvarligt gift. Jag anser att de statliga myndigheterna bör undersöka vilka gifter som ingår i produkten. Det måste vara ett allvarligt fel från de amerikanska statliga myndigheternas sida att underlåta en sådan sak, om det möjliggjorde att en produkt kunde säljas och omedelbart gav den effekt som herr Kaijser här skisserade. Jag tycker inte att detta är något försvar för den ståndpunkt herr Kaijser i övrigt förfäktade.

Herr Kaijser sade, att det fanns andra preparat som gav samma effekt som fenacetinet — och det gjorde också inrikesministern. Jag vill betona att jag är helt okunnig på detta område, men det har sagts mig av läkare att de preparat, som skulle kunna tänkas — nämligen magnecyl och magnecyl med kodein — är väsentligt mycket svagare än fenacetinpreparaten och i varje fall för svaga för att råda bot på t. ex. en akut smärta. Det finns med andra ord, såvitt jag förstår, i marknaden inte någon ersättning för flertalet av dessa fenacetinhaltiga preparat. Här ger jag mig dock in på ett område, där jag inte kan annat än referera vad jag hört och där jag inte har något eget omdöme.

Herr KAIJSER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Siegbahn sade att han träffat många läkare, som inte sett några sådana fall som det här gäller. Ja, det hade inte heller jag gjort för några år sedan. Men när jag blivit uppmärksam på förhållandet, har jag

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

sett flera av dem, och jag har fått reda på att det på det lasarett, där jag tjänstgör, enligt mina medicinska kolleger förekommer ungefär 12—15 fall om året.

Sedan sade herr Siegbahn, att jag måste ha menat att hela svenska folket skulle vara myndlingar. Ja, det var just det jag menade!

När det gäller alkoholfrågan skulle jag också vilja säga, att man faktiskt går in för upplysning. Det räcker emellertid inte — man kommer åt bruket, inte missbruket. Det har utvecklingen visat, och man måste göra något annat och mera åt det.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Vi tycks vara alldeles överens om att det här i stort gäller en avvägningsfråga. Vi har ingenting emot upplysning. Upplysning måste till, och jag har också redovisat att man från myndigheternas sida är beredd att sprida upplysning i ämnet. Men vi kommer inte ifrån att det i vissa fall måste tillgripas receptbeläggning, d. v. s. låta läkemedel tillhandahållas endast efter läkares förskrivning.

Det läkemedel, som vi här talar om, är väl ett typiskt exempel härpå. Det har redovisats, att fenacetin är ett vanedande läkemedel — jag förmodar att inte heller herr Siegbahn bestrider detta. Med vanebilddningen följer en mycket omfattande förbrukning av preparatet, som kan leda fram till det resultat, som också angivits i mitt interpellationssvar, nämligen njurskador med i många fall dödlig utgång.

Det är riktigt, som herr Siegbahn gör gällande, att medicinalstyrelsen tidigare varit något tveksam. Men från styrelsens sida har man just i anslutning till detta interpellationssvar redovisat, att man har haft överläggningar med en särskild expertgrupp, som har inkallats för att avlämna rapport om riskerna vid långvarig användning av fenacetin. Av rapporten framgår att man till att börja med var osäker, om fenacetin bidragit till njurskadorna, eller om patienter

med njurskador använt fenacetin. Vid sammanträdet med expertgruppen framkom tydliga bevis för att det var fenacetinet, som framkallade njurskador och skador på urinvägarna. Man har alltså klart kunnat påvisa en lång rad dödsfall — inte, som herr Siegbahn uttalade i sin interpellation, »något fall där fenacetinbruket kan förmodas ha lett till skador med dödlig utgång».

Man kan naturligtvis hävda, att det här gäller något som är vederbörandes ensak. Man kan vidare hänvisa till de upplysningar, som läkemedelsfirmorna i exempelvis U. S. A. och andra länder kan tänkas lämna om de preparat de tillverkar. Men firmorna har ju ändå intresse av att få sina varor sålda och de propagerar för användningen av dem. Är nu herr Siegbahn verkligen beredd att gå så långt att han för sin del anser det till fyllest med de upplysningar, som eventuellt når fram till människorna?

När det gäller att förebygga och begränsa de olyckor det här är fråga om hoppas jag, att vi är överens om att detta bör ske så långt det är möjligt och med alla medel, samt att en avvägning får ske hur långt man bör sträcka sig när det blir fråga om intrång på de legitima intressen, som kan finnas från andra medborgargrupperns sida.

Jag delar nog den uppfattningen, att man kan dra paralleller med alkoholbruket i vårt land. Vi ser ju på detta område vad vi kan åstadkomma med upplysning: vi kan nå många människor, men vi når tyvärr aldrig ut till de stora missbrukargrupperna. På alkoholområdet blir resultatet inte detsamma — verkningarna blir kanske inte så långtgående, man har inte den uppenbara dödsrisken.

Att upplysning enbart skulle vara tillräcklig inom områden som dessa tror jag inte vi kan vara överens om. Vi får, som jag yttrade inledningsvis, i stället försöka gå fram med upplysning så långt det är möjligt men sedan använda recepttvång, om det visar sig erforderligt. Det har enligt min mening visat sig erforderligt i detta fall, och medi-

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

cinalstyrelsen har, anser jag, varit inne på rätt väg, när styrelsen vidtagit de begränsningsåtgärder det här gäller.

Herr SIEGBAHN, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet anförde till en början, att jag förmodligen också delade medicinalstyrelsens mening att det här är fråga om ett »vanebildande» läkemedel.

Jag vet emellertid inte om det är riktigt att i ett fall som detta använda ordet »vanebildande». Därmed menas ju att man skapar ett oundgängligt behov av en viss produkt. Här förhåller det sig så, att ett stort antal personer funnit fenacetinpreparaten göra det möjligt för dem att återställa en normal kroppslig status. Men om dessa personer skulle gå till läkare och hos denne få ett annat läkemedel, så skulle de inte vara ovilliga att ta det, om det verkligen ger samma resultat. Fenacetinpreparaten är »vanebildande» i den meningen att de ger ett gott resultat, men annars så brukar man väl medicinskt använda ordet i en annan bemärkelse. Jag vill därför ifrågasätta om man kan göra gällande, att fenacetin är »vanebildande» i ordets egentliga bemärkelse.

Den stora frågan är naturligtvis vilket förmynderskap man skall ålägga medborgarna. Här gäller den konkreta frågan fenacetinet. Meningarna är, som jag nyss framhöll, delade inom läkarvärlden. Jag talade inte, herr Kaijser, om läkare, som sett eller inte sett patienter med de skador det här gäller, utan jag talade om att läkarna har olika uppfattning både utomlands och i Sverige om hur allvarligt detta problem är.

Man kan ta ett enkelt exempel som jag gjorde i min interpellation. Vi vet att det årligen omkommer åtskilliga skidåkare i fjällen. Icke förty har vi icke ransonerat fjällturerna eller meddelat föreskrifter om vilka kunskaper som krävs för att folk skall få ge sig upp i fjällen. På den punkten kan man säga att samhällsnyttan tar vissa risker. Det är givet att analogien hållar i vissa avseenden, men det finns olika områden där

man kan säga att ett förbud innebär en alltför kraftig begränsning av andra människors frihet. Vi kan säkerligen komma oändligt mycket längre på upplysningsvägen än vi har gjort hittills.

Man frågar sig: Vad är det för fel med det svenska folket? Är det så att vi behöver mer förmynderskap än i andra länder, exempelvis i Schweiz, för att ta ett folk av ungefär samma storlek? Där förekommer det oerhört mycket mindre receptbeläggning. Det är möjligt att vi behöver mera vägledning än i andra länder, men jag tycker nog ändå att vi i större utsträckning än medicinalstyrelsen föreslår borde gå andra vägar.

Man använder också förmynderskapet på ett i många fall felaktigt sätt. Beträffande antibiotika har jag hört läkare utveckla den teorien, att de bör receptbeläggas, men inte därför att medicineringen förminskar resistensen hos patienterna i en situation, när de kanske bäst behöver den, ty det upptäcks alltid nya antibiotika efter hand och man kan därför räkna med att det finns andra medel att tillgripa. Skälet skulle i stället vara, att läkare menar att antibiotika är så dyra, att man vill förhindra allmänheten att kasta ut pengar på dessa dyra läkemedel, som kanske i en viss situation inte behövs. Då har vi kommit in på ett helt annat motiv, som kanske inte kan redovisas offentligt men som finns i läkarkretsar, och därmed tycker jag att vi har slagit in på ganska farliga vägar.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! På samma sätt som herr Kaijser kan jag inte underlåta att reagera starkt emot ett förordande av friare försäljning av tabletter och sådant, som herr Siegbahn talat om här i dag.

Jag kan inte på samma sätt som herr Kaijser uttala mig i denna fråga som sakkunnig, men jag är mycket tacksam för vad han sade. Jag vill såsom lekman framhålla, att om någon av herr Siegbahns anförande fått den tanken att det skulle finnas en allmänt utbredd

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

uppfattning att det borde vara mindre receptbeläggning, så är detta inte riktigt. Vi hör snarare gå mera restriktivt fram.

Jag har inte förberett mig på denna debatt, annars skulle jag ha samlat ett stort antal artiklar av sakkunniga på området, som visar hur mycket tabletter som missbrukas i vårt land och kanske ännu mera i andra länder. Jag vill inte alls, som herr Siegbahn gjorde, använda ordet läkemedel, utan jag använder ordet *tabletter*. Det kan säkerligen bättre omvittnas av herr Kaijser, men även jag tror mig våga säga, att vi knappast kan beteckna det vi här talar om som läkemedel. Det är fråga om smärtstillande saker, som knappast kan anses vara läkande. Jag har läst om en sak, som jag kanske kan anföra i denna debatt, nämligen att man på senare tid har funnit att även ganska oskyldiga huvudvärkspulver ger orsak till mycket små magblödningar med blodförluster, som i längden kan bli ganska avsevärda och farliga. Vederbörande kan känna sig trött av blodförlusten, tar mera tabletter och får mera efterverkningar av detta. Det gäller alltså tabletter, som påstås vara ganska oskyldiga.

Vad beträffar vikten av upplysning vill jag understryka vad herr Kaijser nämnde, nämligen att det inte går att försöka upplysa en alkoholist. För att få rätsida på sådana får vi ta in dem på anstalter. Säkerligen går det lika litet att upplysa tablettmissbrukare. Han är hemfallen åt sitt missbruk på samma sätt som en alkoholmissbrukare.

Beträffande förmynderskapsmentaliteten vill jag fråga om vi skall låta folk missbruka både alkohol och tabletter i sådan utsträckning, att de försätts i en sådan situation att de inte kan fullgöra sitt arbete eller försörja sin familj? I det läget är vi skyldiga att taga hand om dem, men då talar vi inte längre om förmynderskapsmentaliteten. Måste man inte gentemot alla gifter, beträffande både alkohol och tabletter, reagera genom att vidtaga förebyggande åtgärder?

Det har sagts att det skulle bedrivas

upplysning. Gärna det, men vilken upplysning bedriver vi framför allt mot alkoholmissbruket? Jo, vi försöker i första hand att få ungdomen att låta bli att dricka alkohol. Att försöka säga det åt alkoholisten är föga lönt.

Det exempel herr Siegbahn gav om skidåkaren kan icke lämpligen användas i detta sammanhang. Skidåkaren tar råd om någon säger att han skall förfara på ett visst sätt för att undvika olyckor, men det gör inte alkoholisten och inte tablettmissbrukaren.

Som lekman vill jag gärna till inrikesministern få framföra som sin personliga åsikt, att jag inte alls anser att det som företagits är för restriktivt. Tvärtom skulle jag önska en mycket större restriktivitet, som säkerligen skulle vara till stor nytta för det svenska folkets hälsa.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! I likhet med herr Bengtson hade jag inte heller tänkt gå upp i denna diskussion, men herr Bengtson har faktiskt uppkallat mig.

Den fråga det här gäller är helt och hållet en omdömesfråga. I jämförelse med andra länder har vårt land mycket fler läkemedel receptbelagda, det skall vi ha klart för oss. Då frågar man sig omedelbart: Är detta nödvändigt i dagens samhälle, när vi har en sådan läkarbrist? Det är också för allmänheten en ekonomisk fråga. Anser sig vetenskapsmännen i Sverige veta bättre än vetenskapsmännen i andra länder, där man har mindre restriktivitet?

Ja, det kan diskuteras. Vetenskapen är nu en gång sådan, att vad som är sanning i dag inte säkert är sanning i morgon. När vi diskuterar den fråga som senast kommit upp, om fenacetinets skadlighet, frågar man sig genast om nu dessa undersökningar är absolut bevisande, om jämförelse gjorts med likartat material av personer, som också fått fenacetin men som i alla fall inte fått några njurskador.

Det material beträffande vilket man redovisat fenacetinskador är ju ett all-

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

deles speciellt stadsklientel, där fenacetinmissbruket är mycket utbrett i de åldrar det gäller. Om man undersökte en annan grupp från samma samhälle och tillhörande samma ålderskategorier men utan njurskador, skulle man möjligen finna, att även denna grupp i mycket stor utsträckning tagit fenacetinhaltiga preparat.

Jag tänker på en personligen upplevd sak. För ett tjugotal år sedan kom det ut en mycket omsorgsfull avhandling över en sjukdom, som heter Morbus Bechterew, i vilken på ett stort material tycktes visas, att sjukdomen i mer än hälften av fallen var förorsakad av en föregående gonorrhéinfektion. Sedan man trott på detta i flera år, visade det sig emellertid, att det undersökta materialet var från en sjöfartsstad, från Danzig, och gällde yngre män, och vid en kontrollundersökning på yngre män i den staden, som inte fått sjukdomen, fann man att kontrollmaterialet hade haft gonorrhé till ungefär lika stor procent. Gonorrhé var nämligen vid den tiden mycket utbredd i den staden hos män i denna åldersgrupp.

De människor, som använder fenacetinhaltiga preparat i stor utsträckning, är framför allt äldre individer, mest i storstaden, och jag är inte så säker på — i varje fall vill jag ha absoluta bevis först — att ett sådant klientel verkligen får njurskador i större procent, om de tar detta preparat. Bättre kontrollundersökningar måste göras. De förändringar som visat sig i njurarna är ju inte specifika. Det är en viss form av degeneration, som kan uppkomma även vid vissa former av reumatism, bestående i vissa sekundära förändringar i vävnaderna, som kan vara förorsakade av många olika moment. Säkert bevis för att just fenacetin åstadkommer detta finns ännu inte, och därför tycker jag, att vi än så länge skall vara rätt försiktiga i våra omdömen.

Det är därför jag anser det fortfarande vara en omdömesfråga, hur restriktiva vi bör vara med dessa preparat. Om vi nämligen nekar de lidande sjuka dessa preparat, när de plågas av

sin värk, går de över till andra preparat. Det kan visa sig att dessa andra preparat ej är bättre utan även kan framkalla skador, om ock kanske i annan form eller av annan art. Ett av de enklaste preparat vi har, den vanliga salicylsyran, kan hos överkänsliga personer framkalla svåra, ja, kanske dödliga skador. Människan, särskilt kulturmänniskan, är ofta allergisk, överkänslig, mot än det ena, än det andra.

Jag upprepar därför, att vi måste vara försiktiga och att detta är en omdömesfråga. Det kan diskuteras om svenska och danska medicinalstyrelsernas omdömen är bättre än omdömena på andra håll ute i världen. Jag vill nu inte alls ta ställning i det fallet. Det slutliga svaret måste framtiden ge — det kan inte ges i dag.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Det är väl inte meningen att vi här skall föra någon medicinsk debatt, men jag skulle gentemot herr Edström vilja säga, att när man sett ett antal fall av en speciell typ, där allesammans i mycket hög grad var belastade med en stor konsumtion av fenacetinpreparat, då skall det bra mycket till innan man vågar dra den slutsatsen, att dessa preparat inte spelat någon roll. Och det skall framför allt bra mycket till innan man vill tillåta att de medel, som innebär den stora risken, verkligen skall fritt få konsumeras, så att de — såvitt man kan döma av detta entydiga material — får åstadkomma denna skada.

Jag tycker man håller sig på den riktiga sidan om man receptbelägger, och jag vill ytterligare understryka att jag tycker att medicinalstyrelsen handlat rätt.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! När jag hör herr Kaijser frågar jag mig: Varför har dessa människor tagit ifrågakvarande preparat under så lång tid? Kanske de tillhör den grupp sjuka som jag speciellt sysslar

Ang. receptbeläggningen av vissa läkemedel m. m.

med, reumatiskt sjuka. Vi vet att hos många sådana sjuka njurarna skadas.

Bara för några år sedan visste vi ej detta, ej att en dödlig sjukdom, amyloidos, ej sällan i senstadium angriper dessa sjuka. Det kanske är av denna sjukdom som åtminstone en del av dem dör, inte av njurförändringar som skulle ha uppkommit av den medicin de tar.

Varför har de tagit sina smärtstillande preparat? Även den frågan måste utredas.

Herr SIEGBAHN (s):

Herr talman! Sedan fackmän numera har tagit hand om debatten vill jag i alla fall göra en slutanmärkning till herr Bengtson, som tillhör det parti som framför allt anser sig föra frihetens talan. Han gick tydligen längre än någonsin läkarna. Han gick, skulle jag vilja säga, på en motsatt linje, då han tyckte att det var värdefullt med ett förmynderskap så att man skulle hindra folk att äta också ofarliga tabletter i stor utsträckning.

Men då är vi inne på en helt annan diskussionslinje, och även sådana tabletter som Figaro och Domino kommer in i bilden. Jag är som familjefar glad om förbrukningen av sådana tabletter kan minskas som inte gör någon människa bättre men som, även om de i och för sig är oskyldiga, kanhända medför skador för dem som har stora veckopengar och lägger ned veckopengarna på tabletter. Det vore vanskligt att leka förmyndare på det viset, även om jag håller med herr Bengtson om att en minskning av förbrukningen av dessa ofarliga tabletter är önskvärd. För övrigt gör sig även läkarna ibland skyldiga till ett visst lättsinne, eftersom de i åtskilliga fall ordinerar läkemedel som inte har några värdefulla fysiologiska verkningar men kanske hjälper en patient rent psykologiskt.

Herr BENGTSON (cp):

Herr talman! Vilka av de tabletter som vi nu diskuterar är egentligen ofar-

liga? Jag tror inte man kan säga att några av dem är helt ofarliga. Herr Edström anförde för ett ögonblick sedan att även sådana tabletter som betecknas såsom ofarliga kan vara ganska farliga, och det vill jag som lekman instämma i.

Det har frågats, om förhållandena i Sverige skulle vara sådana att vi behöver vidta restriktivare åtgärder än andra länder. Ja, vi har i varje fall en utvecklad sociallagstiftning och tar hand om folk som har svårigheter på olika sätt. Vi bör då också kunna kräva att de inte genom tablettmissbruk eller på annat sätt själva förstör sin hälsa, så att vi får ofra mycket pengar på dem.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 78, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62 behandlade allmänna frågor;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till åtgärder för förbättring av rekryteringen till polisväsendet m. m.; och

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1961/62 till viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av väckt motion om anstånd i vissa fall med erläggande av del av automobilskatt för buss;

bankoutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om en sam-

ordning av pågående arbete på samhällsplaneringens område;

första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., dels en i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ett system för permanent skördekadestydd, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1961/62, såvitt angår jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om utredningar beträffande vissa ungdomsfrågor.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.38.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Torsdagen den 4 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Interpellation ang. bestämmelserna om minimiflyghöjd

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens stöd åt växtförädlingen, m. m., jämte i ämnet väckt motion; och

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 78—88, bevillningsutskottets betänkande nr 52, bankoutskottets utlåtande nr 20, första lagutskottets utlåtande nr 34, jordbruksutskottets utlåtanden nr 22 och 27 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 88 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras närmast före allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23.

Anmäldes och bordlades
dels Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 154, med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.,
dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 158, angående uppskov med beslut över ett från 1960 års riksdag vilande förslag till upphävande av 31 § regeringsformen.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Sedan lång tid tillbaka har för flygvapnets vidkommande funnits bestämmelser om minimiflyghöjd. Syftet med dessa föreskrifter är givetvis att reducera de olägenheter, som flygbullet medför för både människor och djur, och att minska de olycksrisker, som följer av flygning på mycket låg höjd. Ifrågavarande bestämmelser är inte samstämmiga för den civila lufttrafiken och den militära. Till sina grunddrag är bestämmelserna av relativt gammalt datum. För flygvapnets vidkommande synes de ha tillkommit under 1940-talet.

Under det senaste årtiondet har emellertid skett en genomgripande teknisk utveckling på flygets område. Reafllyget har blivit alltmer vanligt och är nu förhärskande inom flygvapnet. Hastigheterna har ökat och i vissa fall mångdubbats. Följden har blivit att olägenheterna vid låg flygning har ökat. De högre hastigheterna har medfört att bullet drabbar hastigt och ofta chockartat. Vid readrift uppstår ett ljud, som för flertalet är mera intensivt störande än ljud från propellerplan. Därjämte uppstår lufttrycksförändringar, som kan vara lika besvärande och i vissa fall mer besvärande än ljudet.

De nuvarande bestämmelserna angående minimiflyghöjder torde ha tillkommit under hänsynstagande till bl. a. den störningseffekt, som ansetts kunna accepteras. Flygning på ifrågavarande höjder med nu moderna flygplan ger emellertid långt mera besvärande störningseffekt än flygning med äldre plan. Det får också hållas för sannolikt att den tekniska utvecklingen ytterligare kommer att accentuera detta förhållande.

Vad som här nämnts i fråga om hul-

lerproblemet torde ha en motsvarighet på flygsäkerhetens område.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor.

Anser herr statsrådet att den tekniska utvecklingen medfört att flygning på låg höjd åsamkar för människor och djur större olägenheter än tidigare?

Om så är fallet — avser herr statsrådet vidtaga åtgärder i syfte att, genom ändring av bestämmelserna om minimiflyghöjd eller på annat sätt, minska dessa olägenheter?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. Eugeniahemmet

Ordet lämnades på begäran till fru **HAMRIN-THORELL** (fp), som yttrade:

Herr talman! Den 2 maj 1961 redovisade utredningen rörande Eugeniahemmet resultatet av sitt arbete i ett betänkande till inrikesministern. Med hänsyn till det stora intresse, som denna fråga tilldragit sig i den allmänna debatten, måste det anses önskvärt att av

Interpellation ang. Eugeniahemmet
inrikesministern erhålla en redogörelse inför riksdagen vilka slutsatser han för sin del drar av det av utredningen redovisade materialet, innefattande även vilka åtgärder för förstärkande av hemmets resurser — utöver dem som i annan ordning aktualiserats inför årets riksdag — som kan förväntas från departementets sida.

Under hänvisning till det anförda får jag således anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet inför kammaren redogöra för vilka slutsatser herr statsrådet för sin del dragit av det material, som redovisats av utredningen rörande Eugeniahemmet i dess betänkande av den 2 maj 1961?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.07.

In fidem

K.-G. Lindelöw